

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
SÖZLÜ TÜRKÇENİN
KELİME SIKLIğI VE YAYGINLIğINI
BELİRLEME ÇALIŞMASI
(Yüksek Lisans Tezi)
Hayrettin TUNÇEL**

2011

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE SÖZLÜ TÜRKÇENİN KELİME SIKLIĞI VE
YAYGINLIĞINI BELİRLEME ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Aziz KILINÇ

Hazırlayan

Hayrettin Tunçel

Çanakkale – 2011

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisesi Tezi olarak sunduğum “*Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Türkçenin Kelime Sıklığı Ve Yaygınlığını Belirleme Çalışması*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

05/07/2011

Hayrettin TUNÇEL

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Hayrettin Tunçel'e ait Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Türkçenin Kelime

Sıklığı ve Yaygınlığını Belirleme Çalışması adlı çalışma, jürimiz tarafından

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Doç. Dr. Aziz KILINÇ
(Danışman)

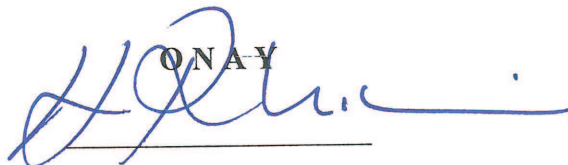
Üye Yrd. Doç. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA

Üye Yrd. Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN

Tez No : 404875

Tez Savunma Tarihi : 30.06.2011

Doç.Dr. Hamit PALABIYIK

Enstitü Müdürü

05/07/2011.

ÖZET

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Türkçenin Kelime Sıklığı ve Yaygınlığını Belirleme Çalışması

Bu çalışma yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite yerleşkesi içerisinde bulunan kantin, öğrenci işleri, kütüphane, yemekhane, fotokopi ve kırtasiyede ihtiyaç duyacağı kelimeleri ve kelime gruplarını belirleme amacı ile yapılmıştır.

Sözlü Türkçenin kelime sıklığı ve yaygınlığını belirleme çerçevesinde yapılan bu çalışmada evren Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yerleşkesidir. Örneklem olarak kullanılan alanlar ise yerleşke içerisinde bulunan kantin, kırtasiye, öğrenci işleri, fotokopi, kütüphane ve yemekhanedir.

Araştırmada örneklem olarak seçilen yerlere farklı gün ve saatlerde ses kayıt cihazı yerleştirilmiştir. Ses kayıtları bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir. Aynı ortamlarda doğal işleyişe müdahale etmeden doğal gözlemler yapılmıştır. Doğal gözlem sırasında tespit edilen kelimeler yine bilgisayar yardımı ile yazıya aktarılmıştır. Bu sayede bir kelime havuzu oluşturulmuştur.

Elde edilen veriler daha sonra değişik özelliklerine göre gruplanmıştır. Oluşturulan tablolar bu özellikler dikkate alınarak oluşturulmuştur. Kelimeler sadece sıklıklarına ve yaygınlıklarına göre gruplanmamıştır. Kantinde öğrenciler tarafından kullanılan soru kalıpları, kırtasiye ve fotokopide kullanılan soru kalıpları, yerleşke içerisinde kullanılan fiiller yapılmış olan gruplamalardan bazılarıdır. Tespit edilen kelimeler toplam 22 farklı tabloda çeşitli özelliklerine göre gruplara ayrılmıştır.

Çalışmanın sonunda ise çalışma sonucu elde edilen bilgilere dayanılarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

Teaching Turkish to Foreigners: The Study to Determination Frequency and Prevalence of Oral Turkish Words

This study has been prepared with the aim of identifying groups of words which needed by foreign students in canteen, students office, library, dining hall, photocopy place and stationery in the universty campus.

The universe of the study which has been prepared in the framework of spoken word frequency and prevalence of Turkish language is the education campus of the Canakkale 18 Mart University. Stationnery, canteen, photocopy place, student office,labrary and dining hall are the fields which are used as a sample.

A voice recorder was placed in the selected fields as a sample. The voice recording were made in writting on the computer. Natural observations were made in the same places without interfering with the natural environment. Words detected during the natural observations were written down with the help of the computer.

The date was grouped according the diffirent characteristics of them. They were not groupted only according to their prevalence and frequency. Here are some of the groups: Question patterns used in the canteen, question patterns used in the stationery and photocopy place, verbs used in the campus. Words are grouped according to various characteristics in totaly 22 tables.

At the end of the study various suggestions were made based on informations obtained from the study.

ÖNSÖZ

Türkçe yeryüzündeki en eski ve köklü dillerden birisidir. Tarihte pek çok medeniyet ve ülke kurmuş olan Türk milleti ne yazık ki kendi dilini yabancılara öğretme konusunda çok istekli davranmamıştır. Yüzyıllar boyunca idare ettiği milletlerin dillerine müdahale etmemiştir ancak onlara kendi dilini de öğretmemiştir. Sadece Osmanlı Devleti zamanında bile dilimiz sistemli olarak yabancılara öğretilmiş olsaydı bugün komşumuz olan tüm devletler ve Balkan ülkelerinden pek çoğu Türkçe konuşuyor olacaktı.

Geçmişte yeterince önem verilmeyen yabancılara Türkçe öğretimi konusunda bugünün insanları olan bizler üzerimizde büyük sorumluluklar olduğunu hissetmekteyiz. Bu çalışma bu uzun soluklu yolda atılmış bir küçük adımdır. Ancak bu çalışmayı ilerde daha büyük adımlar takip edecektir.

Bu çalışma ile yabancılara Türkçe öğretimi konusuna küçük bile olsa bir katkı sağlamış isek kendimizi bahtiyar olarak kabul edeceğiz.

Sadece bu araştırma sürecinde değil tüm öğrencilik hayatımda benim için gerek isabetli yönlendirmeleri ile gerekse yeri gelince yaptığı yapıcı eleştirileri ile daima bir yol gösterici olmuş çok değerli hocam *Doç. Dr. Aziz KILINÇ'a* başta olmak üzere, onu tanıdığımdan dolayı kendimi şanslı olarak kabul ettiğim, lisans ve özellikle yüksek lisans döneminde her kapısını çalışmamızda elinden gelen en iyi şekilde bizlere destek olan kıymetli hocamız *Prof. Dr. Kemal YÜCE'ye* ve bu çalışma sürecinde hem kaynaklara ulaşma yönünden hem de çalışmanın şekilsel ve de kavramsal olarak ortaya çıkmasında bana çok büyük yardımları dokunan, yardımları sayesinde tezi zamanında bitirebildiğim değerli dostum *Ar. Gör. Sait TÜZEL'e* teşekkürü bir borç ve borçtan öte bir görev olarak kabul ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sayıtları (Varsayımları).....	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
1.6. Eğitim Nedir?.....	7
1.7. Yabancı Dil Eğitimi Nedir?.....	8
1.8. Dil Öğretiminde Kelime Bilgisinin Yeri.....	8
1.9. Yabancı Dil Öğretiminde Cümlenin Yeri.....	11
1.10. Dil Öğretimi Bir Kültür Turizmidir.....	16
1.11. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yaşayan/Konuşulan Dil ve Resmi/Yazılı Dil.....	16

YÖNTEM.....	19
1.12. Araştırmanın Modeli.....	19
1.13. Araştırmanın Yöntemi.....	19
1.13.1. Kelime Havuzunun Oluşturulması.....	20
1.13.2. Kelime Havuzunun Oluşturulurken Dikkat Edilen Noktalar.....	20
1.13.3. Kelime Havuzunun Analizinin Yapılması.....	21
1.13.4. Evren ve Örneklem.....	22
1.14. Çalışmanın Getirdiği Yenilikler.....	24
1.15. Çalışmanın İlgili Alandaki Yeri.....	25
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ AÇISINDAN TÜRK DİLİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	29
1.16. Ünlü Uyumları.....	30
1.17. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Eklerin Önemi.....	33
1.17.1. Çoğul Ekleri.....	33
1.17.2. Örnek Soru Tipi.....	34
1.17.2. İyelik Ekleri.....	35
1.17.3. Hâl Ekleri.....	37
1.17.3.1. Yapma Hâli (Akkuzatif Eki).....	38
1.17.3.2. Yaklaşma Hâli (Datif Eki).....	39
1.17.3.3. Bulunma Hâli (Lokatif Eki).....	40
1.17.3.4. Ayrılma Hâli (Ablatif Eki).....	40
İKİNCİ BÖLÜM	
BULGULAR VE YORUM.....	42
2.1. Kantin.....	42

2.1.1. Kantinden Alışveriş Sırasında Kullanılan Soru Kalıpları.....	43
2.1.1. Kantinden Alışveriş Sırasında Kullanılan Soru Kalıpları.....	43
2.1.1.1. Kantinden Öğrenciler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları.....	43
2.1.1.2. Kantinden Görevliler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları.....	44
2.1.2. Kantinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi.....	44
2.2. Öğrenci İşleri.....	47
2.2.1. Öğrenci İşlerinde Kullanılan Soru Kalıpları.....	49
2.2.1.1. Görevliler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları.....	51
2.2.2. Öğrenci İşlerinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi.....	51
2.3. Yemekhane.....	53
2.3.1. Yemekhanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları.....	55
2.3.2. Yemekhanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi...55	
2.3.3. Yemekhanede Tespit Edilen Kelimelerin Listesi.....	57
2.4. Kırtasiye-Fotokopi.....	58
2.4.1. Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları.....	61
2.4.2. Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi.....	62
2.5. Kütüphane.....	65
2.5.1. Kütüphanede Kullanılan Soru Kalıpları, Kelime ve Kelime Gruplarının Listesi.....	67
2.6. Yerleşke İçerisinden En Sık Kullanılan Kelime Grupları.....	68
2.6.1. Yerleşke İçerisinden En Sık Kullanılan Kelime Gruplarının Listesi.....	68

2.7. Yerleşke İçerisinde Kullanılan En Yaygın Kelimeler.....	69
2.7.1. Yerleşke İçerisinden En Yaygın Kullanılan Kelime Gruplarının Listesi.....	70
2.8. Yerleşke İçerisinde Kullanılan Soru Kalıpları.....	71
2.8.1. Yerleşke İçerisinde Kullanılan Soru Kalıplarının Listesi.....	71
2.8.2. Yerleşke İçerisinde Fiyat/Ücret Sormak İçin Kullanılan Soru Kalıpları....	72
2.9. Yerleşke İçerisinde Kullanılan Fiiller.....	73
2.10. Yerleşke İçerisinde Kullanılan Kelimelerin Sıklık ve Yaygınlık Durumları.....	74
2.11. Yerleşke İçerisinde Tespit Edilen Fiillerin Farklı Kullanımları.....	80
2.12. Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan İlk 50 Kelime.....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....85

3.1. Sonuçlar.....85

3.2. Öneriler.....88

KAYNAKÇA.....90

EKLER.....93

EK 1. 2010/2011 Akademik Yılında Bazı Üniversitelere Yurt Dışından Kabul Edilecek öğrenci Kontenjanları

EK 2. Türk Üniversitelerinde 1998/1999 Döneminde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayıları

EK 3. Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğünde Belirlenmiş Olan İlk 50 Sözcük

KISALTMALAR

vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Ve saire
s.	: Sayfa
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Bazı Dillerdeki “Göz, Gözlük ve Gözlükçü” Kelimelerinin Karşılıkları.....	29
Tablo 2: Türkçede Ünlü Harflerin Özellikleri.....	32
Tablo 3: Sonu Sesli İle Biten Kelimelere Örnekler.....	36
Tablo 4: Sonu Sessiz İle Biten Kelimelere Örnekler.....	36
Tablo 4: Sonu Sessiz İle Biten Kelimelere Örnekler.....	36
Tablo 5: Üçüncü Tekil İyelik Eklerinde Yumuşamaya Uğrayan Kelimelere Örnekler.....	37
Tablo 6: Kantinde Öğrenciler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları.....	43
Tablo 7: Kantin Görevlileri Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları.....	44
Tablo 8: Kantinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi.....	44
Tablo 9: Öğrenciler Tarafından Kullanılan Soru ve Kelime Kalıpları.....	50
Tablo 10: Öğrenci İşlerinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi.....	51
Tablo 11: Yemekhanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi.....	56
Tablo 12: Yemekhanede Tespit Edilen Kelimelerin Listesi.....	57
Tablo 13: Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları.....	61
Tablo 14: Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi.....	62
Tablo 15: Kütüphanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi.....	67
Tablo 16: Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan Kelime Gruplarının Listesi.....	69
Tablo 17: Yerleşke İçerisinde Kullanılan En Yaygın Kelime Gruplarının Listesi.....	70
Tablo 18: Yerleşke İçerisinde Kullanılan Soru Kalıplarının Listesi.....	71
Tablo 19: Yerleşke İçerisinde Fiyat/Ücret Sormak için Kullanılan Sorular.....	73

Tablo 20: Yerleşke İçerisinde Kullanılan Fiiller.....	73
Tablo 21: Yerleşke İçerisinde Kullanılan Kelimelerin Sıklık ve Yaygınlık Durumları...	74
Tablo 22: Yerleşke İçerisinde Tespit Edilen Fiillerin Farklı Kullanımları.....	80
Tablo 23: Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan İlk 50 Kelime.....	82
Tablo 24: 2010-2011 Akademik Yılında Bazı Üniversitelere Yurt Dışından Kabul Edilecek Öğrenci Kontenjanları.....	93
Tablo 25: Türk üniversitelerinde 1998-1999 Döneminde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayıları.....	94
Tablo 26: Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğünde Belirlenmiş Olan İlk 50 Sözcük.....	96

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlıları ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Türkiye'nin, gerek ekonomik anlamda göstermiş olduğu başarılar sonucu¹, gerekse de genç ve dinamik işgücü ile pek çok yatırımcı için cazip bir ülke haline gelmeye başladığı günümüzde, ülkemize gelen yabancı öğrenci sayısının artış göstermesi, Türk dilinin yabancılara öğretimini veya popüler adı ile *yabancılara Türkçe öğretimi* gereksinimini ön plana çıkarmıştır.

Bir ülkenin dilinin dünya dili haline gelmesi şüphesiz o dilin konuşulduğu ülkenin ekonomik gücü, dilini pazarlama becerisi, dilinin ardındaki yazılı, sözlü ve görsel kaynakların (sinema, müzik vb.) zenginliği ile doğru orantılıdır. Bugün dünyanın en popüler dili olarak kabul edilen İngilizcenin konuşulduğu ülkelerin dünya ekonomisine yön verdikleri bir gerçektir.

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, İngiltere, Kanada gibi İngiliz dilinin kullanıldığı ülkelerin günümüzün en etkili tanıtım araçlarından birisi olan sinemayı hem dillerini öğretmek hem de kültürlerini ve iletmek istedikleri mesajları dünya insanlarına ulaştırmak için çok etkin bir biçimde kullandıkları söylenebilir. Örneğin Harry Potter romanı bugün ortaöğretim (12-15 yaş) öğrencileri arasında çok popülerdir ve hemen her sınıfta bu romanı okuyan onlarca öğrenci bulunabilmektedir (Rowling 1997).

Sinema, televizyon, radyo, gibi iletişim araçları dillerinin popüleritesini artırmak ve bu popülerliği canlı tutmak için kullanan bu ülkeler, bu gibi araçların haricinde dillerini

---

¹Türkiye'nin son yıllardaki ekonomik başarıları için: <<http://ekonomi.milliyet.com.tr/turkiye-avrupa-nin-lideri/ekonomi/ekonomidetay/31.03.2011/1371403/default.htm>> (06.06.2011)

yabancı insanlara öğretmek için bir şekilde yazılı basım faaliyetlerini de etkili bir biçimde kullanmaktadırlar.

Bugün herhangi bir kitapçıya gittiğimiz zaman İngilizce, Fransızca ve diğer dillerde sözlükler, her seviye öğrencisi için hikâye kitapları, dil öğretim setleri, çocuklar için özenle hazırlanmış her boyda masal kitapları bulmamız çok kolaydır.

Türk dilinin yabancılara öğretilmesi bugünlere kadar çok popüler bir alan olmadığı için günümüzde Türkçenin yabancılara öğretimi amaçlanarak hazırlanmış kaynakların hayli sınırlı olduğu söylenebilir. Örneğin İngilizcenin yabancılara öğretilmesi için hazırlanmış materyaller arasında dili yeni öğrenenlere, zamanları (tens) öğretmek için sadece şimdiki zaman veya geniş zaman gibi tek zaman kullanılarak hazırlanmış küçük, resimli hikayecikler bulmak mümkündür. Ancak Türk dili için bunu söylemek pek mümkün değildir. İlköğretim birinci sınıflar için hazırlanmış hikâye kitapları incelendiği zaman bile görülecektir ki bu kitaplar gerek Türk dilindeki tüm zamanları karışık bir şekilde kullanmaları gerekse de içeriklerinde yabancılar için öğrenilmesi kolay olmayan deyim ve atasözlerini sıkça barındırmaları nedeniyle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenecek hedef kitleye uygun görünmemektedir. Ayrıca bu eserler, belirli bir kelime sınırlaması getirilmeden yazıldıkları için yabancı öğrenciler için bir ders ya da okuma materyali olarak kullanılmaları pek mümkün değildir. Sadece bu alan için yazılmış ve hazırlanmış materyalleri ihtiyaç duyulduğu açıktır (Birkan 2002).

Türk üniversitelerine gelen yabancı uyruklu öğrenciler, *yabancılara Türkçe öğretiminin* doğrudan hedef kitesidir. Üniversite yerleşkesine adım atmış yabancı bir öğrenci yerleşke sınırları içerisinde günlük ihtiyaçları için kullanmak zorunda olduğu kantin, kırtasiye, kütüphane, öğrenci işleri gibi alanlarda insanlarla iletişim kurmak ve aynı zamanda işlerini halletmek için hangi kelimeleri bilmelidir? Kantine gittiği zaman hangi kelimeleri kullanmalı, kırtasiyede, fotokopi odasında neyi, nasıl istemeli veya sormalıdır? Hangi kelimeleri öğrenmeye öncelik vermelidir? Bu temel ihtiyaç çalışmamızın çıkış noktası olmuştur. Bu kelimelerin tespiti sonrası bu çalışma baz alınarak daha farklı çalışmalar yürütülebilir. Örneğin üniversiteye kayıt yaptıran yabancı bir öğrencinin eline kayıt sırasında, bir kitapçık halinde, yerleşke içerisinde kullanacağı kelimelerin listesi ve bunların birkaç dildeki karşılığı verilebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı, üniversite yerleşkesine gelen yabancı bir öğrencinin kantin, kütüphane, kırtasiye, öğrenci işleri gibi alanlarda hangi kelimelerin, hangi soru kalıplarını ve kelime gruplarının kullanıldığının tespit edilmesidir.

Bu temel amaca bağlı olarak yanıt aranacak alt soru ve durumlar şunlardır:

- Üniversite yerleşkesinde bulunan öğrencilerin kullanımına açık alanlarda hangi kelimeler kullanılmaktadır?
- Üniversiteye adım atmış yabancı bir öğrenci, yerleşke içerisindeki sosyal hayat içerisinde iletişim sorunu yaşamamak için hangi kelimeleri öğrenmeye öncelik vermelidir?
- Yerleşke içerisinde kantin, öğrenci işleri, kütüphane, fotokopi ve kırtasiyede hangi soru kalıpları kullanılmaktadır?
- Yerleşke içerisinde en sık olarak kullanılan kelimeler hangileridir?
- Yerleşke içerisinde en yaygın olarak kullanılan kelimeler hangileridir?
- Yerleşke içerisinde en sık kullanılan fiiller nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk dili dünya üzerinde geniş bir zeminde konuşulmaktadır, dünyada Türkçe konuşan insan sayısı 150 milyon civarındadır (Ercilasun 1997: 55). Zengin bir kültür birikimine sahip olan dilimize olan talep çeşitli sosyal ve siyasal gelişmelere bağlı olarak artmaktadır. Bu taleplerin karşılanmasına bağlı olarak modern eğitim ve öğretim metotları ışığında dil öğretim kitapları hazırlanması bir zaruret haline gelmiştir (Bilkan 2002). Yabancılara dil öğretim kitaplarının hazırlanabilmesi için bu alana yönelik bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir. Daha sonra bu bilimsel çalışmalar esas alınarak etkin kitaplar hazırlanabilir. Çalışmamızın bu yönleriyle alan yazına katkı sağlayabileceği öngörülmektedir.

Günümüzde sıcak savaşların kalmadığı, bu türden savaşların yerini soğuk savaş denilen, farklı boyutlarda yapılan savaşlara bıraktığı bir gerçektir. Soğuk savaşın ise üç silahı vardır: (1) Ekonomik bakımdan güçlü olmak, (2) teknolojik bakımdan gelişmiş olmak ve (3) dilini yabancılara öğretmek. Bu anlamda Avrupa ülkelerinde XIX. Yüzyıl ortalarından itibaren başlayan ve dil öğretimine verilen önem inanılmaz boyutlara ulaşmış

ve eğitim alanı ile birlikte dünya çapında büyük bir endüstriye dönüşmüştür (Benhür 2002: V).

Başta Amerikan Birleşik Devletleri ve İngilizlerin dillerini öğretmek için yaptıkları yatırımlar neredeyse hayatın her alanını kaplamıştır. Sinemadan, müziğe, oradan her alanda yazılmış popüler kitaplara, ayrıca sadece dil öğretimi için hazırladıkları materyallere kadar geniş kapsamlı yatırımları bulunmaktadır.

Sadece, İngilizlere ait bir yayın kanalı olan BBC'nin resmi sitesine bile göz atıldığı takdirde bu yatırımların boyutları hakkında bilgi sahibi olunabilir. Aşağıda örnek olarak verilen bu site İngilizce öğrenmek isteyen yabancılara yönelik hazırlanmış bir sitedir.²

Sitede bulunan başlıkları bir fikir vermesi için buraya yazmanın uygun olacağı düşünülmüştür.

- Quizzes (Kuizler)
- Grammer (Dil bilgisi)
- Vocabulary & Pronunciation (Kelime bilgisi ve telaffuz)
- Crossword (Bulmaca)
- Wordmaster: İngilizce kelime öğrenimi üzerine flash adlı program ile hazırlanmış bir tür oyun.
- Beat the Keeper: İngilizce kelime oyunu. Flash adlı program ile hazırlanmış.
- Exam Skills: Bu bölümde; kelime sınavlarına, yazma sınavlarına, dinleme parçaları sınavlarına, konuşma ve okuma sınavlarına kadar pek çok sınava ulaşılabilir.
- The Flatmates(Komşular): Çizgi dizi şeklinde hazırlanmış ve sürekli olarak güncellenen ve tüm bölümlerine site üzerinden ulaşılabilen bu animasyonda İngiliz dilinin yaşam içerisinde nasıl kullanıldığı anlatılmaktadır.
- Community(Topluluk): Bu bölümde internet üzerinden insanlarla tanışılabilir ve bu insanlarla internet üzerinden sohbetler(chat) yapılabilir. Siteye herkesin okuyabileceği ve cevap yazabileceği şekilde mesaj bırakılabilinmektedir.

---

² <<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/>>(09.02.2011)

- For Teachers: Öğretmenler için hazırlanmış bu bölümde öğrenciler için hazırlanmış testlere, dinleme parçalarına, dil bilgisi anlatımlarına ve dinleme ve izleme parçalarına ulaşılabilir.
- Specials: Bu bölümün belli bir formatı yoktur. Bazen okuyucuların ilgisini çekebilecek haberler, bazen okuyuculardan gelen mektuplar, bazen de ilgi çekici resimler paylaşılmaktadır.
- Downloads: Bu bölümde ise İngilizce dinleme, video ve bu videoların yazıya aktarılmış metinlerine ulaşabilmektedir. Tüm parçalar ayrıntılı bir şekilde ayrıştırılmıştır.

Ayrıca sitede canlı olarak radyo dinlemenizi sağlayan bağlantılar da mevcuttur.

Yukarıda örneği verilen BBC'nin internet sitesi İngiliz dilini internet üzerinde öğretmeye çalışan sitelerden sadece bir tanesidir. İnternet üzerinden yapılacak basit bir araştırmayla İngilizce öğreten yüzlerce siteye kolayca ulaşım sağlanabilir.

Türk dilinin dünya dili haline gelmesi biraz da yabancılara Türkçe öğretiminin altyapısının güçlü olmasına bağlıdır. Dünyada en çok konuşulan 5 dil arasında bulunan Türkçenin sağlam bir geçmişi ve köklü bir dilbilgisi yapısı vardır. Türk dili yabancılara Türkçe öğretimi açısından çalışılmayı beklemektedir.

Bu çalışma ise bu işin bir ucundan başlamak anlamına gelmektedir. Türk üniversitelerine gelen yabancı uyruklu öğrenciler için hazırlanacak kelime kılavuzları, afiş çalışmaları vb. alanlarda sonradan yapılacak olan çalışmalara kaynaklık edebilir. Bilimsel çalışmalarda yöntem çok önemlidir. Bilimin en önemli özelliklerinden birisi de bulgulara nasıl ulaşıldığıdır (Balcı 1995). Bu çalışmada kullanılan yöntemler, yaşayan ve kullanılan kelimelerin ve kelime gruplarının tespit edilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma sonucunda tespit edilecek kelimeler, hikâye yazımı, afiş çalışması ve diğer ders materyallerinin hazırlanmasında başvuru kaynağı olabilir.

İngiliz dilinin kelime bilgisi üzerine yayınlanmış bir araştırmasında Cheryl Boyd Zimmerman kelime bilgisini dilin merkezi olarak kabul eder ve bir dil öğrencisi için en önemli ve kritik nokta olduğunu vurgular (Zimmerman 1997: 514).

Başka bir dil araştırmacısı olan *West* yazmış olduğu bir makalede; bir dil öğrenmenin en temel noktasının kelime öğrenme ve hemen sonrasında onun pratik olarak kullanmak olduğunu belirtmektedir. Ancak sonra temel problemin “*hangi kelimelerin*” hedef olarak

seçileceği olduğunu söyler ve İngiliz okullarında kullanılmakta olan modern kitapların bu soruna bir çözüm bulamadığından yakınır (West 1933: 514). İngiliz dil bilimcileri 1930'lu yıllarda, dil öğretimi üzerine fikir üretmiş ve çalışmalar ortaya koymuşlardır. Yabancılara kendi dillerini öğretirken karşılaşabilecekleri problemlerin tespitini yapmış ve çalışmalarını bu bağlamda sürdürmüşlerdir.

Türk dilini yabancılara öğretim açısından ele alan ve bu bağlamda Türkçenin en yaygın ve sık kullanılan kelimelerinin tespitine yönelik çalışmaların sayısı oldukça azdır. Aşık tarafından 2007 yılında Türkçenin temel söz varlığı üzerine yapılan bir tez çalışmasında, adı geçen çalışmadan önce sözlü Türkçenin kelime sıklığını belirlemeye yönelik bir çalışma yapılmadığı belirtilir (Aşık 2007: 23). İngiliz dilinde ise bu çalışmalar yukarıda özetlenmeye çalışıldığı gibi 1930'lardan itibaren başlamıştır ve bugün hem yazılı hem de görsel yayınlar hemen her ülkede rahatlıkla ulaşılacak kaynaklar arasındadır.

Bir üniversite yerleşkesinde hangi kelimelerin kullanıldığını tahmin edebilir ancak yaşayan ve kullanılan dile hâkim olmak ve sürekli değişkenlik gösteren dil içerisindeki güncel kelimeleri tespit etmek için bu tür bir bilimsel çalışmanın önemli olduğu söylenebilir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları (Varsayımları)

Bu çalışma, Türkiye'ye üniversite okumaya gelen yabancı uyruklu öğrencilerin Türk dilini hiç bilmedikleri ve ülkemize gelmeden önce hiçbir şekilde Türkçe eğitimi almadıkları varsayımından hareketle planlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızda toplanan veriler Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Anafartalar Yerleşkesi içerisinde bulunan kantin, kırtasiye, öğrenci işleri, yemekhane, fotokopi ve kütüphane ile sınırlıdır.

Kelime tespiti sırasında öğrencilerin kendi aralarındaki konuşmalar göz önüne alınmamıştır. Sadece buldukları ortamda olma nedenleri ile ilgili olan kelimelerin tespiti ile sınırlandırılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde genel anlamda eğitiminin ne olduğu, yabancı dil eğitiminden ne anlaşılması gerektiği ve dil öğretiminde kelimenin ve cümlenin yeri üzerinde fikir üretmiş dil bilimcilerin konu üzerindeki düşünceleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca dil ile kültür turizmi arasındaki ilişki belirtilmiştir.

1.6. Eğitim Nedir?

Genellikle her eğitimci, eğitimi değişik ifadelerle farklı biçimlerde tanımlamıştır. Şüphesiz bu farklılaşmada eğitimcilerin değişik amaçları esas almaları rol oynamıştır. Bazı eğitimcilerin eğitimle ilgili tanımları aşağıdaki verilmiştir:

“Bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreçtir.” (Carter 1945: 145). Eğitimin toplumsal bir süreç olması dikkatlerden kaçmamalıdır. Bir bireyi etkileyen değişken sayısı çok fazladır. Dil eğitimi de aslında buna paralellik taşımaktadır. Dilin öğrenilmesi için onun aktif bir şekilde kullanılması gerekli görülmüştür. Bunun ise ancak toplum içerisinde gerçekleşebileceği söylenebilir.

Ertürk ise eğitimi; *“Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”* biçiminde tanımlamıştır (Ertürk 1988: 11-16). Bu tanımda dikkat çeken noktalardan bir tanesi eğitimin bireyin yaşantısı yolu ile gerçekleşmesi ve amaçlı bir biçimde meydana geliyor olmasıdır. Dil eğitimi için de benzer bir durum söz konusudur. Sınıf ortamında öğrendiği kelimeleri öğrenciler yaşantı yoluyla pekiştirmek durumundadırlar ve bu pekiştirme süreci belirli bir amaca yönelik olarak yapılmalıdır.

Eğitimle ilgili tanımlamalar gözden geçirildiği zaman eğitimin; kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu esas alan, bireyi yetişkinlik yaşamına hazırlayan gerekli bilgi, beceri ve davranışları elde etmesine yarayan bir süreç olduğu anlaşılmaktadır (Tezcan 1985: 4). Bu noktada, eğitimin herkes tarafından kabul görecektir genel bir tanımını yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir. Ancak eğitim üzerine yapılmış tanımlardan çıkarılabilecek ortak yargılar bulunabilir. Eğitimcilerin ortak olarak kabul ettikleri ve farklı cümlelerle ifade ettikleri bir durum vardır ki o da; eğitim sonucunda insanın davranışlarında bir

değişiklik olmasının beklendiği/hedeflendiğidir. Kişilerin davranışlarında değişiklik meydana getirmeyen öğrenilmiş bilgi, eğitimciler tarafından eğitim olarak kabul edilmemiştir. Dil eğitimi sonucunda insan farklı bir dilde konuşmaya ve o dili anlamaya başladığı dolayısıyla davranışlarında bir değişim meydana geldiği için dil öğretiminin eğitimcilerin yapmış olduğu eğitim kapsamı tanımını içerisine girebileceği düşünülebilir. Bu noktadan hareketle *dil eğitimi* ya da *yabancılara Türkçe eğitimi* gibi tanımların kullanılmasının yanlış olmayacağı söylenebilir. Eğitimin bu genel tanımından sonra kısaca yabancı dil eğitiminin ne olduğu üzerinde durulacaktır.

1.7.Yabancı Dil Eğitimi Nedir?

Yabancı dil eğitimi; bir dilin o dili bilmeyen bir insana belli bir plan ve program dâhilinde öğretilmesi demektir. Plansız ve programsız gelişigüzel bir dil öğrenimi, dil eğitimi kapsamına girmemektedir. Örneğin yabancı uyruklu bir öğrenciye belirli bir plan ve program içerisinde Türk dilinin öğretilmesi yabancı dil eğitimidir. Ne kadar başarılı olduğu tartışmalı olsa bile MEB okullarında birinci sınıftan, lise son sınıfa kadar verilmekte olan İngilizce dersleri de yabancı dil eğitimi kapsamında değerlendirilebilir.

Yabancı dil eğitimi öğrencinin ana dili dışındaki bir dili öğrenme sürecini kapsamaktadır. Dil öğretiminin kısa sürede verilebilecek bir ders olarak düşünülmemesi, belirli bir süreci kapsamadığı unutulmamalıdır. Öğretmen konumundaki öğreticinin öğrencinin motivasyonunu artırması ve öğrenciyi derse katılmaya teşvik etmesi dolayısıyla öğrenciyi ders içerisinde aktif hale getirmesi dil öğrenim süreci içerisinde olması gerekli görülen hususlardan arasında düşünülebilir. Dil öğretiminde katılımcılık ve öğretmenin bilgi birikimi ve bu birikimi öğrencilere aktarabilmesi önem arz etmektedir. Dr. James E. Alatis, yabancı dil eğitiminin; ancak, cesaret kırıcı olmayan, aksine katılımcılığı teşvik eden yaklaşımlar kullanan yetkili bir öğreticinin, öğrencilerini beslemesiyle gerçekleşeceğini belirtmiştir (Alatis 2011). Öğrenci dili aktif bir katılım sayesinde içselleştirebilir ve işlevsel bir hale getirilebilir. Bu noktada öğreticinin, öğrenciyi katılıma teşvik etmesi, cesaretinin artırıcı şekilde davranması önem kazanmaktadır.

1.8. Dil Öğreniminde Kelime Bilgisinin Yeri

Dil kendine göre kanunları olan canlı bir varlıktır (Kırkılıç 2003: 93). Dil, elbette dil bilimciler arasında biyolojik anlamda canlı bir varlık olarak anlaşılmamıştır. Dilin canlı

varlıklarla olan benzer noktaları farklı dil bilimcileri tarafından vurgulanmıştır. Diller, zaman zaman birtakım değişiklikler ve kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle bazı gelişmeler gösterirler (Ergin 1977: 3). Ayrıca dili kullanan insan kalmazsa dilin ölmesi yani yok olması söz konusudur. Bu gibi yönleri ile dil canlı bir varlığı benzetilmiştir.

Dilin kendisi kelimelerden oluşmaktadır. Dili oluşturan unsur aslında kelimedir. Dil, kelimelerin mantıkî bir silsile içerisinde arda arda örgütlenmesidir (Ulaş 2003: 2). Dolayısıyla dil öğretiminin aslında bir yönü ile kelime öğretimi olduğu söylenebilir. Dil öğretiminde/öğreniminde kelime (bilgisi) önemli bir yere sahiptir. Çünkü insan kelimelerle düşünür, kelimelerle konuşur ve kendini kelimelerle ifade eder.³ Peki dil öğreniminde kelime bilgisinin (vocabulary) yeri nedir?

Aslında bir dili oluşturan öğeler kelimelerdir. Yeni bir dil öğrenmek aslında hem düşünsel anlamda hem de yapısal olarak o dili çözmek ve o dile ait kelimeleri öğrenmek sonra da kullanmaya başlamaktır. Hacıeminoğlu'nun ifade ettiği gibi; aslında dil düşüncenin aletidir, düşüncenin anasıdır. Hatta dil, düşüncenin kendisidir. Dil yok ise hiçbir şey yoktur. Ne ilim ve sanat, ne de cemiyet ve insan (Hacıeminoğlu 1996: 525). Dil olmadan ilim, sanat ve hatta insandan ve fikirlerinden bahsetmek mümkün değildir. Dil ise ifade gücünü kelimelerden almaktadır. Dolayısıyla dil öğrenmek bir yönü ile kelime öğrenmektir daha doğrusu öğrenilen dildeki kelimelerin hangi anlamları ya da varlıkları karşıladığını öğrenmektir. Türkçede *çay* kelimesini kullanırken akılda oluşan kavram örneğin İngilizcede hiçbir kavramı karşılamayacaktır. İngiliz dilini öğrenirken Türkçede bulunan *çay* kelimesinin ifade ettiği anlamı karşılayacak kelimeyi bilmek gerekmektedir. *“Her kelime kendince bir dünya oluşturur.”* (Kurudayıoğlu 2005: 16). Oluşan bu dünyanın kavranabilmesi için o kelimenin karşılamakta olduğu anlamın öğrenilmiş olması gerekmektedir. Bu gibi nedenlerden ötürü dil öğreniminin kelime bilgisi ile doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Türkiye’de 1926 yılında Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Elifba Kitapları hakkındaki Raporun 14. maddesinde konumuzla ilgili bir tespit yapılmıştır. Tespit şu şekildedir: *“Bütün*

---

³ MEB, “Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı”, Tebliğler Dergisi, S:2098, 1981,s.327-330.

terbiyeciler çocuklara okutulacak kelimelerin çocuk lisanında yaşayan kelimelere münhasır kalınmasını iddia etmekte müttefiktirler. O halde çocuk lisanında yaşayan kelimelerin bir listesini tertip etmek fevkalade ehemmiyet-i haiz bir meseledir.” Raporun bu maddesinde çocukların dilinde kullanılmakta olan yani yaşayan kelimelerin tespitinin önemi belirtilmiştir. Aslında bu çalışmanın amacı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Öğrencilerin yerleşke yaşamında kullanmakta olduğu kelimelerin tespit edilmesi sonra da tespit edilen bu kelimelerin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılması bu çalışmanın temel amacıdır.

Cambridge Üniversitesinde yapılmış olan ve İngilizcede bulunan kelimelerin kökenini/tarihini araştıran bir çalışmada (English Words: History and Structure) İngilizcedeki kelimeler iki gruba ayrılmıştır: Birinci grup herkesin bildiği, kurslarda ve okullarda yani eğitim sistemi içerisinde, küçük yaşlarda öğrenilmeye başlanan kelimelerdir ki bu gruptaki kelimeler herkes için nerede ise aynıdır. İkinci dil grubu ise herkesin bilmediği, belli uzmanlık alanları içerisinde çalışırken öğrenilen kelimelerden oluşmaktadır (Stockwell 2001: 8). Yabancılara Türkçe eğitimi verilirken ilk planda öğrencilere öğretilmesi tercih edilebilecek kelimelerin ilk gruba ait olan kelimeler olduğu düşünülebilir. Yaşayan ve konuşulan dilde karşılığı olan kelimelerin öğretilmesi ve öğrencilerin bu kelimeleri günlük yaşamda duyması ve kullanması sonucu *öğrenmenin* gerçekleşeceği söylenebilir. Belirli uzmanlık alanları için gerekli olan terim anlamlı kelimeler başlangıç düzeyi öğrencileri için hedef kelimeler olarak tercih edilmeyebilir. Bu çalışma sonucu üniversite yerleşkesi içerisinde tespit edilen kelimelerin bu açıdan ayrıca bir önemi vardır çünkü bizzat öğrencilerin günlük yaşamda kullandığı kelimeler tespit edilmiştir.

Ancak kelime ezberlemek dil öğreniminde bir süre sonra sıkıcı hale gelebilmektedir. Kelime öğretimi derslerini çeşitli aktiviteler ile renklendirilmesinin faydalı olacağı söylenebilir. Dil bilimcisi Liebesny kelime öğreniminin sıkıcı olmaktan kurtarılması için iki yol tavsiye etmiştir. Bu yollar; kelimenin tarihinin bilinmesi ve anlamsal tartışmalar yapılmasıdır (Liebesny 1944: 605-607). Liebesny’in tavsiye ettiği bu yolların ileri düzey dil öğrencileri için uygulanabilir olacağı düşünülse bile başlangıç düzeyi öğrencileri için uygulanması çok mümkün gözükmemektedir. Bu tür uygulamaların ileri düzey öğrencilerinde ancak uygulanabilir olacağı göz ardı edilmemelidir.

1.9. Yabancı Dil Öğreniminde Cümlelerin Yeri

Yukarıda belirtildiği üzere dili oluşturan unsur aslında kelimelerdir. Ancak şu da bilinen bir gerçektir ki insanlar kelimelerle değil cümlelerle iletişim kurmaktadır. Dil öğreniminde kelimenin önemi tartışılmaz olmakla birlikte pratik hayatta insanlar kelimelerle değil; kelimeleri belli bir sistem içerisinde sunan cümlelerle konuşmaktadır. “*Dil kelimelerden oluşmasına rağmen biz kelimelerle değil, cümlelerle konuşuruz. Pratik gündelik yaşamdan, bilimsel anlamda kullanılan kelimelere kadar dilin en önemli ünitesi cümledir, kelime değil*” (Sweet 1900: 97). Sweet’in bu ifadesinden de anlaşıldığı üzere insanların, kelimelerle değil, kelimelerin belli kurallara dayalı bir şekilde bir araya gelmesinden oluşan söz dizimleri yani cümlelerle iletişim kurdukları söylenebilir (Karahan 2004: 9). Aksan dildeki en önemli unsurun kelime olduğu görüşünü savunmaktadır (Aksan 1978: 17). *Anlambilimi ve Türk Anlambilim* adlı kitabında bu tezini savunmak için *yaklaşan soğuk dalgası* ve “*Soğuk dalgası yaklaşıyor.*” örneklerini vermiştir. Bu iki sözün aynı kelimelerden kurulu olduğunu sadece bir tek fonem⁴ dışında aynı kelimelerden oluştuğu halde farklı anlamlar taşıdığını söylemiştir. Bu cümlelerde kullanılan fonemlerin farklarını belirttikten sonra, cümlelerin anlamını her ne kadar fonemler gerçekleştiriyorsa da bildirişimde en önemli rolü kelimelerin oynadığını ifade etmiştir. *Soğuk, dalga, ve yaklaşmak* gibi kelimelerin okuyucunun zihninde teker teker çözümlendiğini ve fonemlerin kelimeye bağlı olarak değer kazandığını belirtmiştir. Son olarak da dilin en güçlü ve önemli öğesinin kelimeler olduğunu ifade ederek bu konudaki düşüncesini açıkça ortaya koymuştur (Aksan 1978: 18-19). Bu bölümde dilin en önemli unsurun cümle mi yoksa kelime mi olduğu tartışmalarına girilmeden sadece yabancı dil öğretiminde cümlelerin yeri konusundaki düşünceler belirtilecektir.

Dil öğretimi/öğrenimi konusunda 1920’lerin sonlarına kadar Amerika Birleşik Devletlerinde ve Avrupa’da baskın yöntem olan “*Gramer Translation Method*” (Coady 1997: 6) mantık olarak kelimelerin birebir tercümesine dayanmaktaydı (Huckin 1997: 7). Zamanla yetersiz ve başarısız olduğu gözlenen bu metoda yönelik eleştiriler ünlü İngiliz dil bilimcisi Henry Sweet tarafından da desteklenmiştir. Hatta Sweet dil öğretiminde kelimeyi esas alan bu metoda karşı daha önce yapılmış eleştirileri yetersiz bile bulmuştur ve bu

⁴ Fonem ; “Anlamı olan bir ses birleşimindeki en yalın öğeler” demektir. (Araba kelimesindeki 5, tuz kelimesindeki 3 ses) Aksan Doğan. “Anlambilimi Ve Türk Anlambilimi”, Erol Ofset Matbaacılık, Ankara, 1978, 18

eleştirilerin yetersiz bir bilgi üzerine dayandığını ve tek yönlü olduklarını belirtmiştir (Sweet 1899: 3). Aslında Sweet'in makalesi okunduğu zaman vurgulanmak istenilen noktanın kelime öğretimi esasına dayanan bir dil öğretiminin yetersiz olacağı konusu olduğu anlaşılmaktadır. Sweet'e göre dil öğretimi *konusulan dile* öncelik vermelidir (Sweet 1899). Konuşulan dil ise kelimelerin sistematik bir şekilde kullanıldığı cümle demektir. Sweet'in dil öğretim sisteminde öğrencilere sadece *basic vocabulary* yani basit, temel kelimeler öğretilmesi benimsenmiştir (Huckin 1997: 7). Dersler, özenle seçilmiş kelimelerle oluşmuş konuşma dili yani cümleler esas alınarak işlenmiştir (Huckin 1997: 7). Sweet dil öğretiminde cümlenin önemini kavrayan ve çalışmalarını bu temel üzerine kuran dil bilimcilerden birisidir. Şüphesiz kelimenin önemini inkâr etmemiştir ancak dil öğretiminde sadece kelime üzerinden giden bir yöntemin başarısız olacağını düşünmüştür (Sweet 1899; 3).

Yabancı dil öğretiminde kelimelerin esas alındığı dil öğretim yöntemleri Amerika ve Avrupa'da zamanla belli değişikliklere uğramıştır ve bu metotlar üzerinde eleştiriler yapılmıştır (Coady 1997). Çünkü Sweet'in de söylediği gibi bu yöntemler aslında yetersiz kalmıştır ve konuşulan dilin anlaşılmasını zorlaştırmışlardır. 1800'lerin sonlarına doğru iyice artan eleştirilerin en güçlü olanı; bu tip metotların *gerçeği ve ağızı* inkâr ettiği (yaşayan ve konuşulan dil kastedilmektedir) şeklinde yapılmış olanıdır (Coady 1997). Bu güçlü itirazlar yabancı dil öğretiminde kelimenin yeri konusunda ciddi kuşkular oluşturmuştur. Aslında bu kuşkuların ardında dil öğretiminde kelimeyi hafife almak gibi bir anlayışın olmadığı belirtilmesi gerekmektedir. Tartışmaların odak noktası dil öğretiminde kelimenin önemi, yeri ve kelime öğretimini esas alan metotların eksikliği üzerine olmuştur.

Dil öğreniminde ve öğretiminde cümlenin önemine değinen bir başka dil bilimci ise Michael West'tir. West'in İngiltere'de aslında bugünde günümüzde ülkemizde yaşanan bir soruna benzeyen bir problem karşısında yapmış olduğu tespitlerin önemli olduğu görülmektedir. West, İngiltere'de 3 yıllık bir yabancı dil eğitiminden sonra öğrencilerin basit düzeyde 1000 kelimeyi bile öğrenemiyor olduklarını belirtmiştir. Bu problemin temel nedeni olarak söyledikleri arasında şunlar bulunmaktadır: (1) Öğrenciler zamanlarını, aslında onların o dili konuşmalarına hiç yardım etmeyen aktivitelerle harcamaktadırlar. (2) Öğrenciler, kendileri için hiç kullanışlı olmayan kelimeleri öğrenmektedirler (West 1930: 551). Aslında West birinci tespiti ile dilin pratik hayatta kullanılmadan öğrenilemeyeceğini

belirtmiştir. Öğrencilere bağlamdan kopuk bir şekilde öğretilen kelime bilgisinin, günlük hayatta bu kelimelerin kullanım şekli verilmediği zaman dil öğretiminin bir yönü ile eksik kalacağı ve öğrencilerin konuşmasına fazlaca katkı sağlamayacağı söylenebilir. Günlük hayatta kelimelerin kullanımını ise cümle ile doğrudan ilgilidir. Yabancı öğrencilere farklı metotlarla Türk dilinin cümle mantığının, cümle yapısının öğretilmesi onların dili daha hızlı kavramalarına ve konuşmalarına zemin hazırlayabilir. Yabancı öğrencilere verilecek olan, Türkçe cümle mantığını kavramaya yönelik çalışmaların Türk öğrencilerle Türkçe derslerinde yapılmakta olan çalışmalardan farklı olmasının daha faydalı olacağı söylenebilir. Değişik tekniklerle, ayrıntıya girmeden, onları dilin kuralları içinde boğmadan verilecek bir cümle bilgisi yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir nokta olarak karşımızda durmaktadır.

Yabancılara dil öğretimi konusunda kelime öğretimi odaklı anlayışın dışına çıkarak farklı bir yol izleyen metotlardan birisi “*The Audio-Lingual Method*” (Dille Çıkarılan Sesler Metodu) olarak adlandırılan bir metottur. İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan hükümetinin yabancı diller öğretimini desteklediği sırada geliştirilmiştir (Zimmerman 1997: 10). Aslında bu metot ilk olarak 1940’lı yılların başında Michigan Üniversitesi Dil Enstitüsünde uygulanmıştır (Fries 1945: 95). Bu görüş yabancı dil öğrenenlerin yaşadığı sorunların çoğunluğunun dillerin farklı yapılarından kaynaklandığını ve dil öğrenen bireylerin dillerin farklı yapılarından dolayı bir endişe taşıdıklarını iddia etmiştir. Audio-lingual metodu öğrencileri basit cümle kalıplarına ve bunların telaffuzuna yoğunlaştıran bir anlayış benimsemiştir. Öğrenciler sadece dilbilgisi kuralları ezberlemekten ve karmaşık analizler yapmaktan ziyade, örnekler cümleler üzerinde dilbilgisinin nasıl kullanıldığına yoğunlaştırılmışlardır. Bu metot cümleler üzerine yoğunlaşma esasına dayanmıştır ve kelime öğretimi çok sınırlı tutulmuştur (Zimmerman 1997: 11). Audio-lingual metodunda kelime öğretimi; sadece ileri düzeydeki öğrencilere verilmesi gerekli bir ders olarak ve yalnızca özel durumlarda, öğrencilerin ihtiyacı olduğu zamanlarda öğretilebilecek bir eğitim olarak düşünülmüştür (Zimmerman 1997: 11).

Dil bilimcisi Fries yazmış olduğu makalede yabancılara dil öğretiminde ve yabancı dil öğreniminde kelime öğretimi (vocabulary) üzerine odaklanmanın dilin doğasına aykırı olduğunu belirtmiştir ve düşüncelerini 3 maddede özetlemiştir. İlk olarak her kelimenin farklı dillerde aynen karşılığının olmadığını bu durumun sadece teknik kelimelerde geçerli olduğunu söylemiştir. İkinci olarak kelimelerin tek anlamı olmadığını, örneğin bazı

İngilizce kelimelerin 15-20 arası farklı anlamı olduğunu ifade etmiştir. Üçüncü olarak her kelimenin bir basit yani ilk anlamı yanında bir de mecazlı bir anlamı olduğunu belirtmiştir (Fries 1945: 43). Dil bilimcisi Fries kelime öğretimi üzerine kurulu dil öğretim tekniklerine karşı çıkmıştır ve bunu da yukarıda verilen gerekçelere dayandırmıştır. Fries dolayısıyla aynen *The Audio-Lingual Method*'ta olduğu gibi kelime odaklı bir sistemden ziyade cümle odaklı bir sistemi savunmuştur. Başka bir dil bilimcisi olan Wilga Rivers ise başlangıç düzeyinde öğrencilere verilecek çok fazla kelime öğretiminin öğrencilerde yanlış bir dil mantığının oluşmasına sebep olacağını söylemiştir. Cümleden bağımsız olarak verilen bir kelimenin anlamının keşfedilmesinin genellikle çok zor olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin cümleden bağımsız olarak öğrenecekleri kelimeleri iletişimde kullanmak istedikleri zaman bunun mümkün olamayacağını belirtmiştir (Wilga 1981: 254).

Başka bir dil bilimci olan Krashen ise kelime öğretimi sırasında kullanılan aktiviteler için farklı bir bakış açısı getirerek; aktivitelerin aslında *kelime inşa edicileri* (vocabulary builders) olmadığını, öğrencilerin dikkatinin kelime üzerinde değil iletişim üzerinde olduğunu söylemiştir (Krashen 1983: 156). Aslında burada ifade edilen iletişim biçimi cümlelerle kurulan iletişim biçimidir. Kelimelerin yalnız başına bir anlamları olsa bile bu kelimenin öğrencinin aklında neyi çağrıştırdığı tam olarak kestirilemeyeceği için kelimenin cümle içerisindeki anlamı ile verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tüm bu dilbilimcilerin ifadelerinden çıkarılacak sonuç; kelime öğretiminin dil öğretiminde önemli bir yeri olduğu, ancak cümleden kopuk olarak kendi başına verilen bir kelime öğretiminin ve sadece kelime öğretimi üzerine odaklanarak kurulmuş bir yabancı dil öğretiminin yetersiz kalacağı dolayısıyla da bu şekilde eğitim almış olan öğrencilerin sosyal hayatta diğer insanlarla iletişim kurmalarının ve öğrenmek istedikleri dili konuşabilmelerinin zorlaşacağıdır. Kelimelerle düşünebiliriz ancak dil, sosyal hayatta iletişim kurmak için kullanılmaktadır ve iletişim kelimelerle değil cümlelerle gerçekleştirilmektedir. Bu gibi nedenlerden ötürü yabancılara Türkçe öğretiminde cümle eğitiminin göz ardı edilmemesi ve önemle üzerinde durulması gerekli olan bir olgu olduğunu belirtmek gerekmektedir.

1.10. Dil Öğretimi Bir Kültür Turizmidir

Dil ve kültür birbiri ile iç içe geçmiş iki kavramdır, bu iki kavram hayat içerisinde sürekli olarak birbirini beslemektedir. Bir dile ait atasözleri, o dilde yazılmış eserler, hatta

o dilin dilbilgisi mantığı kendi içinde o dile ait kültür unsurlarını barındırmaktadır. “*Toplumların kendilerine ait değerlerin yani diğer bir deyişle kültürün diğer toplumlar aktarılması ve taşınması ancak sağlam bir kültürle olur*” (Gedik 2009: 30). Dil öğrenilirken ya da öğretilirken aslında o dilin arka planı yani kültür de öğrenilmiş ve öğretilmiş olmaktadır. Aslında sadece kültür tanımını; sadece o dilde yazılmış eserler, atasözleri, şiirler vb. yazılı eserler olarak anlamamak gerekmektedir. “*Belirli bir topluma ait olan her değer şüphesiz kültür olarak değerlendirilebilir. İnsanın ne tür bir yaşama biçimi, ne tür bir var olma programı, ne tür bir eylem kalıbı benimsediği kültürdür hep.*” (Uygur 1996: 17). Dolayısıyla aslında yaşam tarzımız, geleneklerimiz, hatta bir berbere gidince nasıl selam verdiğimiz bile kültürümüzün bir parçasıdır. Bu durumda dil kültürü aktarıcı bir konuma oturmaktadır. Dolayısıyla dil öğrenen birisi aslında aynı zamanda yeni bir kültürü de dille birlikte öğrenmiş olmaktadır.

Örneğin pizza, tost, sandviç, hamburger gibi aslında Türk kültüründe olmayan ama diğer dillerden gelerek gündelik yaşantının içine yerleşmeyi başarmış kelimeler ait oldukları dilde bulunan yemek kültüründen izler taşımaktadırlar. Türk dilini öğrenecek bir öğrenci Türkçede bulunan *sarma, dolma, tarhana, gözleme, ayran* gibi Türk yemek kültürüne ait kelimeleri öğrendikçe dolaylı olarak Türklere ait kültürü de öğrenmiş olacaktır (Aksan 2003 : 65-66).

Nesiller arasında kültür aktarımı dil vasıtası ile gerçekleşmektedir. Hatta köklü bir kültürün oluşması, korunması ve gelecek nesiller aktarılması ancak dil ile gerçekleşebilir (Ünalın 2002: 1). Dil kültürle bu kadar yakın ilişkili içerisindedir. Dil olmadan ya da yetersiz bir dil ile kültürün aktarılması olanağının bulunmayacağı söylenebilir. Dil insanların iç dünyasının dışı açılmış bir kapısıdır (Ünalın 2002: 2). İnsanın iç dünyasının ise o toplumu oluşturan öğelerden beslendiği unutulmamalıdır.

Aslında dilin sınırlarını çizmek neredeyse imkansız gibidir, dil, düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü bir varlıktır (Aksan 2000: 11). Dil bir yönü ile toplumun aynasıdır, o topluma ait değerler, yemek isimleri, gelenekler hep dil ile ifade edilmektedir. Dili, insandan ve toplumdan ayrı olarak düşünmek mümkün değildir ve dil aynı zamanda bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgilidir ve aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur (Aksan 2000: 11). Hayatın içerisine bu denli girmiş ve bir yönü ile hayatın kendisi olan dili, kültürden bağımsız olarak öğrenme imkânı yoktur.

Sonuç olarak sadece dilin yalın olarak kültürden bağımsız olarak öğrenilemeyeceği söylenebilir. Kültür de dil ile birlikte öğrenilmektedir. Kültürü dilden bağımsız olarak ele almanın imkânı yoktur. Dili de kültürden bağımsız olarak öğretmek mümkün değildir. Yani dil öğretimi aslında bir kültür turizmidir. Kültürü etkili bir biçimde tanıtmının en güzel ve kalıcı yollarından birisidir.

1.11. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yaşayan/Konuşulan Dil ve Resmî/Yazılı Dil

Edebi eserlerde, akademik makalelerde ve resmi yazışmalarda kullanılan dil günlük konuşma dilinden farklıdır. Yazı dili; yazıda kullanılan dildir. Yazı dili bir toplumun edebiyat dili olarak kullanıldığı için ona *edebi dil* adı da verilebilir (Komisyon 2009). Konuşma dili ise insanların herhangi bir mekânda diğer insanlarla sesli iletişim sırasında kullandığı günlük dildir. Konuşma dili sosyal gruplara bağlı olarak farklılık göstermektedir (Komisyon 2009: 14). Örneğin kahvehanede konuşulan dil, okulda öğrencilerin kendi aralarında konuştukları dil, samimi arkadaşların aynı ortamda iken konuştukları dil ve iletişim kurmak için tercih edilen kelimeler birbirinden farklı olmaktadır. Yöresel farklılıklar konuşulan dilinde sıkça görülmektedir. *Çocuk* yerine Trabzon'da *uşak*, Erzurum'da *bilik*, Edirne'de *kızan* denilmesi konuşma dilindeki farklılıklara örnek olarak verilebilir (Komisyon 2009: 14). Bu farklılıklar fiil çekimlerinde de görülmektedir. Yazı dilinde *geleceğiz* biçiminde gelecek zamanın 3.çoğul şahsı ile çekimlenmiş bir fiil konuşma dilinde *gelcez* şeklinde söylenebilmektedir. Bu çalışma sonucu üniversite yerleşkesinde alışveriş sırasında öğrencilerin bir şeyin fiyatını sormak için *kaç lira?* ya da *kaç para?* şeklindeki sorulardan ziyade *ne kadar?* sorusunu kullandıkları tespit edilmiştir. Bu örneklerde de görüldüğü gibi yaşayan ve kullanılan dil yazı dilinde farklı olabilmektedir. Çünkü konuşma dilinin kurallarını belirlemek ve ona sınır çizmek çok zordur. Yine bu çalışmanın sonuçlarında da belirtildiği üzere insanlar iletişim kurarlarken kolay ve kısa olan ifade şeklini tercih edebilmektedirler.

Bu bağlamda, yabancılara Türkçe öğretiminde pek çok dil öğreticisinin karşılaştığı bir zorluktan bir tanesi halk arasında konuşulan dil ile kitaplarda bulunan yazılı dil arasında görülebilen farklılıklardır. Bir dil öğreticisi konuşulan dili mi, yoksa yazılı kaynaklarda kullanılmakta olan edebi dili yani yazı dilini mi öğretmelidir? Yabancılara dil öğretimi amacı ile hazırlanan kitaplar hangi dili esas almalıdır? Örneğin öğrencilerin

okuması için hazırlanan diyalog metinlerinde günlük yaşam dili mi tercih edilmelidir, yoksa öğrencinin günlük yaşamda çokça karşılaşmayacağı ifadelere de yer verilmeli midir?

Atkinson Carroll, 1946 ve 1949 yılları arasında İngilizce dil öğretimi ile ilgili çok fazla yayın yapıldığını belirterek, bu yayınların başarılı olmasının ardındaki nedenleri 4 maddede sıralamıştır. Bu maddeleri sıraladıktan sonra da tüm araştırmalarının kesin bir sonuca ulaştığını belirtmiştir: “*Doğru bir dil öğretim metodu yazılı biçimlerden değil konuşulan ve yaşayan formlardan başlamalıdır.*” (Carroll 1945: 88). Carroll’nin üzerinde durduğu nokta olan; konuşulan dil biçiminin öğrencilere öğretilmesinin esas alınması hususu öğrencilerin dil öğrenme başarısının artması noktasında önemli bir etken olarak düşünülebilir. Çünkü dili yaşayan formları ile öğrenen öğrenci, yeni öğrendiği dilde kendini ifade etmeye başladığı zaman öğrencinin kendine olan güveni artacaktır ki dil öğretiminde öğrencinin dili konuşmaya teşvik edilmesi, zorlandığı anlarda desteklenmesi çok önemli bir faktördür (Alatis 2011).

Coleman, 1929 yılında yayınlanan dil öğretimi ile ilgili raporunda, dil öğretim metotlarını inledikten sonra ve üniversitelerde yaptığı araştırmalar sonucunda ulaştığı sonuçları maddeleştirmiştir. Yabancı dil öğretim materyallerinin, eğer konuşma dili amaçlanarak hazırlanırsa daha başarılı olduğunu belirtmiştir (Coleman 1929: 299). Konuşma dilini esas alan, günlük yaşam içerisinde öğrencilerin karşılaşma olasılığı yüksek diyaloglara yer veren ve günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan kelimeleri kullanarak hazırlanan materyallerin öğrencilerin ilgisi çekeceği söylenebilir. Ayrıca pratik hayatta kullanılma imkânı bulunan kelimeler öğrenciler tarafından daha kolay öğrenilecektir. Yabancı dil eğitimcilerinden Schreiber, Delano ve Alexander de dil öğretiminde konuşulan dilin öğretilmesinin olanakları ile ilgili yazılar yazmışlardır (Richards 1945: 114).

Dil eğitimcilerinin, dil öğretiminde, konuşma dilini mi yoksa yazı dilini mi esas almaları gerektiği konusu dili öğrenen kişilerin amaçları ile doğrudan ilgili görünmektedir. Ülkemizdeki dil kursları öğrencilerin dili öğrenme amaçlarına göre kur ve kurs sistemi düzenlemişlerdir. Örneğin ülkemizdeki dil kurslarından birisi olan *Wall Street Institute* internet sitesine verdiği ilanda dil öğrenmek isteyenleri öğrenim amacına göre *genel İngilizce, iş İngilizcesi, yoğun programlar, TOEFL, TOEIC* gibi çeşitli sınıflara yönlendirmiştir⁵. Bu bağlamda düşünüldüğünde, dili ticarete kullanmak için öğrenen bir

⁵ <<http://www.wsi.com.tr/>> (07.05.2011)

insana üretilecek bir dil ile üniversite okumaya gelmiş ve hazırlık sınıfında bulunan bir öğrenciye öğretilecek dilin birbirinden farklı olması gerektiği söylenebilir. Bu konuya değinen dil bilimcisi Kawczynski yabancı dil öğrenen öğrencileri iki gruba ayırmıştır. İlk gruptaki öğrencileri dilin yapısı ve dilbilgisi (gramer) kısmı ile daha çok ilgilenenler, ikinci grup olarak ise dışa dönük kişilikteki olan ve konuşmayla daha çok ilgilenenler olduğunu söylemiştir (Kawczynski 1951). Bu durumda iki grup öğrencileri için takip edilecek metotlar birbirinden farklı olmalıdır. Dışa dönük ve sosyal yönü daha ağır basan öğrenciler bir an önce konuşmalarını sağlamaya yönelik eğitim isteyebilirler ancak dilin yapısını öğrenmek amacını taşıyan öğrenciler ise dilin daha çok yapısal yönü ile ilgilenebilirler.

Sonuç olarak dilin konuşmaya yönelik olarak pratik hayatta karşılığı olacak şekli ile öğretilmesinin dil eğitimciler arasında ağır basan bir görüş olarak kabul gördüğü söylenebilir. Ancak dilin pratik hayattaki kullanımına ağırlık vermek demek yazılı dili ğretmemek anlamına gelmemektedir. Coleman'ın da belirttiği gibi dilin işlevsel yönünü ön plana çıkarılarak yani konuşma dili hedef alınarak hazırlanan materyaller daha başarılı olmaktadır (Coleman 1929). Bu bağlamda dilin pratik hayattaki kullanımının nasıl olduğunu belirleyen ve ortaya koyan bilimsel çalışmalar önem arz etmektedir. Bu çalışmada hedeflenen amaç da bu doğrultudadır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama sürecinin planlamasına ve verilerin analizine yönelik bilgiler verilmiştir.

1.12. Araştırmanın Modeli

Türkiye’de yükseköğrenim görmeye gelen yabancı uyruklu bir öğrencinin öğrenmesi gereken en sık ve en yaygın olarak kullanılan kelimelerin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışma betimsel niteliktedir. “*Model, bir sistemin temsilcisidir. Modeller, temsil ettikleri sisteme oranla, daha yalın olurlar. Model, ideal bir ortamın temsilcisi olup, yalnızca önemli görülen değişkenleri içine alacak şekilde, gerçek durumun özetlenmiş halidir.*” (Karasar 2003: 76). Kullanılan modelin özelliklerinin çalışmanın amacına uygun olduğu düşünülmektedir. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip, belirlenebilmesidir. (Karasar 2003: 77).

1.13. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, Türk dilinin yabancılara öğretiminde sözcük sıklığı ve yaygınlığı açısından bir kaynak olması düşünülerek planlanmıştır. Bu plan doğrultusunda uygulamalı araştırma yöntemine göre hazırlanmıştır. Kaptan (Kaptan 1998: 48)’a göre yakın çevrenin güncel olan sorunlarına çözüm bulma amacı taşıyan çalışmalar uygulamalı çalışmalara olarak kabul edilmektedir. Çalışma sırasında saha çalışmasına ağırlık verilmiştir. Üniversite yerleşkesinin farklı mekânlarında ses kayıtları ve doğal gözlemler yapılarak çalışmamızın ses evrenini oluşturan kelimeler (veriler) elde edilmiştir.

Kayıtlar sonucu elde edilmiş veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu sırada bilgisayarda istatistiksel yöntem kullanılarak kelimelerin kullanım sıklığına ve

yaygınlığına ulaşılmıştır. Her mekân için ayrı istatistik sonuçları hazırlanmıştır. Ayrıca çalışmada tüm mekânlardan elde edilen verilerin birlikte kullanıldığı istatistiklere de yer verilmiştir.

1.13.1. Kelime Havuzunun Oluşturulması

Çalışmada ilk olarak üniversite yerleşkesindeki farklı alanlardan alınmış ses kayıtları ve doğal gözlem raporlarından elde edilen sonuçların biriktirildiği kelime havuzu oluşturulmuştur. Bu kelime havuzunda biriken kelimelerin hangi alana ait olduğu yer birisi için ayrı ayrı yazılmıştır. Kelime havuzu oluşturmak için kullanılan ses kayıtlarının uzunluğu 2908 dakikadır. Ancak bazen ortamdaki gürültüden dolayı anlaşılamayan kelimeler olmuştur. Bunun haricinde ses kaydı yapılan ortamlarda kullanılan kelimelerin hepsi kelime havuzuna alınmamıştır. Kelime havuzuna alınan kelimelerin ortamın gereği olarak, iletişim amaçlı kullanılan kelimeler olmasına dikkat edilmiştir. Ses kaydı yapılan tüm ortamlara herkesin görebileceği şekilde o ortamda ses kaydı yapıldığını gösteren uyarıcılar asılmıştır. Bu uyarıcı konuşulan dilin doğallığını bozabilirdi ancak insanların çalışma amaçlı bile olsa seslerinin kayıt edildiğini bilmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Zaten ortamın doğal işleyişinin dışında kullanılan cümlelerdeki kelimeler ses havuzuna alınmamıştır. Örneğin ortamda kayıt yapıldığını gören öğrencilerin *burada ses kaydı mı yapılıyor?* gibi cümleleri dikkate alınmamıştır. Çalışmamız esnasında sayısı çok az bile olsa argo sayılabilecek kelimelere de rastlanmıştır ancak bu kelimeler doğrudan iletişim kurma amaçlı olarak söylenmediği için kelime havuzuna dâhil edilmemişlerdir.

Bu çalışma sırasında kelimelerin yaygınlığın tespit ederken bir kelimenin kaç farklı kişi tarafından söylendiğini tespit edebilmek karşılaştığımız en büyük zorluk olmuştur. Ses kayıtlarında insanları görmek mümkün olmadığı için ard arda aynı kelimeleri kullanan öğrenciler haricinde diğer öğrenciler farklı kişiler olarak kabul edilmiştir. Ancak görevlilerin kimlikleri ve sesleri ayırt edilebildiği için bu kişilerin kullandığı kelimelerin yaygınlığının tespiti kolay olmuştur. Doğal gözlemlerde ise böyle bir sorunla karşılaşılmamıştır.

1.13.2. Kelime Havuzu Oluşturulurken Dikkat Edilen Noktalar

Vardar “*Dil Öğretimi Üzerine*” adlı makalesinde, yaygın Batı dilleri ile ilgili yapılan çalışmalarda sıklık ve durumsallık kavramları, sözlüksel birimlerin geniş kapsamlı

taramalarla belirlenerek, en sık kullanılan en nitelikli olan birimlerin belirlendiğini ve bu birimlerin öğrencilere öncelikle öğretilmesinin sağlandığını belirtmektedir (Vardar 1983: 5-6). Bu çalışmada belirlenen sözcüklerin kullanım sıklığı göz önünde bulundurulmuştur. Bir sözcüğün toplamda kaç kez kullanıldığı belirlenmiş ve kaç farklı kişinin o kelimeyi kullanmış olduğunu belirten yaygınlıkla birlikte her kelime için ayrı ayrı liste içerisinde belirtilmiştir.

Ses kayıtları tek tek dinlendikten sonra bilgisayar ortamında excel programı kullanılarak yazıya aktarılmıştır. Bu aktarım ses kayıtları ile sınırlı kalmamıştır. Doğal gözlem raporları da aynı şekilde bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Doğal gözlem raporları ve ses kayıtları kullanılarak tespit edilen kelimeler aynı kelime havuzunda toplanmıştır. Bu sırada dikkat edilen bazı noktalar aşağıda belirtilmiştir.

1. Özellikle kantinde sıkça kullanılan “*Bi de (kahve) alabilir miyim?*” şeklindeki ifadeler “*Bir de (kahve) alabilir miyim?*” şeklinde yazıya geçirilmiştir.
2. Hitaplarda kullanılan özel isimler kelime havuzuna eklenmemiştir. Örneğin “*(Tuncay) Bey*” ifadesi veya “*(Ayşe) Abla*” kullanımları dikkate alınmamıştır.
3. Soru kalıplarının farklı kullanımları değiştirilmeden kullanıldıkları gibi yazılmıştır. Örneğin “*Adın ne senin? Neydi adın? Adın ne?*” gibi aynı anlama gelen soru kalıpları kullanım biçimleri ile yazıya geçirilmiştir. Çünkü bu kullanımların yabancı öğrencilere öğretilmesini önemli olduğunu düşünülmektedir.
4. Kelimeler kullanıldığı şekilde verilmiştir. Kalem, fotokopi, çay, tost gibi kelimeler bilgisayarda analiz yapılırken ayrı ayrı yazılmışlardır. Ancak bazı kelimeler ise soru kalıbı ya da kelime grubu şeklinde yazılmıştır. “*Bir(de) (kahve) alabilir miyim?, adın ne? Numaran kaç?*” gibi kelime grupları cümle içerisindeki kullanımının görülebilmesi için ayrı olarak yazılmamış, kullanıldığı şekli ile bilgisayar ortamına aktarılmıştır.
5. Öğrencilerin konuşmaları içerisinde kelime havuzuna seçilen kelimeler, ses kaydı ya da doğal gözlem yapılan mekânın gereği olarak kullanılan kelimelerdir. Öğrencilerin ve görevlilerin kendi aralarında yapmış oldukları günlük sohbet içerikli konuşmalarda geçen kelimeler kelime havuzuna alınmamışlardır.

1.13.3. Kelime Havuzunun Analizinin Yapılması

Ses kayıtlarının ve doğal gözlem raporlarının dökümleri bilgisayarda Microsoft excel dosyaları olarak kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlar öncelikle 6 farklı yer ismi adı altında ayrı ayrı toplanmıştır. Bu yerler kütüphane, kantin, öğrenci işleri, yemekhane, kırtasiye ve fotokopi odasıdır. Excel programı sayesinde aynı sözcüklerin tekrar yazılmamasına dikkat edilmiştir. Ancak aynı anlama gelen farklı kullanımlar kullanıldığı şekli ile korunarak yazılmıştır: *Ne adın? Adın ne senin? Neydi senin?* gibi.

Daha sonraki aşamada ise tüm sözcüklerin hangi bağlamda kullanıldığı tek tek belirlenerek ayrı bir gruplama yapılmıştır. Örneğin *kantinde kullanılan soru kalıpları, yerleşke içerisinde kullanılan fiiller, yerleşke içerisinde kullanılan kelimeler* gibi. Bu gruplamanın yapılması için tüm sözcükler tek tek incelenmiştir. Bu sözcüklerin cümlelerde hangi bağlamlarda kullanıldıkları tespit edilmiştir. Bu tespitlere yapılırken yaygınlıkları ve sıklıkları da göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmanın sonunda yerleşke içerisinde çalışma yapılan mekânlarda kullanılan kelimeler, fiiller, sorular, soru ve kelime kalıpları tespit edilmiştir. Böylelikle yabancı uyruklu üniversite öğrencilerine öğretilmesi gereken bir kısım hedef kelimelerin tespiti yapılmıştır. Bu çalışma sonunda tespit edilen kelimeleri öğrenen öğrenciler işlevsel niteliği olan kelimeleri öğrenmiş olacakları için günlük hayatta insanlarla iletişim kurarken bu kelimeleri kullanabileceklerdir.

Dilde yaşayan kelimelerin kullanım sıklığının ve yaygınlığının belirlenmesini amaç edinmiş çalışmaların çok daha geniş mekânlarda belli aralıklarla yapılması gerekmektedir. Ergin (Ergin 1977)'in belirttiği gibi canlı bir varlık olan dil kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle sürekli gelişmeler göstermektedir. Dil bünyesine yeni kelimeler alabilir, kelimelerin kullanımında yaşanan zamana göre farklılaşmalar görülebilir. Tüm bu nedenlerden dolayı kelimelerin sıklığının, yaygınlığının ve hangi bağlamlarda kullanıldığının belli aralıklarla tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Gündelik dilde (konuşma dilinde) kullanılan kelimelerin tespiti ve tespit edilen kelimelerin her an öğreticilerin elinin altında bulunmasının yabancı dil öğretiminde *hedef kelime* seçiminde zorlanan öğreticilerin işini kolaylaştıracağı söylenebilir. Özellikle yabancılara Türkçe öğretimiyle uğraşan öğreticilerin bu tip çalışmalara ihtiyacı olduğu bir gerçektir.

1.13.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Anafartalar Yerleşkesi; örneklemini ise yerleşke içerisinde bulunan kantin, kırtasiye, fotokopi, öğrenci işleri, yemekhane ve kütüphane oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan mekânlar, öğrencilerin yerleşke içerisinde geçen zamanlarında çeşitli ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları ortak yaşam alanlardır. Araştırmanın önemini daha iyi anlaşılması için örneklem seçimi üzerinde açıklama yapmanın gerekli olduğu düşünülmüştür.

Bir üniversite yerleşkesinde sınıflar haricinde öğrencilerin ortak kullanım alanlarının başında kantin gelmektedir. Genel olarak öğrenci yurtlarında, pansiyonlarda ya da üniversite arkadaşları ile aynı evlerde barınmakta olan öğrenciler ders aralarında kahvaltı yapmak ayrıca yiyecek ve içeceklerden faydalanma amaçlı olarak kantini kullanmaktadır. Yabancı bir öğrencinin bu türden ihtiyaçlarını gidermek için gideceği yerlerin başında kantin gelmektedir. Bu yüzden örneklem olarak kantinin seçilmesinin gerekli olduğunu düşünülmüştür.

Yerleşke içerisinde öğrencilerin ortak kullanım alanı olarak gösterilebilecek ikinci bir mekân ise kırtasiyedir. Hemen her öğrenci gerek fotokopi çekirmek amaçlı olarak gerekse kalem, uç, A4 kâğıdı satın almak gibi belli başlı ihtiyaçlarını karşılamak için yerleşkede bulunan kırtasiyeyi kullanmaktadır. Yerleşkeye adım atmış bir yabancı öğrencinin kantin haricinde ilk uğrayacağı mekânlardan birisinin de kırtasiye olduğu söylenebilir. Eğitim Fakültesinde kırtasiyenin içerisinde bulunan fotokopi ise öğrencilerin ihtiyaç duydukları bir diğer mekândır. Fotokopide 4 farklı fotokopi makinesi aynı anda hizmet vermektedir. Fotokopi odasını da içinde barındıran kırtasiyenin örneklem olarak seçilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Bir diğer ortak kullanım alanı ise kütüphanedir. Öğrenciler kütüphane kaynaklarından hemen her türlü kitaba ulaşabilmekte ve araştırmaları için kütüphaneyi kullanmaktadırlar. Kütüphane, yerleşke içerisinde bulunan yabancı öğrencilerimizin gerek ders kaynakları gerekse araştırmaları için kullanmak zorunda olduğu bir mekândır ve bu nedenlerden ötürü örneklem olarak seçilmiştir.

Öğrenci işleri ise her öğrencinin kayıt yenileme, ders seçimi gibi resmi evrak işlerinde gitmek zorunda olduğu ve yıl içerisinde çeşitli nedenlerle gitmek durumunda

kaldığı bir başka mekândır. Öğrenci işleri bu işlevlerinden ötürü çalışmamızda örneklem olarak seçilmiştir.

Üniversite yemekhanesi öğrencilerin büyük çoğunluğunun gün içerisinde en az bir kez yemek yeme amacı ile kullandığı bir mekândır. Yabancı uyruklu öğrencilerin günlük olarak gidebileceği mekânların başında gelen üniversite yemekhanesi de yerleşke içerisinde seçilen örneklem arasındadır. Yemekhane içerisinde, öğrencilere yemek fişi satılan ya da yemek kartlarına para yüklemesi yapılan yer ve öğrencilerin sıraya geçerek yemek aldıkları yer olmak üzere iki farklı alanda dinleme ve doğal gözlem yapılmıştır.

1.14. Çalışmanın Getirdiği Yenilikler

Kelimelerin sıklığına dayalı bir sözlük ilk olarak Edward L. Thorndike ve Irving Lorge tarafından 1944 yılında İngiltere’de basılmıştır (Edward 1944). Bu çalışmadan sonra 1967 yılında yine İngilizler tarafından “*Computational Analysis of Present-Day American English*” adı altında bilgisayar destekli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Amerikan İngilizcesi’nin en sık kullanılan 2200 kelimesi belirlemiştir. Bu kelimeler kullanım sıklıklarına göre gruplanarak yayınlanmıştır (Göz 2003: I).

Göz, 2003 yılında Türk diline ait kelime sıklığı esas alınarak yapılmış bir çalışma yayınlamıştır. Türk Dil Kurumu Yayınları arasında çıkan kitapta, Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri ayrıca, roman, hikâye, güzel sanatlar gibi alanlarda 1995 ve sonrasında yayınlanmış olan 338 kitap ile 138 dergi taranarak 22.693 kelimeye ulaşılmıştır. (Göz 2003)

ODTÜ Türkçe Derleme adlı çalışma ise 1990 sonrası Türkçe metin örneklerini inceleyen bir çalışma olmuştur. Bu çalışmadaki sözcükler 10 farklı metin türünden alınmıştır. Her türden 2 örneklem alınmıştır. Her örneklem 2000 sözcük içermektedir. Ayrıca ODTÜ Türkçe Derlem’e paralel olarak hazırlanan *ODTÜ-Sabancı Türkçe Ağaç Yapılı Derlem* adlı çalışmada ise 7262 dilbilgisel tümcenin biçimbilimsel ve sözdizimsel olarak işaretlenmiş olduğu ağaç yapılı bir derlemdir.⁶

Yabancılara Türkçe öğretimi hedef alınarak hazırlanan çalışmada, üniversite yerleşkelerinde kullanılan kelimelerin tespitini yaparken daha önce bu bağlamda yapılmış

⁶ ODTÜ Sözlü Türkçe Derlemi Projesi ayrıntılı bilgi için: <<http://std.metu.edu.tr/>> (12.06.2011)

çalışmalarda olmayan önemli bir yenilik; kelime ve soru gruplarının ya da kalıplarının tespit edilmesi olmuştur. Türkçenin *yazılı* ve *sözlü* kelime sıklığı üzerine yapılmış olan sınırlı sayıdaki diğer çalışmalar kelimeler üzerine odaklanmışlardır. Belirlenen kelimelerin sıklığını vermekle yetinmişlerdir. Ancak kavramsal çerçeve bölümünde de belirttiğimiz üzere kelime dili oluşturan belki de en önemli unsur olsa bile günlük hayatta iletişim kelimeler üzerinden değil cümleler üzerinden kurulmaktadır. Bu çalışmada dilin bu yönü de göz önünde bulundurarak sadece kelime tespiti ile yetinilmemiştir. Kelime grupları ve soru kalıpları ayrıca belirlenerek liste halinde verilmiştir. Örneğin genel olarak kantindeki görevliler tarafından öğrencilere sorulan (...) *neyli olsun?* sorusu, *hepsi (...) yapıyor (ücret), Bizde mi okuyorsun?* gibi soru kalıpları ayrıca tespit edildikten sonra kullanım yerlerine göre gruplanarak listelenmişlerdir.

Kelime tespiti sırasında dikkat edilen bir diğer nokta; hangi kelimenin kaç kez kullanıldığının yani diğer bir ifade ile kelimenin sıklığının belirlenmesinin yanında o kelimeyi kaç farklı kişinin kullandığının da tespit edilmeye çalışılmış olmasıdır. Bunun önemli bir nokta olduğunun altını çizmek gerekmektedir çünkü Türkçe dili ile ilgili gerek yazılı dil gerekse sözlü dil üzerine yapılmış bütüncü çalışmalarında kelime yaygınlığı belirlenmemiştir. Bir kelimeyi kaç farklı kişinin kullanmış olduğunun belirlenmesi bu çalışmanın temel dayanaklarından birisidir. Örneğin *alabilir miyim?* şeklindeki soru kalıbının kaç kez kullanıldığı önemlidir ama bu soru kalıbını kaç farklı kişinin kullanmış olduğunun tespit edilmesinin de ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu nedenden dolayı bu çalışmada kelime tespiti yapılırken her kelime için, o kelimenin toplam kaç kez kullanıldığını gösteren *sıklık* ve aynı kelimeyi kaç farklı kişinin kullandığını gösteren *yaygınlık* ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Excel programı yardımı ile kelime havuzu oluşturulduktan sonra bu sözcükler içerisinde bulunan isim soylu kelimeler ile fiiller ayrı ayrı gruplanarak listelenmiştir.

1.15. Çalışmanın İlgili Alandaki Yeri

Çalışma ilgili alanda *bütüncü çalışması* olarak adlandırılmaktadır. “*Bütüncü; belirli amaçlar doğrultusunda yazılı veya sözlü dile dayalı ürünlerin birtakım işaretleme ölçütleriyle bir araya getirilmesinden oluşan bütündür.*” (Say vd: 2002). Türk dili üzerine yapılmış bütüncü çalışmalarından *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* ve *ODTÜ-*

Türkçe Derlemi yazılı kaynaklar kullanılarak hazırlanmış çalışmalara örnek olarak gösterilebilir.

Türk dili ile ilgili olarak yapılmış bütüncü çalışmaları sınırlı sayıdadır ve genel olarak yazılı dil üzerine yapılmış çalışmalardan oluşmaktadır. Dokuz Eylül Üniversitesinde 2007 yılında yapılan *Yabancılar İçin Temel Türkçe Sözcük Varlığının Oluşturulması* adlı çalışmaya kadar *sözlü Türkçenin* sözcük sıklığı alanında bir çalışma yapılmamıştır (Aşık 2007). Bunun başlıca nedeni sözlü dil üzerine çalışma yapmanın yoğun emek gerektirmesidir (Say ve diğerleri: 2002). Bu çalışma, Türkçenin sözlük varlığını belirleme kapsamında yapılan bütüncü çalışmaları kapsamında, *sözlü dil* üzerine hazırlanmış bir kelime sıklığı ve yaygınlığı belirleme çalışmasıdır.

Dünya genelinde başta İngilizce olmak üzere, İtalyanca, Almanca, İspanyolca gibi dillerde bütüncü çalışmalarına önem verilmektedir. Amerikan Ulusal Derlemi (ANC, 2005), İngiliz Ulusal Derlemi (BNC, 2005), Çek Ulusal Derlemi (Hajic,1998) bazı yabancı dillerde yapılmış olan temel sözcük sıklığı belirleme çalışmalarıdır (Aşık 2007: 23). Aşağıda isimleri verilen bütüncü çalışmaları dünya genelinde yapılmış çalışmalardan bazılarıdır (Aşık 2007: 24-25).

- *The Air Traffic Control Corpus*
- *ACL/DCI*
- *ATIS (Held by LDC)*
- *Bank of English*
- *BNC*
- *The Brown Corpus*
- *CALLFRIEND Collection (LDC)*
- *CALLHOME Collection LDC)*
- *CCAT Archive.*
- *The CHILDES*
- *COLT*
- *Contemporary Portuguese Corpus*
- *CRATER*
- *CSLU*
- *CSPA.*

- *CSR (Held by LDC)*
- *English-Norwegian Parallel Corpus*
- *English Turkish Aligned Parallel Corpora*
- *Corpus of Estonian Written Texts*
- *European Corpus Initiative Multilingual Corpus I (ECI/MCI)*
- *The Gutenberg Project*
- *The Canadian Hansard*
- *The Helsinki Corpus of English Texts*
- *Hypermedia Corpus of Japanese Conversation*
- *The International Corpus of English (ICE)*
- *The International Corpus of Learner English (ICLE)*
- *Japanese Speech Corpora of Major City Dialects (in Japanese)*
- *The Kolhapur Corpus*
- *Lampeter Corpus of Early Modern English Tracts.*
- *The Lancaster Parsed Corpus*
- *The Lancaster/IBM Spoken English Corpus (external link)*
- *Text Corpora (external link)*
- *Speech Corpora (external link)*
- *The LOB Corpus*
- *The London-Lund Corpus (LLC)*
- *The Market Research Corpus*
- *MARSEC: The Machine Readable Spoken English Corpus*
- *The Middle English Collection.*
- *The Modern English Collection*
- *Old English Corpus*
- *The Oslo Corpus of Bosnian Texts.*
- *The PEDANT Project,*
- *Penn Treebank (LDC)*
- *Regeringsforklaringen*
- *The Religious and Sacred Texts Page.*
- *LDC*

- *Corpus of Spoken Bulgarian.*
- *Corpus of Spoken Bulgarian.*
- *SPIDRE Corpus - Recorded Telephone Conversations*
- *The Susanne Corpus*
- *Swedish component of the Parole project*
- *TIMIT (English Speech Corpus)*
- *TIPSTER Information Retrieval Text Research Collection(LDC)*
- *United Nations Parallel Text Corpus*
- *Wellington Corpus of Spoken New Zealand English (WSC)*
- *Wellington Corpus of Written New Zealand English (WWC)*
- *Who bilingual documents*

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ AÇISINDAN TÜRK DİLİNE GENEL BİR BAKIŞ

Türk dilinin kendine ait kuralları ve genel bir mantığı olduğu için Türkçe ile ilk kez karşılaşan öğrenciler bu kuralları ve mantığı kavramakta ve anlamakta zorlanabilmektedirler. Türk dili sondan eklemeli bir dil olduğu için kelime kökünde bir değişiklik olmaz. Kelime köküne getirilen ekler sayesinde farklı kavramlar karşılanmış olmaktadır (Ergin 1977: 6). Örneğin; *göz* kelime kökü canlıların görme organının adını karşılarken, *göz-lük*; göz için sağlık amaçlı ya da aksesuar olarak kullanılan bir nesneyi, *gözlük-çü* ise gözlük satan kişiyi karşılamaktadır. Kelime kökü olan *göz* değişmeden aynen kalmıştır. Ancak Türkçede ekler aracılığı ile saplanan bu anlam değişiklikleri örneğin İngilizcede farklı kelimelerle ancak sağlanabilir. Göz kelimesinin İngilizcedeki karşılığı *eye* iken, *gözlük* kelimesinin *glasses*, *gözlükçü* kelimesinin ise *optician*'dır. Aşağıda bazı dillerde *göz*, *gözlük* ve *gözlükçü* kelimelerinin karşılıkları verilmiştir.

Tablo 1: Bazı Dillerdeki “Göz, Gözlük ve Gözlükçü” Kelimelerinin Karşılıkları

Türkçe	Svahili	Fransızca	Almanca	İspanyolca
göz	jicho	oeil	auge	ojo
gözlük	glasi	verres	brille	gafas
gözlükçü	daktari wa macho	opticien	optiker	optico

Görüldüğü gibi bir Afrika dili olan Svahilice’de ve diğer bazı dillerde farklı anlamlar farklı kelimelerle karşılanabilmektedir. Bu gibi dillerin mantığı ile büyümüş bir öğrenci eklemeli bir dil olan Türkçe dili ile karşılaştığı zaman zorlanabilmekte ve Türk dilinin mantığını kabullenmesi ve içselleştirmesi zaman alabilmektedir.

Türk dilinin kendine özel olan dil kuralları vardır; aslında bu Türkçe dışındaki diller için de geçerlidir. Her dilin kendine has kuralları ve dil yapısı olabilir. Yabancı dili öğretebilmek için o dilin ses ve cümle yapısını, dizim kurallarını iyi bilmek gerekmektedir.

Bu bölümde Türk diline ait bazı şekilsel ve dil yapısı ile ilgili özellikler genel hatları ile belirtilecektir. Türk dilinin şekilsel ve yapısal özellikleri verilirken bu özelliklerin hangi yönleri ile Türkçe öğrenen yabancı öğrencilere farklı ya da zorlayıcı gelebileceği çözüm yolları ile belirtilecektir.

1.16. Ünlü Uyumları

Sesler boğumlanma özelliklerine göre *ünlü* (vokal) ve *ünsüz* (konsonant) olmak üzere iki gruba ayrılmaktadırlar. Dilimiz ünlü sayısı bakımından zengin bir dildir (Aksan 2006). Türkçede toplam 8 tane ünlü harf bulunmaktadır. Bu ünlü harfler (a,e,i,i,o,ö,u ve ü) değişik özelliklerine göre dil bilimciler tarafından gruplara ayrılmıştır. Bu sınıflamada ünlülerin ağızdan çıkış özellikleri dikkate alınmıştır. Örneğin *o,u,ö ve ö* harflerini çıkarırken dudaklarımız yuvarlak bir şekil alır ve bu dört harf ağız şekli hiç bozmadan çıkarılabilir. Ancak bu harfler ağızdan çıkarılırken örneğin *ı* ya da *i* harfleri telaffuz edilirken dudakların şekli yuvarlak durumdan düz konuma geçiş yapmaktadır.

Söyleniş özelliğine ve dilin ağız içerisindeki durumuna göre Türk dilindeki ünlü harflerin dört tanesi kalın (a,i,o,u) ve dört tanesi incedir. (e,i,ü,ö) Sesliler alt çenenin durumuna göre geniş sesliler (a,e,o,ü) ve dar sesliler (i,i,u,ü) olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrıca dudakların durumuna göre de düz sesliler (a,e,i,i) ve yuvarlak sesliler (o,ö,u,ü) olarak ikiye ayrılırlar (Gencan 1983:23).

Her dilde mutlaka ünlü harfler bulunur. İngilizcede 5 tane ünlü harf bulunur. Bunlar a,i,o ve u'dur.⁷ İspanyolcada da toplam 5 tane ünlü bulunmaktadır. Bunlar aynen İngilizcede olduğu gibi a,i,o ve u'dur.⁸ Arapçada 3 tanesi uzun ve 3 tanesi kısa olmak üzere toplam 6,⁹ Almandada 5 tane ünlü vardır.(Ayrıca bunların birleşik okunması ile elde edilen farklı ünlüler vardır; ai, au, äu gibi)¹⁰ Değişen sayıları ile her dilde bulunan bu ünsüzler sadece Türkçede belli bir kural çerçevesinde kullanılır. Diğer dillerde böyle bir özelliğe rastlanmaz (Komisyon 2009 : 85). Türkçe dışında sadece Macarcada ünlü uyumu bulunmaktadır. Ancak Türkçedeki gibi düzenli değildir (Komisyon 2009 : 85). Türkçede bulunan bu ses uyumunun kaynağı çok eskilere uzanmaktadır. Dilin tarihten önceki gelişme çağlarında meydana gelmiştir (Banguoğlu 2004: 84).

⁷ <http://wiki.answers.com/Q/How_many_vowels_are_in_the_English_language> (05.03.2011)

⁸ <<http://www.italki.com/answers/question/31567.htm>> (05.03.2011)

⁹ <http://www.arabiccomplete.com/modules_read_learn/read_learn_vowels_2.htm> (05.03.2011)

¹⁰ <<http://www.suite101.com/content/how-to-pronounce-german-vowels-a79344>> (05.03.2011)

Türk dilini öğrenen öğrencilerin öğrenmesi gerekli olan büyük ünlü uyumu yabancılara Türkçe öğreten öğretmenlerin en başta karşılaştıkları zorluklardan birisidir. İsimlere eklenen yönelme hâl eklerini anlatırken sıkça karşılaşılmaması muhtemel bir durum; öğrencilerin neden *okula gidiyorum* yazarken -a kullanıyoruz ama *eve gidiyorum* yazarken -e kullanıyoruz şeklindeki sorularındır. Bir öğretici buna baştan hazır olmalıdır. Tabii ki Türk öğrencilere verildiği şekli ile bir ünlü uyumu konusu anlatılmayacaktır. Ancak zaman içerisinde bu kuralın öğrencilere benimsetilmesi gerekmektedir. Aksi halde yazma eğitimi açısından sorunlar çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Büyük ünlü uyumu Türkçenin en temel ses uyumlarından bir tanesidir. Türkçenin öz kuralıdır (Erol 2008: 29). Büyük ünlü uyumu kalın ünlülerden sonra yine kalın ünlülerin, ince ünlülerden sonra ise yine ince ünlülerin gelmesi esasına dayanır. Bir kelimenin ilk hecesindeki ünlü ince ise sonraki hecelerdeki ünlüler de ince olurlar, ya da ilk hecede ünlü kalın ise sonraki hecelerde bulunan ünlüler de kalın olmalıdır (Banguoğlu 2004: 85).

Kalın ünlüler : a,ı,o ve u

İnce ünlüler : e,i,ö ve ü'dür (Banguoğlu 2004: 35).

Örneğin; *bilek* kelimesinin ilk hecesindeki ünlü harf ince bir ünlüdür(-i). Kelimenin hemen ikinci hecesinde kullanılan sesli harf (-e) aynı şekilde incedir. Bu kelime büyük ünlü uyumuna uymaktadır. "*Bilekliğim çantamda kalmış.*" cümlesindeki altı çizili harflere dikkat edildiği zaman tüm kelimelerin büyük ünlü uyumuna uyduğu görülebilir.

Dil yapılabildiği kadar sadeleştirilerek yani basitleştirilerek öğrencilere verilmesinin faydalı olacağı söylenebilir. Türk dilinin karmaşık gibi görünen dil bilgisi yapısı ile yabancı öğrencilerin karşısına çıkan öğretmenler öğrencileri Türk dilinden soğutabilirler. Büyük ünlü uyumu ile ilgili sorulara muhatap olunduğu zaman çok basit bir soru ile cevabı öğrencilere buldurma yolunu denenebilir. Başlangıç düzeyi öğrencilerinin zaten bildikleri bir soru kalıbı olan *hangisi daha güzel?* kalıbı ile öğrencilere soru yöneltilebilir. Örneğin tahtaya; *yarın denize gideceğim* ve *yarın deniza gideceğim* cümleleri alt alta yazdıktan sonra *denize* ve *deniza* şeklinde kelimelerin ikisini de düzgün bir telaffuzla okuyup öğrencilere *hangisi daha güzel?* şeklinde bir soru yöneltilebilir. Öğrencilerin *denize* ifadesinin doğru kullanım olduğunu kavrayabilmeleri için bu şekilde bir yöntem izlenebilir. Böyle bir yöntem aslında öğrencilerin dilden korkmaması ve onun mantığını kavramaları açısından faydalı olabilir. Aynı şekilde yönelme hâl ekleri anlatılırken

elimde/elimda, sınıfta/sınıfte, babama/babame, Türkiye'ye/ Türkiye'ya ya da çoğul ekleri olan -ler, -lar ekleri öğretilirken kalem/ kalemler, silgiler /silgiler, saçlar/saçlar gibi örnekler üzerinde öğrencilerin doğru cevabı kendilerinin bulmaları sağlanabilir. Öğreticinin bu durumda düzgün bir telaffuzla kelimeleri okumasının oldukça önemli olduğu söylenebilir. Düzgün bir telaffuz sayesinde aslında öğrencilere büyük ünlü uyumunun çok basit bir şekilde sezdirilebilir. Ancak temel seviye öğrencileri için sonraki zamanlarda yine ayrıntıya girmeden sadece basitleştirilmiş bir kural olarak;

- a,ı,u ve o'dan sonra a,ı,u ve o,
- e,i,ü ve ö'den sonra yine e,i,ü ve ö gelir şeklinde bir açıklama yapılması gerekebilir.

Küçük ünlü uyumu ise basit bir kurala dayanmaktadır: Türkçe bir kelimenin ilk hecesindeki ünlü düz ise bunu izleyen hecelerdeki ünlüler de düz; ilk hecedeki ünlü yuvarlaksa diğer hecelerdeki ünlüler (o ve ö ünlüleri dışında) yuvarlak bir ünlü ya da düz geniş bir ünlü olmalıdır. Türkçe kelimelerde o ve ö ünlüleri ilk hece dışında başka bir hecede bulunmaz (Komisyon 2011: 85).

- /a,e,ı,i/ den sonra /a,e,ı,i/
- /o,ö,u,ü/den sonra /a,e,u,ü/ gelir. Küçük ünlü uyumu basit bir şekilde böylece kurallaştırılabilir.

Tablo 2. Türkçede Ünlü Harflerin Özellikleri

	İnce		Kalın	
	Düz	Yuvarlak	Düz	Yuvarlak
Dar	i		ü	
Geniş	e		ö	

Kaynak: Banguoğlu 2004: 35

Küçük ünlü uyumu; “Bugün, Türkiye Türkçesinde sağlam, canlı bir ses yasası ve geleneği olarak yaşamaktadır.” (Ediskun 1985). Büyük ve küçük ünlü uyumları dilimize ait özellik ve güzelliklerden iki tanesidir.

Büyük ve küçük sesli uyumlarındaki iki kuralı birleştirerek tek bir kural halinde söylemek mümkündür. Banguoğlu bu iki kuralı şu cümlelerle tek bir kural haline getirerek söylemiştir “Yalın, veya eklerle uzatılmış bir kelimenin bütün seslileri kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık yönlerinden ilk hecenin seslisine uyarlar. Şu kadar ki ilk hecesinde yuvarlak bir sesli bulunan bir kelimenin ikinci veya daha sonraki bir hecesinde bir geniş

düz sesli bulunabilir ve ondan sonraki hecelerin de seslileri düz olurlar” (Banguoğlu 2004: 84).

1.17. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Eklerin Önemi

Dünya dilleri kelime yapıları yönünden 3 farklı grupta incelenmektedir. Bunlardan ilki olan *ayrılmış dillerde* kelimeler tek hecelidir. Söz içinde değişime uğramazlar. Bu gruptaki dillere Çince, Tibetçe dilleri örnek olarak verilebilir (Banguoğlu 2004: 12). Muharrem Ergin bu gruptaki dillere *tek heceli diller* adını vermiştir (Ergin 1997: 6). İkinci dil grubu ise *çekimli diller* ya da *bükümlü dillerdir*. (Ergin 1977: 6) Bu dillerde de ekler kullanılmaktadır ancak kelime kökleri farklı şekillere girmektedir. Arapça ve Almanca bu dil grubundandır (Banguoğlu 2004: 12). Son dil grubu ise *bitişimli dil* grubundaki dillerdir. Türkçe bu dil grubunda bulunmaktadır. Bu dillerde değişmez kelime kökleri vardır. Bu köklere çeşitli ekler getirilerek anlam ilişkileri yapılır (Banguoğlu 2004). Bu dil grubunun diğer adı *eklemeli dillerdir* (Ergin 1977: 6). Türkçe eklemeli bir dil olduğu için öğrencilere ek mantığını kavratılmak Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi noktasında çok önemlidir. Türkçede kullanılan çoğul ekleri, şahıs ekleri, iyelik ekleri, kip ekleri vb. eklerin tamamı kendi içerisinde belli bir mantığa bürünmüş ve anlam kazanmış eklerdir. Örneğin çoğul ekleri ismin sonuna gelerek onların sayıca niteliğini belirtirken, iyelik eki eklendiği kelimenin kime ait olduğunu belli eder.

1.17.1. Çoğul Ekleri

Çoğul ekleri isimlerin sonuna gelir ve ait oldukları ismin sayı bakımından tekil ya da çoğul olup olmadığını belli eder, sözcüklere çoğulluk anlamı katar (Gencan 1983: 42). Koltuk kelimesi sayıca bir tane koltuğu karşılarken, koltuklar kelimesi koltuğun birden çok olduğunu ifade etmektedir. Çoğul eklerinin mantığını yabancı öğrencilere kazandırmak için sınıfta bulunan belli nesnelere kullanılabilir. Öğrencilerin çoğul eklerinin işlevini kavraması sınıf içerisindeki nesnelere sağlanabilir. Burada dikkat edilmesi gerekli olan nokta hangi kelimelerin sonuna *-ler*, hangi kelimelerin sonuna *-lar* getirileceği noktasıdır. Öğrencilerin dikkati çoğul ekinin ekleneceği kelimenin son hecesindeki ünlü harfe çekilebilir. Bu ünlü kalın ünlü (a,ı,o,u) ise o kelimenin sonuna *-lar*, eğer bu kelimenin son hecesindeki ünlü harf ince ise (e,i,ö,ü) o kelimenin sonuna *-ler* ekinin getirileceği ve

böylece çoğul ekinin büyük ünlü uyumunu bozmamasının sağlanacağı öğrencilere öğretilmelidir.

- Haber-ler kapak-lar insan-lar şarkı-lar gazete-ler

Büyük ünlü uyumunun mantığı çoğul ekleri konusu ile pekiştirilebilir hatta öğrencilerin konuyu daha iyi anlaması sağlanabilir. Çünkü Türkçenin içerisinde bulunan ahenk aslında bize pek çok yerde kolaylık sağladığı gibi çoğul ekleri konusunda da belli bir kolaylık sağlamaktadır. Öğrencinin zaten dilin mantığı kavramaya başladığı için *masa-lar* mı yoksa *masa-ler* mi yazılacağı konusunda fazla bir tereddüt yaşamayacağı düşünülebilir. Düzgün bir telaffuz ile *masalar* ardından da *masaler* şeklinde ifade edilen kelimenin hangi şekilde doğru yazılmış olacağını öğrenciler tarafından anlaşılabilir. Ayrıca Türk dilin mantığını almaya başlayan bir öğrenciden, *öğrenci-lar* yazımının yanlış olduğunu hemen kavraması ve yanlış bir yazım olduğunu ifade edebilmesi beklenebilir.

1.17.1.1. Örnek Soru Tipi

Yabancılara Türkçe öğretiminde soru hazırlanırken iki noktanın göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı söylenebilir. İlk olarak; sorular hazırlanırken kullanılan kelimeler öğretilmek istenen konunun hedef kelimeleri olmalıdır. Hedef kelimeler öğrencilere öğretmek istediğiniz kelimelerdir. Aşağıdaki sorular hazırlanırken öğrencilerin hedef kelimelerinin sınıf ve okulla ilgili oldukları düşünülmüştür.

- **Örnek soru :** Aşağıdaki kelimelere –ler ve –lar eklerinden uygun olanı yazınız.

Kalem_____	Kitap_____	Sınıf_____	Silgi_____
Öğrenci_____	Öğretmen_____	Cetvel_____	Defter_____

Bu soruya ait soru kalıbı daha farklı şekillerde de yazılabilirdi. Ancak bu sorunun çoğul eklerinin öğretime yönelik bir soru olduğu ve çoğul eklerinin de başlangıç düzeyi öğrencilerine anlatılan bir konu olduğu göz önüne alınmıştır. Yabancılara dil öğretiminde konuların olabildiğince basitleştirerek verilmesi önemli olduğu gibi soru kalıplarını öğrencilerin anlayabileceği seviyeye indirgeyerek hazırlamak da öğrencilerin sorunun kendilerinden ne istediğini anlamalarına yardımcı olacağı için ayrıca önem arz etmektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde muhatap kitlenin Türk dilini ikinci bir dil olarak öğrenen kişiler olduğu hususunun göz önünde bulundurulmasının eğitimciler açısından faydalı olacağı düşünülebilir.

1.17.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri eklendikleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ve o kelime ile olan münasebetini ifade eden eklerdir (Ergin 1977: 137). Bu tanımdan da çıkarılacağı gibi iyelik eki eklendiği isim dışında başka bir varlığı karşılamaktadırlar. Dilimizde kullanılan iyelik ekleri, eklendiği ismin *ben, sen, o, biz, siz, onlar* şahıslarına birine ait olduğunu belirtir. Dilimizdeki iyelik ekleri şunlardır: (Adalı 1979: 46).

Teklik:	I.şahıs : -m
	II. şahıs : -n
	III.şahıs: -ı,(-i,-u,-ü,-sı,-si,-su,-sü)
Çokluk :	I.şahıs : -mız (-miz, -muz, -müz)
	II. şahıs : -nız,-niz,-nuz,-nüz
	III. şahıs : -ları,-leri

III. çokluk şahıs iyelik eki *-leri, -ları* olarak kullanılır. *Onların evleri* örneğinde olduğu gibi. Burada iyelik bildiren ek *-ı, -i* ekleridir. Çoğul ekleri ile birleşmişlerdir (Ergin 1977). Bu şekilde kullanılan çoğul ekleri aslında eklendiği kelimenin çoğul olduğunu göstermez. Örneğin evli bir çiftin evlerini kastederek *onların evleri çok güzelmiş* dediği zaman evin bir tane olduğu bellidir. Ancak evin sahipleri olan kişiler birden çoktur. Çoğul eki burada evin çokluğunu belirtmemektedir. Çünkü ev bir tanedir. Evin sahiplerinin çoğulluğu belirtilmektedir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde iyelik ekleri ilk öğretilmesi gerekli olan eklerdendir. Çünkü bir öğrenci iyelik ekleri olmadan “*Bu benim kalemim.*” şeklinde bir ifade kullanamaz. İyelik ekleri öğretilirken verilecek örneklerin özenle seçilmesi gerekmektedir. Çünkü Türkçede her kelimenin sonunda aynı iyelik eki kullanılmaz.

- (Benim) anne-m
- (Benim) çanta-m
- (Benim) silgi-m

örneklerindeki kelimeler sesli harflerle bittiği için sadece *-m* kullanılmıştır. Ancak;

- (Benim) kalem-im
- (Benim) sınıf-ım

- (Benim) okul-um

örneklerindeki kelimeler sessiz harf ile bittiği için sadece *-m* iyelik eki kullanılamaz, araya yardımcı ses yazmak zorunluluğu vardır.

Benim okulm ifadesi yanlış bir kullanım olacaktır. Öğrencilere, Türkçede iki sesli harfin ya da sessiz harfin yan yana kullanılmadığı kuralı öğretilir. Bu mantığı kapalı bir öğrencinin iyelik eklerinde karşılaşacağı yardımcı ses kuralını anlamakta zorlanmayacağı düşünülebilir.

İyelik ekleri konu anlatımı başlangıcında örnekler verilmeye başlanırken öncelikle sonu sadece sesli ile biten *anne, baba, silgi, sandalye, masa, çanta* gibi kelimelerin örnek olarak verilmesi faydalı olabilir. Bu gibi kelimeler tahtaya yazıldıktan sonra sonlarına sadece iyelik ekleri getirilerek öğrencilerin iyelik eki mantığını kavraması sağlanabilir. Daha sonra yardımcı ses gerektiren *bilgisayar, okul, şarkı, kafes* gibi örneklerin yazımına geçilebilir. Bu şekilde uygulanacak kademe yaklaşım konunun daha kolay kavranmasına yardımcı olabilir.

Tablo 3: Sonu Sesli İle Biten Kelimelere Örnekler

Benim	Anne-m	Baba-m	Silgi-m	Araba-m
Senin	Anne-n	Baba-n	Silgi-n	Araba-n
Onun	Anne-si	Baba-sı	Silgi-si	Araba-sı
Bizim	Anne-miz	Baba-mız	Silgi-miz	Araba-mız
Sizin	Anne-niz	Baba-nız	Silgi-niz	Araba-nız
Onların	Anne-leri	Baba-ları	Silgi-leri	Araba-ları

Tablo 4: Sonu Sessiz İle Biten Kelimelere Örnekler

Benim	Ev-im	Okul-um	Göz-üm	Yaş-ım
Senin	Ev-ın	Okul-un	Göz-ün	Yaş-ın
Onun	Ev-i	Okul-u	Göz-ü	Yaş-ı
Bizim	Ev-imiz	Okul-umuz	Göz-ümüz	Yaş-ımız
Sizin	Ev-iniz	Okul-unuz	Göz-ünüz	Yaş-ınız
Onların	Ev-leri	Okul-ları	Göz-leri	Yaş-ları

III. tekil şahıs iyelik eki sesli (konsonant) ile biten kelimeler için *-ı, -i, -u, -ü*'dür. Ünsüz harflerle (vokaller) biten kelimeler içinse *-sı, -si, -su* ve *-sü*'dür. Bunun tek istisnası *su* ve *ne* kelimeleridir. Bu kelimeler; *onun suyu*, ve *onun neyi* şeklinde yazılmaktadırlar (Ergin 1977). Muharrem Ergin aslında III. tekil şahıs ekinin aslında sadece *-ı, -i, -u, -ü* olduğunu, Türkçenin eski ve bilinmeyen zamanlarında yanlış bir hece bölünmesi sonucu *-s* sesinin *-i* sesine karıştığını belirtmiştir (Ergin 1977).

III. tekil şahıs öğretiminde de sesli ile sessizle biten kelimeler gruplanarak yazılabilir. Kelimenin sonuna *-ı, -i, -u, -ü* seslerinden hangisinin gelmesi gerektiği büyük ünlü uyumu ile ilgilidir. Bu nedenle büyük ünlü uyumu konusu iyelik eklerinden önce verilebilir. İyelik ekleri konusu işlenirken büyük ünlü uyumu konusu tekrar edilmiş olacağından, öğrenciler Türkçenin dil mantığı anlama yolunda bir adım daha atmış olacaklardır.

Daha önce de değinildiği gibi yabancılara Türkçe öğretiminde konuların *basitleştirilerek (simplify)* verilmesinin faydalı olacağı söylenebilir. Bir konu içerisinde diğer bir konuya geçiş yapmak, pek çok konuyu bir arada vermeye çalışmak öğrencilerin konuyu kavrayamaması ile neticelenebilir. İyelik ekleri III. tekil şahıs konusu öğrencilere aktarılırken *sert sessizlerin yumuşaması* kural karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; *onun kitap-ı*; kelimesi *onun kitabı* şeklinde yazılmaktadır. Bu kuralın da öğrencilere kavratılması gerekmektedir ama konu sert sessizlerin yumuşaması olmadığı için, iyelik ekleri konusu anlatılırken aynı anda bu kuralın öğrencilere kavratılmaya çalışılması bir karmaşaya neden olabilecektir. İyelik ekleri konu anlatımı sırasında bu durumun öğrencilerin karşısına çıkabileceği akıldan çıkarılmadan, verilecek ilk örneklerin dikkatle seçilmesinin faydalı olacağı düşünülebilir. Öncelikle öğrencilerin karşısına sonu *p,ç,t,k* ile bitecek kelimeler örnek olarak verilmekten kaçınılabilir. Öğrenciler iyelik eklerinin mantığını kavradıktan sonra bu kuralın ayrıca onlara anlatılması daha isabetli bir yol olabilir.

Tablo 5: Üçüncü Tekil İyelik Eklerinde Yumuşamaya Uğrayan Kelimelere Örnekler

Onun	Kitabı	Tarağı	Kâğıdı	Ağacı
		Terliği	Tırnağı	Kulağı

1.17.3. Hâl Ekleri

İsimler, kelimeler, kelime grupları ve cümleler içerisindeki diğer kelimelerle münasebet içerisinde iken, bu münasebetin cinsine göre çeşitli şekillerde bulunmaktadır. İsmi hâlleri, ismin diğer kelimelerle münasebeti sırasında içinde bulunduğu durumlardır (Ergin 1977: 137). İsimler etrafında bulunan diğer kelimelerle münasebeti iki şekilde kurmaktadır; ilki kendisine bağlı unsurlarla olan münasebeti diğeri ise kendisine tabi olmayan, kendisinin tabi olduğu unsurlarla olan münasebetidir. (Ergin 1977: 226). Örneğin iyelik ekleri isimleri diğer isimlere bağlamaktadır. *Kızımın arabası* örneğinde kız ve araba isimlerini birbirine bağlayan ek iyelik ekidir. Ancak hâl ekleri farklıdır. Hâl ekleri eklendiği kelimeleri kendisine tabi olmayan, kendisinin tabi olduğu unsurlarla münasebet

kurdurur. “*Eve gidiyorum.*” örneğinde hâl eki bir isim ve bir fiili birbirine bağlamış, münasebet kurdurmuştur.

Hâl ekleri, çekim eklerindedir. Çekim ekleri ise sözcüklerin anlamlarını ve çeşitlerini değiştirmez, tümcedeki görevlerini belirtir (Gencan 1983: 42). “*Ceketimi yıkamaya vereceğim.*” cümlesinde hâl ekinin geldiği kelime anlam olarak bir değişikliğe uğramamıştır. Çekim ekleri kelimelerin hâl, sayı, durum, zaman gibi dilbilgisi ilişkilerini kurarlar (Banguoğlu 2004: 148).

Yabancılara Türkçe öğretiminde hâl eklerinin mantığının öğrencilere kavratılması büyük önem arz etmektedir. En basit cümleleri bile hâl ekleri yardımı ile söylemekteyiz. Yönelme hâl eki olmadan *eve* gittiğimizi nasıl ifade edebilecektik? En yakın şekli ile “*Ben ev gidiyorum*”, “*Ben gitmek ev*” gibi bir cümle kurabilirdik. Ya da sevdiğimiz bir kişiye “*Seni seviyorum.*” diyemeyecektik. Yabancı öğrencilerin bu basit cümleleri kurabilmek için hâl eklerini öğrenmiş olmaları gerekmektedir.

1.17.3.1. Yapma Hâli (Akkuzatif Eki)

Muharrem Ergin Türkçedeki yapma hâl ekinin *-ı, -i, -u, -ü* olarak umumileştiğini, *-ni, -ni* ekinin ise sadece bir iki kelimedede kaldığını söyler (Ergin 1977: 232). Bu ekin mantığının öğrencilere kazandırılması için basit örnekler üzerinden gidilmesinin faydalı olacağını düşünülebilir. Aslında Türkçede kullanıldığı şekli ile bu ek İngilizcedeki *the* ile benzerlik göstermektedir.

Herhangi bir İngiliz öğrencinin önünde bulunan birden çok kalem içerisinde, siyah uçlu tükenmez kalem gibi özel bir kalem tarifi vermeden herhangi bir tanesi alınmak istendiği zaman kullanılacak cümleye bu anlamı vermek için “*Please give me a pen/pencil.*” cümlesi yeterli olacaktır. Öğrenci önündeki kalemler içerisinde herhangi bir kalemi hemen uzatacaktır. Ancak orada bulunan kalemler içerisinde özel bir kalem alınmak istendiği zaman bu anlamı verebilmek için “*Please give me the pen/pencil*” biçiminde bir cümle kurmak gerekmektedir. Eğer öğrenciye el kullanılarak veya bir başka işaret şekli ile hangi kalemin istendiği belirtilmemişse öğrenci hangi kalemin istendiğini soracaktır çünkü cümlede özel bir kalemin istendiğini ifade eden *the* kullanılmıştır. Türkçede bu anlam verilirken *-ı* sesi kullanılmaktadır. Türk bir öğrencinin önünde duran kalemlerden herhangi birisini istemek için “*Bana bir kalem verir misin?*” şeklinde bir

ifade yeterli iken eğer kalemlerin içinden özel bir kalem isteniyorsa, “*Lütfen bana şu kalem̄ verir misin?*” gibi bir cümlenin kullanılması gerekmektedir.

1.17.3.2. Yaklaşma Hâli (Datif Eki)

Yaklaşma hal ekleri kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını, yöneldiğini belirtmek için kullanılmaktadır (Ergin 1977: 233). Fiilin yönünü göstermektedir ve yaklaşma ifade etmektedir. Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin basit cümleler kurarken bile ihtiyacı olacağı bu ekler *e, -a*'dır (Ergin 1977: 233).

Öğrencilere bu ekin mantığını kavratmak için basitçe çizilen resimlerden faydalanılabilir. Eve doğru yönelmiş bir kişi çizilerek o kişinin ağzından “*Ben eve gidiyorum.*” ya da ok işareti ile o kişi belirtildikten sonra “*O, eve gidiyor.*” şeklinde ifadeler yazılabilir. Yaklaşma ya da yönelme bildiren bu ek öğrencilere örneklerle kavratılabilir. Her yazılan cümleden sonra hâl ekinin altına çizilmesi öğrencinin dikkatinin bu ek üzerine yoğunlaşması için faydalı olabilir. Verilecek yazılı örneklerin somutlaştırılması için mümkün olduğunca resimlerden ve canlandırmalardan yararlanmanın konunun anlaşılması için faydalı olacağı söylenebilir.

Yaklaşma hâl eki konu anlatımı sırasında *nereye? neye? kime?* sorularının da verilmesi konunun kavranması için faydalı olabilir. Bu şekilde bir anlatım tarzı öğrencilerin Türkçenin mantığının anlaşılmasına yardımcı olabilir. Yaklaşma hâl eki olan isim, *nereye?, neye?, kime?* sorularından birisine cevap vermek durumundadır. Örneğin ;

“*Artık demir almak günü gelmişse zamandan*

Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan”(Yahya Kemal Beyatlı)

biçiminde bir cümle yazıldıktan sonra, “*Gemi nereye gidecek?*” sorusunun cevabı *meçhule* kelimesi olacağı için konu pekiştirilmiş olacaktır.

“*Bulutlar bize küsünce nehirler kurur, tarlalar ölür.*”(Ahmet Haşim) (Aktaran: Karahan 2004: 34)

cümlesinden sonra “*Bulutlar kime küsünce nehirler kurur?*” sorusunun cevabı *bize* kelimesi olacağı için bu soruların sorulması konunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

1.17.3.3. Bulunma Hâli (Lokatif Eki)

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendi içinde cereyan ettiğini ifade etmek için isim bulunma (lokatif) hâlinde bulunur. Fiilin cereyan ettiği yeri gösteren, böylece bulunma hâli ifade eden bu hâldeki isimler daima ek alır. Bu ekler *-ta,-te,-da,-de* şeklindedir (Ergin 1977: 234).

“*Havuzda su şırıl şırıldır.*” (Cahit Sıtkı Tarancı)

cümlesinde bulunma eki, suyun bulunduğu yeri belirtmektedir.

“*Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?*” (Mehmet Akif Ersoy)

cümlesinde Boğaz Harbinin eşinin arandığı yer olarak dünya söylenmiştir. Bulunma hâl ekinden sonra *soru eki, bildirme ekleri ve bir de -ki eki* gelebilir (Ergin 1977: 234). “*Müdür okulda mı?*”, “*Evet müdür okuldadır.*”, “*Okuldaki kişi müdür mü?*” kelimeleri bu duruma örnek olarak verilebilir.

Yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde bulunma eki yine resimler aracılığı ile anlatılabilir. Evin içinde uyuyan bir kişi, okulda bulunan bir öğrenci, araba kullanan bir şoför gibi resimler aracılığı ile bu ekin mantığı kavratılabilir. Bulunma hâl eki ile öğretilmesi faydalı olabilecek olan soru *nerede?* sorusudur. Çünkü bulunma eki almış kelimeler bu soruya cevap vermek durumundadır.

Örneğin “*Öğrenciler şimdi sınıfta ders dinliyorlar.*” cümlesinden sonra “*Öğrenciler nerede ders dinliyorlar?*” şeklinde bir soru konunun pekişmesi için faydalı olacaktır. Bu sorular ve örnek cümleler çoğaltılabilir.

Bulunma hâl eki anlatılırken öğreticinin karşısına çıkabilecek bir durum *-de,-da* ekleri yazımlarının *-te,-ta* şeklinde de yazılabiliyor olmasıdır. Banguoğlu bu kurala *kati sesteşlerin benzeşmesi* adını vermektedir (Banguoğlu 2004: 103). Bu durumda da konular arası geçiş yapmadan, konuyu olabildiğince basitleştirerek vermenin faydalı olabileceği düşünülebilir.

1.17.3.4. Ayrılma Hâli (Ablatif Eki)

Kelime grupların ve cümlede fiilin gösterdiği hareketin kendinden uzaklaştığını belli etmek için isimler *ablatif hâlde* bulunmaktadır. Genel olarak uzaklaşma belli eden bir ektir. Ünlü uyumuna bağlı olarak *-dan,-den,-tan,-ten* şekillerinde yazılabilir. (Ergin 1977:

235). Bu eklerin kullanımında ünsüzlerin benzeşmesi kuralı geçerlidir (Banguoğlu 2004: 103-104). Bu ekin kullanıldığı cümlelerde genel olarak uzaklaşma anlamı bulunmaktadır.

“Ölmek kaderde var bize ürküntü vermiyor

Lakin vatandan ayrılışın ıstırabı zor.” (Yahya Kemal)

dizelerinde ablatif eki vatandan ayrılmayı ifade etmektedir. Ancak uzaklaşma anlamı dışında; *menşe, cins, sebep, bedel, ölçü, parça, karşılaştırma, korku, hoşlanma, vazgeçme* gibi anlamlar da verebilmektedir (Ergin 1977: 235). Örneğin ; *“Ayağını toprağa basmaktan ürkiyordu.”* (Refik Halit Karay) cümlesindeki hâl eki korku bildirmektedir. *“Elinden tuttu.”* cümlesinde yaklaşma ; *“Açlıktan öldü.”* cümlesinde ise sebep anlamı katmıştır (Ergin 1977: 236).

Yabancı öğrencilere hâl ekinin mantığı kavratılırken resimlerden faydalanılabilir. Örneğin, evden çıkan bir insan, okuldan ayrılan bir öğrenci, uçak içerisinde ülkesinden ayrılan bir kişi fotoğraflarından faydalanılabilir. Aynı şekilde öğretmen tahtaya basit şekillerle ayrılma anlamı içeren resimler de çizebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ilk olarak Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi içerisinde seçilmiş olan mekânlarda yapılmış olan ses kayıtları ile doğal gözlem ve mülakatlar sonucu tespit edilmiş olan kelimeler belirtilecektir. Daha sonra bu kelimeler üzerinde yapılacak yorumlara yer verilecektir.

2.1. Kantin

Bu bölümde Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi kantinde toplam 917 dakika (15 saat 17 dakika) boyunca yapılan ses kayıtlarının ve doğal gözlemlerin sonucunda tespit edilmiş olan kelimeler belirtilecektir. Ses kayıtları ve doğal gözlemler günün değişik saatlerinde ve toplam 5 farklı günde yapılmıştır.

Kantinde öğrencilerin en fazla kullandığı kelime 1279 kez 983 farklı kişi tarafından telaffuz edilen (*bir*) *tane* (*de*) kelime grubu olmuştur. Öğrenciler bu kelimeyi farklı kalıplar içerisinde kullanmışlardır:

- *Bir tane çay alabilir miyim?*
- *Bir tane de poğaç.*
- *İki tane nescafe verir misiniz?*
- *Bir tane peynirli, bir tane de açma gibi.*

Kantinde en fazla kullanılan ikinci kelime olan *çay* öğrencilerin en fazla tercih ettiği içeceğin çay olduğunun bir ispatı olmuştur. Çay kelimesi 1189 kez, 978 farklı kişi tarafından telaffuz edilmiştir. Öğrenciler kantinden çay almak istedikleri zaman ;

- *(1)tane çay alabilir miyim?*
- *(1)(tane)çay*
- *(Bir) çay*
- *(Bir) çay verir misin (abi)?*
- *(Bir) tane çay gibi soru kalıplarını kullanmışlardır.*

Kantinde yapılan ses kayıtları ve doğal gözlemler sonucunda elde edilen dökümlerde en fazla dikkat çeken noktalardan bir tanesi de öğrencilerin almak istedikleri şeyin fiyatını sormak için *ne kadar?* soru kalıbını kullanmaları olmuştur.

(...) *ne kadar?* soru kalıbı 568 kez, 550 farklı kişi tarafından kullanılırken, İngilizcedeki *how much?* soru kalıbının karşılığı olan *kaç para?* veya *kaç lira?* soru kalıplarından *kaç lira?* soru kalıbı sadece 7 kişi tarafından kullanılmıştır. *Kaç para?* soru kalıbı ise hiç kullanılmamıştır. Sadece bu örneğin bile yaşayan ve konuşulan Türkçenin kelimelerinin tespit edilmesinin ne kadar önemli olduğunu gösterir nitelikte olduğu söylenebilir. Yabancı öğrencilere öğretilecek olan *bu kaç para?* veya *bu kaç lira?* sorusunun yerleşke içerisindeki günlük hayatta pratik dilde fazlaca bir karşılığı olmayacaktır. Elbette bu kalıplar da öğrencilere gösterilmelidir; ancak *bu ne kadar?* soru kalıbının diğer soru kalıplarına oranla daha fazla kullanıldığını da öğrencilere ifade etmek pratik hayatta onların kendilerini ifade edebilmeleri için faydalı olacaktır.

2.1.1.Kantinde Alışveriş Sırasında Kullanılan Soru Kalıpları

Kantinde öğrencilerin bir şey isterken veya alırken kullandıkları soru kalıplarının tespit edilmesi bu çalışmanın alt sorularından birisi olarak belirlenmiştir. Kantine gelen bir öğrenci neyi nasıl istemektedir ve hangi kelimelerle iletişim kurmaktadır? Kantinci tarafından öğrencilerin bu sorularına yanıt verilirken hangi ifadeler kullanılmaktadır? Bu ve benzeri soruların cevabının tespit edilmesi bu çalışma için önemli bir nokta olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda bu cevaplara ulaşıldığı söylenebilir. Tablo 6’da, kantinden alışveriş yapan öğrencilerin ve sayıları çok az da olsa kantinden alışveriş yapan diğer insanların kullandıkları soru kalıplarının bir listesi verilmiştir. Parantez içerisinde verilen kelimeler farklı şekillerde söylenebilen kelimelerdir. Örneğin ilk örnekte *bir* yerine öğrenci o anda kaç çay veya daha farklı bir şeye ihtiyacı varsa onun sayısını söylemiş olabilir.

2.1.1.1. Kantinde Öğrenciler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları

Bu bölümde çalışma boyuca kelime tespiti yapılan mekânlardan birisi olan kantinde, alışveriş sırasında kullanılan soru kalıpları verilmiştir.

Tablo 6: Kantinde Öğrenciler Tarafından Kullanılan Soru Kalıplarının Listesi

(bir) tane (de) (çay) alabilir miyim?	
(...) ne kadar?	ücret
(...) var mı?	
(...) nerede?	Su nerede? gibi
neyli var? (neli var?)	
(...) hazır mı?	Tost için kullanılmıştır.
uzun sürer mi?	Tost için kullanılmıştır.
şunlar neyli?	Poğaç için
ne kadar oldu?	Ücret
borcum ne kadar?	Ücret
(...) değil mi? (de mi?)	Peynirli değil mi ? Ya da (1) lira değil mi ?
ne kadar tuttu?	Ücret
kaç lira?	Ücret
(...) daha ilave yapabilir miyiz?	Genel olarak çay için kullanılmıştır.
kaç dakika sonra çıkar?	Tost
ne kadar hepsi?	Ücret
(...) alabilir miyiz?/alabilir miyim?	

2.1.1.2. Kantinde Görevliler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları

Kantinden alışveriş yapan öğrencilerin kullandığı soru kalıplarının yanında görevliler tarafından kullanılan soru kalıpları da tespit edilmiştir. Bu listelere tek başlarına kullanılan ve soru anlamı içermeyen kelimeler alınmamıştır.

Tablo 7: Kantin Görevlileri Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları

(...) kaç tane?	
başka?	
hangisinden?	
neyli olsun? (neli olsun?)	Özellikle poğaç için kullanılmıştır.
sizin ne vardı?	Sıra bekleyen öğrencilere
Ne alcan? (alacaksın)	
Burdan (bundan) ne alıyorum?	

2.1.2. Kantinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi

Kantinde tespit edilen kelimeler aşağıda tablo halinde verilmiştir. Kelimelerin kullanım sıklıkları ve yayınlıkları da belirtilmiştir. Bu bölüme fiiller dahil edilmemiştir.

Tablo 8: Kantinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi

Kelime	Sıklık	Yaygınlık
(Bir) tane (de)	1279	983
çay	1189	978
alabilir miyim?	670	644
ne kadar ?	568	550
poğaç	331	312
alayım	285	280
bu sizin	209	4
nescafe	205	192
(...) var mı?	183	167
bir (tane) veya (...daha	177	160
kahve	145	117
açma (yiyecek)	142	110
büyük (bardak) çay	141	86
buyurun (buyurun)	136	110
kolay gelsin	134	129
küçük (bardak) çay	133	78
tost	122	110
açık (olsun) (çay için)	101	101
sağol (sağolun-sağolasın)	98	79
(...) kuruş	97	5
karışık (tost için)	97	63
(...) lira	89	3
patatesli	81	52
sade	79	63
tabi	77	3
soda	77	67
var	76	3
(...) kaç tane ?	72	33
zeytinli	68	56
sandviç	67	55
ikisi bir arada	66	49
üçü bir arada	65	58
evet	65	29
peynirli	64	53
tamam	63	4
teşekkürler (teşekkür ediyorum)	62	56
ben de	56	53
başka?	55	47
alabilir miyiz?	55	49
kaşık	54	37
fincan	54	27
ketçap (lı)	54	28
afiyet olsun	53	4
(...) lı olsun	47	43
(...) alıcam (alacağım)	43	40

bol kahve	41	40
hangisinden?	40	2
hepsi (...) lira	38	26
(...) kalmamış	35	3
demli (olsun)	35	35
bozuk (para için)	34	26
çikolata,	34	29
ikisi (...) lira	33	2
yok	32	2
para üstü	28	26
neyli var?	28	26
o zaman (...) alayım	28	29
yok (hayır anlamında)	28	27
(...) neyli olsun?	27	14
hepsi beraber	26	24
pipet	25	25
(...) nerede?	24	20
plastik	23	21
sizin ne vardı?	23	3
kola	23	21
(...) lira yeter	23	2
tekli-çiftli (şeker)	22	21
(...) hazır mı?	22	21
sigara	21	19
o zaman (...)olsun	21	20
su	20	18
ne kadar tuttu?	19	18
o da olur	18	17
(...) değil mi? (de mi?)	18	17
bozuk yok	18	17
şunlar neyli?	17	17
sakız	17	13
pardon	17	14
gerek yok	17	13
uzun sürer mi?	16	13
merhaba	15	6
kaşarlı	15	13
(cam) bardak (-ta) ile	15	11
(...) (2) oldu	15	11
fark etmez	15	12
ne kadar hepsi?	15	15
(...) versene	14	14
şekersiz	14	13
borcum ne kadar?	14	11
(...) daha ilave yapabilir miyiz?	14	13
kaç dakika sonra çıkar? (tost)	14	14
sosisli	12	8

ne kadar oldu? (ücret)	12	12
sıcak (su)	12	12
nane-limon	12	11
sallama çay	12	12
Türk kahvesi	12	11
biraz bekleyin	11	2
hepsi (...) yapıyor (ücret)	11	3
baharatlı	10	9
(...) tane olsun?	10	9
kaç lira?	7	7
efendim?	6	4
tepsi	4	4
pil	2	2
çokonat	2	2

2.2. Öğrenci İşleri

Bu başlık altında, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yerleşkesi öğrenci işlerinde toplam 746 dakika (12 saat 26 dakika) boyunca yapılan ses kayıtlarının ve doğal gözlemlerin sonucunda tespit edilmiş olan kelimeler belirtilecektir. Ses kayıtları ve doğal gözlemler günün değişik saatlerinde ve toplam 4 farklı günde yapılmıştır.

Öğrenci işlerinde en fazla kullanılan kelime (grubu) 116 kez kullanılan *numaran kaç?* şeklindeki soru kalıbı olmuştur. Öğrenci işlerindeki görevliler herhangi bir işlem yaptırmak için gelen öğrencilere öğrenci numaralarını sorduktan sonra işlem yapmışlardır. *Hangi bölümdesin?* sorusu ise 110 kez kullanılmıştır.

Adın ne? soru kalıbı, *neydi adın?* gibi devrik şekilde de kullanılmıştır ki konuşma dilinde bu durumun daha farklı örnekleri de görülebilmektedir. Gelmek fiilinin şimdiki zaman I.tekil olumlu ifadesi olan *geliyorum ifadesi*, konuşma dilinde *geliyom*; yine aynı fiilin şimdiki zaman I.çoğul olumlu şekli olan *geliyoruz* çekimi *geliyoz* şeklinde söylenebilmektedir. Türkçe bu yönü ile esnek bir dil olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuşma dilinin yazı dilinden farklı şekillerde ifadeler içermesi diğer dillerde de görülen bir durumdur. Konuşma ağzının yazı dilinden farklı olabileceği durumlarda yabancı öğrencilere bildirimler yapmanın faydalı olabileceği söylenebilir. Örneğin resmî İngilizcede tanışma cümleleri arasında kullanılan *what is your name?* sorusu *is your name what?* yaşayan dilde ya da *your name is what?* gibi şekillerde kullanılsa bile *your name?*, *your name was?*, *you are called?* şekilleriyle söylenebilmektedir. Benzer bir durum Türkçede de görülmektedir. *Adın ne?* sorusu konuşma dilinde farklı formlara

girebilmektedir. Normal şartlar altında, daha önceden tanışılmış ama adı unutulmuş birisine adını tekrar sorarken kullanılabilir bir soru olan *adın/adınız neydi?* ya da *neydi adın/adınız?* soruları günlük konuşma dilinde *adınız/adın ne/nedir?* sorularının yerine kullanılabilir. Yabancı öğrencilere Türk dilinin konuşma ağzında görülebilecek bu gibi esnekliklerinden bahsedilmesinin faydalı olacağı düşünülebilir.

“*Ne vardı senin?*” soru kalıbı ise öğrencilerin muhatap oldukları başka bir soru. Yabancı öğrenciler konuşulan ve yaşayan Türkçede kullanılan ve gündelik hayat içinde çokça karşılaştıkları bu soru tipi karşısında anlama sıkıntısı yaşayabilirler. Çünkü İstanbul Türkçesi ile yazılan metinlerde ve dilin kurallarına dikkat edilerek hazırlanmış metinlerde aynı anlam, *buyurun ne istemiştiniz?*, *buyurun yardımcı olabilir miyim* gibi soruları ile verilmektedir. Örneğin dünyanın en yaygın dili olan İngilizcede *can I help you?* veya daha kibar bir anlama sahip olan *may can I help you?* gibi ifadelerin Türkçe tercümesi *size yardım edebilir miyim?*, *yardımcı olabilir miyim?* şeklindedir. Öğrenci işlerine gelen bir öğrenci *ne vardı senin?* sorusu ile ne anlatılmak istendiğini anlamakta zorlanabilir.

Bizde mi okuyorsun? sorusu ise aynı şekilde öğrencilerin ilk planda anlamakta zorlanacağı bir soru olarak kabul edilebilir. *Bu üniversitenin mi yoksa başka bir üniversitenin mi öğrencisisin?* gibi bir anlamı olan bu soru kalıbının konuşma dilinde karşıladığı anlamın yabancı öğrencilere öğretilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Senin neydi?, *Ne vardı senin?* şeklindeki ifadeler ise, öğrenci işlerinde sıra bekleyen öğrencilere sorulan bir başka soru tipi olarak karşımıza çıkmıştır. Konuşma dilinde, *siz ne için bekliyorsunuz?* *Yardımcı olabilir miyim?* gibi anlamlar içeren bu ifadeler de yabancı öğrenciler için ilk planda anlaşılması zor bir kullanıma sahiptir.

Notlarla ilgili farklı durumlar ya da farklı alanlardaki duyurular vs. hakkında bilgi alma amacı ile öğrenci işlerine gelen öğrencilere görevliler tarafından söylenen *daha belli olmadı* ifadesi ise *henüz (sonuç-lar)açıklanmadı* gibi bir anlamı ifade etmek için kullanılmışlardır.

“*Bu istediğin şeyi biz burada yapamayız/yapamıyoruz, (örneğin) fen edebiyata ya da (...)a gitmelisin*”. gibi bir anlamı vermek için kullanılan ifade *burada olmaz (o)* gibi kısa ve öz bir ifade biçimi olarak karşımıza çıkmıştır.

Çalışma sonucunda *nasıl* sorusunun hem öğrenciler tarafından hem de görevliler tarafından oldukça sık ve aynı zamanda yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Günlük konuşma dilinde kelime *anlayamadım, bir daha tekrar eder misiniz? Pardon ne söylediniz?* gibi anlamları karşılamak üzere kullanılan bu kelime iletişim problemi yaşanan durumlarda anlaşılamayan bir durum olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu çalışma ve benzeri çalışmalar yaşayan Türkçenin kelimelerinin tespit edilmesi için oldukça önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2.1. Öğrenci İşlerinde Kullanılan Soru Kalıpları

Öğrenci işlerinde en fazla kullanılan soru kalıpları; *numaran kaç? ve hangi bölümdesin?* şeklinde öğrencilerin büyük çoğunluğuna sorulan kalıplar olmuştur. Öğrencilerin bu soruları cevaplarırken *numaram (...)* şeklinde ya da *bölümüm (...)* şeklinde cevap vermedikleri tespit edilmiştir. Numarası sorulan öğrenciler direk olarak numarasını, bölümü sorulan öğrenciler ise direk olarak bölümünü söylemişlerdir. Bu bulgu yabancılara Türkçe öğretiminde ilk öğretilen kalıplardan birisi olan *senin adın ne?* soru kalıbını hatırlatmaktadır. Genel olarak, *senin (sizin) adın(ız) ne?* sorusuna cevap olarak öğrencilere *benim adım (...)* kalıbı öğretilmektedir ancak pratik hayatta pek az kişi *benim adım (...)* şeklinde cevap vermektedir. Bu soru karşısında konuşma dilinde genel olarak ya sadece isim söylenmektedir ya da *adım (...)* şeklinde cevap verilmektedir. Öğrencilere resmi Türkçe öğretilirken konuşma dilinde karşılaşılması muhtemel olan bu gibi ifadelerin de öğretilmesinin ve Türkçenin bu esnekliği hakkında öğrencilerde farkındalık oluşturulmasının önemli olduğu söylenebilir.

Ne istedin? ya da *Sen ne istedin?* şeklindeki sorular kulağımıza ilk anda kaba gibi gelse bile her gün yüzlerce öğrenci ile muhatap olan ve nerede ise her gelen öğrenciye ne istediğini bir şekilde sormak durumunda olan görevliler tarafından sıkça kullanılan ifadelerdir. Bu çalışma sırasında yapılan gözlemlerde tespit edilen önemli bir nokta olarak şu ifade edilebilir: *Sen istedin/istemiştin?* şeklindeki soruları görevliler öğrencilerle olan diyaloglarda kullanırken mümkün olduğunca yumuşatmışlardır. İngilizce tercümesi *what do you want?* olan *ne istedin?* sorusu normal şartlarda görevliler tarafından kullanılmaması gerekli bir ifade olarak görülebilir. Ancak her ne kadar kağıt üzerinde kaba bir ifade gibi dursa bile öğrenci işlerinde bulunan görevlilerin ses tonlarını uygun bir biçimde kullanarak ifadenin kabalığını ortadan kaldırdıkları söylemek mümkündür. Bu

örnek dilin birebir tercümesi eğer yaşayan dilden bağımsız bir şekilde yapılıyorsa ne kadar yanlış anlaşılabilirliğinin güzel bir örneğidir. Çünkü Amerika, İngiltere ya da Hong Kong gibi İngilizce konuşulan ülkelerde resmi bir kurumda çalışan birisinin *what do you want?* şeklinde bir ifade kullanması son derecede kaba olarak algılanabilir ve böyle bir ifade kullanmaları normal şartlarda söz konusu değildir. Ancak Türkçede özellikle günlük konuşma dilinde durum daha farklı olabilmektedir. Yapılan ve yapılacak olan tercümelerde/çalışmalarda bu farklılıkların göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı söylenebilir. *Ne istedin?* şeklindeki soru da aynı şekilde yukarıda verilen duruma uygun başka bir örnektir. İlk bakışta kaba bir kullanım gibi görünse de gün içerisinde 100'lerce kez aynı kelimelerle soru soran görevlilerce kibar bir ses tonu ile sorulduğu zaman insanlar tarafından kulak tırmalayıcı ve kaba bir kullanım gibi algılanılmamaktadır.

Öğrenebilir miyim? şeklindeki soru ise genel olarak öğrenciler tarafından kullanılmıştır ve *devamsızlığımı öğrenebilir miyim?*, *final tarihlerini öğrenebilir miyim?* gibi şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Nasıl? sorusu ise kantinde kullanılan anlamı ile kullanılmıştır. Öğrenciler veya görevliler *anlamadım, anlayamadım, tekrar eder misin / misiniz?* gibi ifadeler yerine daha pratik olarak *nasıl?* şeklinde kısa bir soru ile maksatlarını karşısındaki insana anlatmayı tercih etmişlerdir. Bu kullanım da direk olarak yapılan tercümelerde (direct translations) öğrencilere sorun yaşatabilecek bir kullanımdır. Örneğin İngilizcedeki *how?* soru kalıbı tamamen farklı anlamlarda kullanılmaktadır. *Anlayamadım, tekrar eder misiniz?* şeklindeki anlamlar İngilizcede *could you repeat your word?*, *pardon me, I beg your pardon, excuse me* gibi ifadelerle sağlanmaktadır. Türkçede bulunan ve kitaplardaki kullanımı ile *affedersiniz, tekrar eder misiniz?, anlayamadım, bir daha söyler misiniz?* gibi kullanımlar pratik hayatta fazla tercih edilen kullanım şekilleri olarak görünmemektedirler.

Ne vardı senin? şeklindeki kullanım bu şekilde devrik hâli ile kullanılmıştır. Sırada bekleyen öğrencilere görevliler bu şekilde hitap etmişlerdir . Bu ifade kırtasiyede *sizin ne vardı?* şekliyle de kullanılmıştır. Gerek kırtasiye de gerekse öğrenci işlerinde yabancı öğrencilerin bu soru kalıbı ile karşılaşacakları tespit edilmiştir. *Siz ne için bekliyorsunuz?*, *size yardımcı olabilir miyim?*, *buyurun size yardımcı olayım* gibi ifadeler yerine daha kısa bir kullanım olan *sizin ne vardı* ya da *ne vardı sizin/senin?* gibi ifadeler tercih edilmiştir.

2.2.1.1. Görevliler Tarafından Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları

Öğrenci işlerinde bulunan görevliler tarafından kullanılmış soru kalıpları ve ayrıca *belli değil*, *devam zorunluluğu* gibi birden çok kelimededen oluşan kelime grupları tablo 9’da verilmiştir. Tablo 9’da öğrenciler tarafından kullanılan soru kalıpları ya da kelime gruplarına yer verilmemiştir.

Tablo 9: Öğrenciler Tarafından Kullanılan Soru ve Kelime Kalıpları

numaran kaç?	Öğrencilere sorulan en sık sorulardan birisi
hangi bölümdesin?	Çok sık sorulan sorulardan birisi
kaçıncı sınıftasın?	Öğrencilere sorulan bir soru
ne istedin?	Kabaca görünse bile bu şekilde sorulmuştur.
nasıl?	Anlamadım manasında
geçerli (mi)	Belgeler için
ne vardı senin?	Sırada bekleyen öğrencilere sorulmuştur.
soyadın ne?	
haberi var mı?	Yetkilileri ilgilendiren konularda
ne zaman?	
var mı?	
oluyor mu? (böyle)	Bu şekilde yapınca usule uygun mu? anlamında
senin neydi?	Sırada bekleyen öğrencilere sorulan bir soru
neyin kayıp?	Çeşitli belgeleri kayıp olan öğrencilere sorulan bir soru
soyadın ne?	
biz de mi okuyorsun?	
belli değil	Henüz açıklanmadı anlamında
devam zorunluluğu	
daha (henüz) belli olmadı	İlanlar-sınav tarihi vs.gibi konular
belli olur	açıklanır anlamında
istediğin zaman	
(...) ayı sonu itibariyle	

2.2.1.2. Öğrenci İşlerinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi

Öğrenci işlerinde tespit edilmiş olan kelimelerin tam listesi tablo 10’da verilmiştir. Bu kelimelere fiiller dahil edilmemiştir. Kelimelerin kullanım sıklıkları ve yaygınlıkları listede belirtilmiştir.

Tablo 10: Öğrenci İşlerinde Tespit Edilen Kelimelerin Listesi

Kelime	Sıklık	Yaygınlık
numaran kaç?	116	2
hangi bölümdesin?	110	2
tamam (oldu)	89	83
biraz bekle	84	2
öğrenebilir miyim?	78	77

(...) gerekli (mi?)	74	38
tamam	69	52
evet	58	50
bir bakayım	56	5
Evrak	52	12
(...) ile ilgili	51	38
bizde mi okuyorsun?	49	2
kaçıncı sınıftasın?	45	2
dolduruyorsun	43	2
(güz) dönemi	41	2
başvurmak	41	40
belli değil	41	2
kontenjan	39	29
ne istemiştin?	39	2
efendim?	38	32
devam zorunluluğu	38	25
belge	38	27
imza	37	2
ne istedin?	37	2
daha belli olmadı	37	2
transkript	37	35
devamsızlık	36	32
dönem	36	35
dilekçe	36	17
önce	36	5
nasıl? (anlamadım manasında)	35	28
geçerli (mi?)	32	31
ne vardı senin?	32	2
(...) dan alacaksın	32	2
alabilirsin	30	24
yaz okulu	29	27
tarih	29	26
harç	29	26
internetten bak	29	2
zayıf (not anlamında)	28	26
bandrol	28	27
belli olur (açıklanır anlamında)	28	2
soyadın ne?	27	2
anlamadım	27	25
henüz açıklanmadı	27	26
bakıyım	26	2
ne yapmam lazım?	26	25
yolluyorsun	25	2
kredi	25	23
ne zaman?	25	19
buyurun (buyurun)	25	20
(...) ya gidiyorsun	24	2

istediğin zaman	24	21
adın ne?	23	2
(...) (hafta) önce	23	12
haberi var mı?	23	2
bekle	22	20
neydi adın?	21	2
var mı?	21	20
burada olmaz	21	2
hastahane	20	19
söyle (mek)	19	2
dekanlık	19	2
sınıf listesi	19	18
mezun olmak	18	3
onun zamanı bitti/geçti	18	2
havale	17	3
akademik takvim	17	3
borcu yok	17	3
oluyor mu? (böyle)	17	14
fotoğraf	16	2
yatay geçiş	15	10
gerekçe (si)	15	13
bitirmek	14	12
(...) ayı sonu itibariyle	14	3
bugün olmaz	14	2
kayıp ettim/kayıp oldu	13	13
ver	13	2
senin neydi?	12	11
buldum	11	2
dekont	11	10
fax	11	10
bilgisayar	8	2
bulamadım	7	2
kaşe	7	4
neyin kayıp?	7	1
(...) çıktı (gitti anlamında)	6	1
fen edebiyat	5	2
(...) blok zemin kat	3	1

2.3.Yemekhane

Bu bölümde Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yerleşkesi yemekhanesinde 385 dakika (6 saat 41 dakika) yapılan dinlemelerin ve gözlemlerin sonucunda tespit edilmiş olan kelimeler belirtilmiştir. Ses kayıtları ve doğal gözlemler günün değişik saatlerinde ve toplam 2 farklı günde yapılmıştır.

Yemekhanede tespit edilen kelimeler için birincisi öğrencilerin yemek kartı aldıkları, sadece bir görevlinin çalıştığı girişteki kısım; ikincisi ise yemeklerin dağıtımının yapıldığı, öğrencilerin sıraya girip yemek aldıkları yer olmak üzere iki farklı yerde çalışma yapılmıştır. Bu mekânlarda tespit edilebilen kelime ve kelime gurubu sayısı diğer mekânlara göre daha az olmuştur. Bunun başlıca nedeni öğrencilerin yemek kartı almak için geldikleri küçük gişe benzeri yerde ya da yemek sırasında oldukça sınırlı kelimelerle işlerini halletmeleri olmuştur. Kantine giden bir öğrencinin konuşmak için pek çok nedeni olsa bile yemek kartı için gelen bir öğrencinin yapmak istediği şey belli olduğu için ve alternatifi olmadığı için genel olarak öğrenciler belirli kalıpların dışına çıkmamışlardır.

En sık kullanılan kelime olan *afiyet olsun* yemek dağıtmakla görevli olan bayanlar ve gişedeki bay olmak üzere sadece 4 farklı kişi tarafından kullanılmıştır. Bu kelimenin hemen ardından ise öğrencilerin pasta ve az da olsa meyveler için kullandıkları (*bunlar taze mi?* sorusu 71 farklı kişi tarafından yine 71 kez yemek dağıtan bayanlara sorulmuştur.

Ne kadar? sorusu ise aynen kantinde olduğu gibi *kaç lira, kaç para?* soru kalıplarının yerine kullanılmıştır ve gişede en fazla kullanılan kelime grubu olmuştur. Bu çalışma sonucu *ne kadar?* soru kalıbının yerleşke içerisinde oldukça fazlaca kullanıldığı tespit edilmiştir.

Öğrenciler yemek listesine baktıkları için günün menüsü hakkında bilgi sahibi olmaktadır ancak yine de 64 farklı kişi yemekler ve özellikle pasta/tatlı türleri için *bu ne?* soru kalıbını kullanmıştır. *Bu ne?* sorusunun cevabı *bu bir tatlı ya da bu bir yemek* olabilirdi ancak bu soru görevlilerce *yemeğin çeşidi nedir?* ,*bu tatlı hangi tatludur?* gibi anlamlarda algılandığı için o şekillerde cevap verilmiştir.

Yemek kartında kaç lira yüklü olduğunu öğrenmek isteyen 21 farklı öğrenci kartı uzatıp sadece *kaç para var?* şeklinde bir soru yöneltmiştir. *Kartta kaç lira kalmış?* ya da *Kaç para kaldığını öğrenebilir miyim?* biçimindeki sorular tercih edilmemiştir.

Çok kelimesi ise 46 öğrenci tarafından farklı bir amaç için kullanılmıştır. Tabaklarına konulan ya da konulmak üzere olan yemekler için öğrenciler tarafından *bu çok* biçiminde bir ifade kullanılmış ve görevliler tarafından öğrencilerin ne demek istedikleri açık bir şekilde anlaşılmıştır. Yeni bir tabak içerisinde daha az miktarda yemek verilmiştir ya da kepenin içindeki çorba vs.nin bir kısmı boşaltılmıştır. Öğrencilerin söylemek istediklerinin aslında “*Bu kadar yemeği yiyemeyeceğimi düşünüyorum, daha az koyabilir*

misiniz?” ya da “Bu tabaktaki yemek benim için çok fazla, daha az alabilir miyim?” olduğunu tahmin eden görevliler hiç tereddüt yaşamadan öğrencilerin istediklerini yerine getirmişlerdir. Yemekhaneye gelen yabancı öğrenciler eğer daha az yemek almak isterlerse ya da tabaklarındaki yemeğin fazla olduğunu düşünürlerse sadece iki ya da üç kelime ile görevlilere söylemek istediklerini rahatlıkla anlatabileceklerdir: *Bu bana çok* veya *bu çok*.

Biraz eksik olsun şeklindeki ifade de tüm yemekler ve çoğunlukla da çorbalar için 42 farklı öğrenci tarafından kullanılmıştır. Yemeğin daha az konulmasını isteyen öğrenciler isteklerini bu şekilde ifade etmişlerdir.

Az daha alayım şeklindeki kullanım ise yukarıdakilerin tam tersi bir kullanım olarak kullanılmıştır. 35 farklı öğrenci tabaklarındaki yemeği az bularak biraz daha ilave yapılmasını istemişlerdir. *“Bundan/şundan az daha alayım.”* şeklinde büyük çoğunlukla yemeğin adını kullanmadan işaret ederek isteklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler almak istemedikleri yemek için (...) *almak istemiyorum.* ya da (...) *yemeğinden bana koymayın.* gibi uzun kullanımlar yerine elleri ile de sözlerini destekleyerek sadece *almayayım* ya da *(bundan) almayayım* şeklinde ifadelerle isteklerini belirtmişlerdir.

Porsiyon kelimesi ise 27 farklı öğrenci tarafından kullanılmıştır ve *Bundan yarım porsiyon alabilir miyim?* şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin yemek isimleri yerine zamir kullanmaları hemen dikkat çeken noktalardan birisi olmuştur.

Yemek listeleri asılı olmasına rağmen 19 farklı öğrenci çorbanın türünün ne olduğunu sorma ihtiyacı hissetmiştir. Bunu sormak için *Bu ne çorbası?* veya *Çorba, ne çorbası?* gibi kalıplar kullanmışlardır.

2.3.1.Yemekhane Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları

Yemekhanede öğrencilerin yemek dağıtımını yapan görevliler ve fiş satışından sorumlu memur ile yaptıkları konuşmalar tespit edilmiştir. Fiş (yemek kartı) almak için gelen öğrenciler fiyat sorarken *ne kadar?* soru kalıbını kullanmışlardır. Ancak yemek kartının içerisinde kalan miktarı sormak için *kaç para var?* şeklindeki soru kalıbı tercih edilmiştir. Fiş alımı sırasında görevli bozuk para sormak için *bozuk var mı?, (25)kuruş(un) var mı?* gibi ifadeler kullanmıştır. Burada dikkat çeken bir nokta görevlinin *bozuğun* var mı? şeklinde değil *bozuk* var mı? şeklinde sorması olmuştur. İlk soruda iyelik eki

kullanıldığı takdirde kelime sonunda bir yumuşama meydana gelmektedir (bozuğun). Ayrıca (25) kuruşun var mı? ifadesinde iyelik eki kullanılmaktadır. Ancak en sık kullanılan soru olan (...) *kuruş var mı?* ifadesinde yumuşama olmamakta ve iyelik eki kullanılmamaktadır. Dolayısıyla kelimenin telaffuzu diğerlerine göre daha kolay olabilmektedir. Bu örnek yaşayan ve kullanılan dilde insanların kendilerini ifade ederken bilinçli bir seçim olmaksızın doğal olarak kolay ve akıcı olan biçimleri seçtikleri tespit edilmiştir.

Öğrenciler, tabaklarına koyulan yemeklerin fazla geldiğini, daha az koyulması gerektiğini ifade etmek içinse birkaç değişik ifade kullanmışlardır. *Daha az alayım*, *yarım porsiyon alabilir miyim?*, *bu bana çok* gibi ifadeler bu ifadeler arasında bulunmaktadır. Öğrenciler bazen beden dillerini de kullanarak sadece *çok çok* şeklinde bir ifade ile tabağındaki yemeğin kendisine fazla geleceğini ifade etmişlerdir. Çorbanın çeşidini soran öğrenciler ise *çorba ne çorbası?* ya da *ne çorbası?* sorularını kullandılar.

2.3.2. Yemekhanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi

Yemekhane girişindeki bilet satışı yapılan yer ile yemekhane içerisindeki yemek dağıtımı yapılan yerde hem öğrenciler hem de görevliler tarafından kullanılan kelime grupları ile soru bildiren kalıpların listesi tablo 11’de belirtilmiştir. Gerekli görüldüğü zaman karşılıklarına kısa açıklamalar eklenmiştir.

Tablo 11: Yemekhanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi

afiyet olsun	
ne kadar?	fiş ücreti sorulmuştur.
bu ne?	yemekler için
biraz daha koyar mısın?	çorba vs. için (eklemek) anlamında
(...) liralık olsun	yemek kartı
biraz eksik olsun	yemekler için
doldurabilir misiniz?	yemek kartı
az daha alayım	
(ben) yarım porsiyon (alabilir miyim?)	
kaç para var?	kartı kastedilmiştir.
(çorba) ne çorbası?	çorba çeşidi sorulmuştur.
(...) lira(-lık) (3) tane	yemek kartı
bu bana çok	yemek benim için fazla anlamında
(...) kuruş(un) var mı?	bozuk para sorulmuştur.

(...) var mı ?	
(bir) tane yemek fişi	
bozuk var mı?	görevli tarafından sorulmuştur.
bozuk yok	
(iki) tane alabilir miyim?	yemek fişi
tuzlu mu?	

2.3.3. Yemekhanede Tespit Edilen Kelimelerin Listesi

Yemekhanede öğrenciler ve yemekhane görevlileri tarafından kullanılan kelimelerin listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir. Listede kelimeler tek başlarına değil, bağlamdan koparılmadan verilmiştir.

Tablo 12 Yemekhanede Tespit Edilen Kelimelerin Listesi

Kelime	Sıklık	Yaygınlık
afiyet olsun	110	4
(bunlar) taze	71	71
ne kadar ?	66	3
teşekkür ederim (teşekkürler)	65	60
bu ne ?	64	64
(...) tane	62	59
biraz daha koyar mısınız?	56	56
(...) lira (lık) olsun	49	49
Tabi	46	11
Ekmek	46	46
çok (fazla anlamında)	46	46
(...) var mı?	45	42
biraz eksin olsun	42	42
doldurabilir misiniz?	39	32
(...) kuruş	37	24
alabilir miyim?	37	36
(bundan) az daha alayım	35	35
kolay gelsin	32	29
(...) lira (lık) (3) tane	32	30
yeter(li)	32	32
(bir tane) yemek fişi	29	25
bu bana çok (fazla anlamında)	29	29
(...) almayayım	28	28
bozuk yok	27	27
(ben) yarım porsiyon (alabilir miyim?)	27	27
(iki) tane alabilir miyim?	26	26
bozuk var mı?	25	14
kart	24	2
kaç para var? (kart kastedilmiştir)	21	21
(...) kuruşun var mı?	20	18

çok az	19	17
(çorba) ne çorbası?	19	19
bir öğün	18	12
yükledim	18	1
(...) lira daha yükler misiniz?	18	13
(mercimek) çorbası	18	5
yükleyeyim mi?	17	1
verir misiniz?	16	12
acele edelim	16	2
tavuk (çorbası)	16	5
içinde	14	12
yetmiyor	13	12
yüklesene	13	13
doldurayım	11	1
buyur (buyurun)	7	1
tuzlu mu?	7	7
kaşık	6	6

2.4. Kırtasiye-Fotokopi

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yerleşkesinde bulunan kırtasiye de ve aynı şekilde kırtasiyenin içinde bulunan fotokopide toplam 370 dakika (6 saat 16 dakika) yapılan dinlemelerin ve gözlemlerin sonucunda tespit edilmiş olan kelimeler belirtilecektir. Ses kayıtları ve doğal gözlemler günün değişik saatlerinde ve toplam 2 farklı günde yapılmıştır.

Kırtasiyede alışveriş sırasında öğrencilerin en fazla kullandıkları soru *ne kadar?* soru kalıbı olmuştur. Aynı soru kalıbı kantinden yapılan alışverişlerde de en fazla kullanılan kelimeler arasına girmiştir. Bu bulgular öğrencilerin artık alışveriş sırasında, kaç para ya da kaç lira kalıplarını kullanmadıklarını, ne kadar sorusunu tercih ettiklerini göstermektedir. 346 farklı öğrenci bu soru kalıbını kullanmıştır. 154 öğrenci ise buna çok yakın bir soru kalıbı olan *ne kadar yapıyor?* şeklindeki soruyu tercih etmişlerdir. Öğrencilerin *ne kadar (yapıyor)?* sorusuna ise kırtasiye görevlileri 286 kez (...) *yapıyor* şeklinde cevap vermiştir. Kırtasiye görevlisi tarafından verilen dönüt bazen sadece (...) *lira*, bazen *hepsi (...)* *lira* şeklinde de olmuştur. Toplam 76 farklı öğrenci ise *bunun ücreti ne kadar?* şeklinde soru sormayı tercih etmiştir. Kırtasiyeden kalem, uç, dosya gibi ihtiyaçlarını satın alan öğrenciler genel olarak *bunun ücreti ne kadar?* sorusunu kullanmışlardır. Burada dikkat çeken bir nokta öğrencilerin nesnelere adını nerede ise hiç kullanmamaları olmuştur.

Nesneler yerine *bunun ücreti* gibi genelleme ifadeleri kullanmışlardır. *Bu kaç para?* soru kalıbını kullanan öğrenci sayısı ise sadece 4'te kalmıştır.

Kasiyere sorulan bir başka soru ise *ne kadar veriyoruz?* soru kalıbı olmuştur. 25 farklı öğrenci ücret ödemek istedikleri zaman bu soruyu kullanmayı tercih etmişlerdir.

Arkalı önlü mü? veya *önlü arkalı mı?* şeklindeki soru ise fotokopiler tarafından en fazla sorulan soru olmuştur. Öğrenciler genel olarak fotokopi çekirmek için verdikleri materyali önlü arkalı çektirip çekirmeyeceklerini söylemeyi unutmuşlardır. Bunu söylemeyi unutan öğrencilere fotokopi görevlisinin ilk sorduğu soru bu olmuştur. Bazı öğrenciler ise materyali fotokopiye verirken nasıl olmasını istediklerini ifade etmişlerdir.

Kırtasiyeye gelen öğrencilerin çoğunluğu fotokopi için kantine gelmişlerdir. Fotokopi çekirmek isteyen öğrenciler *fotokopi çektiğim istiyorum* gibi bir kalıp cümle kullanmak yerine sırada bekleyip, sıraları geldiği zaman çekirmek istedikleri materyali görevliye uzatmışlardır. Bu sırada kullandıkları cümleler genel olarak fotokopinin sayısını belirtmek ya da fotokopinin önlü arkalı olup olmayacağını ifade etmek amacıyla taşımıştır. Materyali görevliye uzatarak söylenen *önlü arkalı 10 tane* gibi cümleler en sık kullanılan cümleler arasında olmuşlardır.

Hem fotokopi görevlileri hem öğrenciler hem de kasiyer tarafından kullanılan bir başka ifade ise *bunların dışında* kelime grubu olmuştur. Fotokopi görevlileri fotokopi çekme işi bitince öğrencilere *bunlar haricinde başka bir fotokopi çektiğiniz misiniz* gibi bir anlamı, ses tonunu soru olduğunu belli edecek şekilde ayarlayarak eksilti bir cümle şeklinde *bunların dışında?* ifadesini kullanarak vermişlerdir. Bazen de öğrenciler çekticekleri başka fotokopiler olduğu zaman *bunların dışında bir de bu (var)* gibi cümlelerle kendilerini ifade etmişlerdir. Kasiyer ise bu ifadeyi, hesaplama yaptıktan sonra *Daha başka aldığınız bir şey var mı?* gibi bir anlam vermek için kullanmışlardır.

Normalde bir markete veya dükkana müşteri geldiği zaman dükkan ya da market görevlileri tarafından müşteriye söylenen *buyurun (buyrun)* ifadesi kırtasiyede büyük çoğunlukla fotokopi görevlileri tarafından, fotokopi çekme işi bittiği zaman, fotokopiler müşterilere uzatılırken söylenmiştir. Aynı şekilde kasiyer tarafından para üstü verilirken de aynı kelime kullanılmıştır. Bu kelimenin toplam kullanım sıklığı 152 olarak tespit edilmiştir.

Fotokopi görevlileri, öğrencilere kaç tane fotokopi çektirmek istediklerini sorarken toplam 94 kez *kaç tane lazım?* şeklinde soru yöneltmişlerdir. *Kaç tane gerekli?*, *kaç tane çektireceksiniz?*, *kaç tane çekiyorum?* gibi sorular yerine *kaç tane lazım?* soru kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Üniversite hocaları tarafından öğrencilerin fotokopi çektirip çalışmalarını için fotokopiye bırakılmış notları almaya gelen öğrenciler, (...) *diye bir not varmış*, (...) *hocanın notları varmış*, (...) *hocanın notları* veya (...) *hocanın son eklenen notu varmış* gibi ifadelerle maksatlarını ifade etmişlerdir.

Fotokopide bekleyen öğrenciler çok fazla öğrencinin sıra beklediğini gördükleri zaman bu durumu ifade ederken *fotokopi sırası* ifadesini değil, *fotokopi kuyruğu* ifadesini kullanmışlardır.

Dosya almak için gelen öğrenciler dosyanın içinde kaç adet olduğunu sormak için *bu kaçtı?* sorusunu yöneltmişlerdir. *Bu dosya kaçtı?* şeklinde bir soru sormaktan ziyade dosya adını telaffuz etmeden dosyayı göstererek sadece *bu* kelimesini kullanmayı tercih etmişlerdir.

Fotokopi görevlilerinin kullandığı bir başka soru ise *komple mi?* şeklindeki soru olmuştur. Kitap ya da materyalin hepsinin mi yoksa bir kısmının mı fotokopi çekileceğini sormak amacı ile sorulmuş olan bu soru, amacı *en kısa yoldan en az kelime ile anlatma* olarak özetlenebilecek bir anlayışla kullanılan kelimeler grubuna girmektedir. Pratik hayatta insanlar bu şekildeki kullanımları sıkça tercih etmektedirler.

Tekrar eder misin? Anlayamadım gibi anlamların öğrenciler tarafından tek bir kelime ile ifade edilmesine benzer bir kullanım kırtasiyede de tespit edilmiştir. *Nasıl?* sorusuna *söylediğini anlamadım*, *tekrar eder misin?* gibi anlamlar yüklenmiştir. Bu kelime kırtasiyede toplam 125 kez, belirtilen anlamı ile kullanılmıştır.

Sizin ne vardı? soru kalıbı ise kasiyer tarafından, neyin ücretini ödeyeceği tam olarak belli olmayan veya konuşmadan sadece sırasının gelmesini bekleyen öğrencilere sorulmuş bir soru olmuştur. Aynı soru kalıbı öğrenci işlerinde de kullanılmıştır. Ancak kırtasiyedeki kullanımında daha çok ücretin talebine yönelik bir anlamı olduğu tespit edilmiştir. Kırtasiyede *ne almıştınız? Söyleyin de toplam borcunuzu hesap edeyim* gibi anlamlar içeren bu soru öğrenci işlerinde *buyrun yardımcı olayım* benzeri bir anlama sahiptir.

Burdan alır mısınız? şeklindeki ifade ise bozuk para haricinde tüm para veren 98 farklı öğrenci tarafından kullanılmıştır. Bu örneğin dilin pratik hayattaki kullanımının önemini göstermesi açısından farklı bir önemi olduğu söylenebilir. *Burdan* kelimesi yön tarifleri içerisinde sıkça kullanılan bir kelimedir. *Buradan-burdan düz gidin sonra sağa dönün* gibi. Ancak burada bir mekânın yerini tutmak haricinde *paranın* yerine kullanılmıştır. Bu örnek yaşayan ve kullanılan kelimelerin tespit edilmesinin ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Bir sözlük hazırlanırken bu kelimenin para yerine de kullanılabileceği ifade edilebilir ve bu gibi örnek cümlelerle örneklendirilebilir.

Daha önceden fotokopi çekilmesi veya ciltlenmesi için bırakılmış ders notlarını sormaya gelen 90 öğrenci (...) *hazır var mı?* şeklinde bir soru kalıbı kullanmıştır. Örneğin *Türk dili ders notları hazır var mı?* gibi bir cümle ile iletişim kurmuşlardır.

Fotokopi görevlilerinin kullandığı bir başka soru kalıbı olan (...) *kaç tane olacak?* 89 kez kullanılmıştır. *Kaç tane çekilecek?*, *kaç tane gerekiyor?* gibi soruların yerine *bundan kaç tane olacak?* biçimindeki soru kalıbının kullanıldığı tespit edilmiştir. Çekilecek fotokopinin kaç tane olacağını sorma amacı taşıyan (...) *kaç tane olacak?* soru kalıbı daha yalın bir halde *kaç tane?* şekliyle 79 kez kullanılmıştır.

2.4.1. Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları

Üniversite yerleşkesinde bulunan kırtasiye ve kırtasiyenin içerisindeki fotokopide öğrenciler ve görevliler tarafından kullanılan soru kalıpları ile kelime gruplarının listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 13: Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Grupları

Soru Kalıpları ve Kelime Grupları	Açıklamalar
ne kadar?	ücret için
arkalı-önlü (mü?)	fotokopi
ne kadar yapıyor?	toplam ücret
burdan alır mısınız?	tüm para verildiği zaman
(...) var mı?	
hazır var mı?	not için
sizin ne vardı?	sıra bekleyenlere sorulmuştur.
(...) kaç tane olacak?	fotokopi
ayrı-ayrı mı?	ücret alımı sırasında
(...) kuruş var mı?	

aynı mı?	
kaç tane?	
bunun ücreti ne kadar?	
kaçıncı sınıf	ders notu soran öğrencilere
hangi bölüm?	ders notu soran öğrencilere
(...) lık mı ?	dosya için
bunu (da) istiyor musun?	
(...) isteyen var mı?	
Bunlardan (...) tane mi?	
zımbalayabilir miyim?	
ne kadar veriyoruz?	ücret
var mı bekleyen?	
cilt olacak mı?	
komple mi?	
çıkıtlar kimin?	
(...) a kadar çektim	
arkalı-önlü	
(...) lira yapıyor	
(...) hocanın (final) notları	
(...) den itibaren	
bunların dışında	
(...) diye bir not varmış	
eksik sayfa var	

2.4.2. Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi

Üniversite yerleşkesinde kırtasiyede ve fotokopide öğrenciler ve görevliler tarafından kullanılmış olan kelimelerin listesi aşağıda verilmiştir. Kelimelerin bir kısmı tek başlarına kullanıldığı şekli ile bir kısmı da bağlamdan koparılmadan listeye alınmıştır

Tablo 14: Kırtasiye ve Fotokopide Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi

Kelime	Sıklık	Yaygınlık
ne kadar ?	356	346
(...) tane	220	219
pardon	170	17
nasıl? (tekrar eder misin? anlamında)	125	16
(...) sizin mi ?	32	4
fotokopi	215	210

not	78	75
(...) var mı ?	95	95
hangi bölüm ?	56	4
kaçıncı sınıf ?	63	4
hangi hoca ?	71	4
var	97	12
var galiba	15	15
göndersene	19	3
sayfa	46	43
(4.) makine	18	2
alabilirsin	26	10
göndermek	34	4
dosya kağıdı (A4)	78	77
sizin ne vardı?	122	3
kayıtlı (bilgisayarda)	12	3
çektirmek	146	142
(...) yapıyor (ücret)	286	3
aynı mı?	85	4
kayıp etmek	2	2
yeniden	17	16
çıkartmak	101	95
tabi	56	50
bir şey soracağım	65	65
hepsi	196	195
(böyle) gerekiyormuş	5	5
şunlar da var	28	28
alabilir miyim?	45	40
cilt	16	16
cilt olacak mı?	36	3
zımbalayabilir miyim?	18	18
zımba	78	74
istiyorsan	56	4
teşekkürler	28	28
kaç tane yapcaz? (yapacağız?)	86	3
bunların dışında?	72	65
Kalabalık	11	3
(...) a kadar çektim	195	3
burdan alır mısınız?	98	98
(...) hocanın (final) notları	86	86
bunun ücreti ne kadar?	76	76

bizde yok	18	2
sayfası ne kadar?	24	24
(...) diye bir not varmış	37	37
eksik	25	25
buyurun	152	150
kolay gelsin	35	35
(...) tane falan	11	11
boş cd-dvd	3	3
şu değil mi?	5	5
evet o	5	2
son eklenen not	17	2
yanlış çekilmiş	5	5
kaç para?	4	4
bu kaçlı? (dosya için)	9	9
arkalı-önlü (mü?)	305	290
çıktı (fotokopi makinesinden)	8	3
(...)bekleyen var mı?	56	3
ne kadar yapıyor?	146	146
(...) lira yapıyor	154	2
ayrı-ayrı mı?	86	3
poşet dosya	52	50
toplam olarak	37	3
hazır var mı? (not için)	95	90
hangisiydi?	26	25
sıra var	48	3
çok az (fotokopi için)	45	24
ayırıyorum	7	3
(...) isteyen var mı?	37	3
birkaç tane (...)	49	49
fotokopi kuyruğu (var)	16	3
var mı bekleyen?	28	3
(...) kaç tane olacak?	89	4
burdan ne alcaz?	56	4
(...) yaprak	5	5
fotokopi bekliyorum	7	6
dışarıda	6	2
bunu (da) istiyor musun?	51	2
Bunlardan (bir) tane daha çekilecek	37	37
tekrar	5	5
farklı	46	46

çoğalt	96	3
başka	58	3
ordan alın	6	2
(...) nın makalesi	52	51
bunlardan (...) tane mi?	37	2
(...) şer tane	74	74
(...) lık mı? (dosya için)	55	3
kalem	35	35
asetat	18	18
kaç tane?	79	79
eksik sayfa var	2	2
(...) tane daha olacak	15	15
sayayım (fotokopi sayfası için)	23	3
(...) den itibaren	85	85
pilot (kalem)	7	7
lastik	5	5
geldi mi?(çıktı mı? anlamında)	21	3
çıktılar kimin?	37	3
ne kadar veriyoruz?	25	25
burada kalmış	1	1
bunlar da var	45	45
kaç tane lazım?	94	3
komple mi?	37	3
(bunlar) orijinal (fotokopi için)	43	40
(bu) senin mi?	56	3
(...) kuruş var mı?	86	2

2.5. Kütüphane

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yerleşkesinde bulunan kütüphanede 490 dakika (8 saat 16 dakika) yapılan dinlemelerin ve gözlemlerin sonucunda tespit edilmiş olan kelimeler belirtilecektir. Ses kayıtları ve doğal gözlemler günün değişik saatlerinde ve toplam 3 farklı günde yapılmıştır.

Kütüphanede tespit edilen kelime sayısı kantin, kırtasiye ve fotokopide tespit edilenlere kıyasla sınırlı kalmıştır. Bunun başlıca nedeni kütüphanede kullanılan kelimelerin aynı çerçevede kalması olmuştur. Öğrencilerin genel olarak 4 farklı amaç için kütüphaneye geldikleri tespit edilmiştir. Bunlar; bir kitabı ödünç almak, alınan kitabı geriye getirmek, araştırma yapmak veya bazı konularda bilgi sormaktır.

Çalışmamız esnasında 197 farklı öğrenci kitap iadesi için geldikleri zaman *kitabı getirdim* veya (...) *adlı kitabı getirdim* şeklinde cümlelerle kendilerini ifade etmişlerdi. İade etmek fiili ise sadece 25 öğrenci tarafından kullanılmıştır. İstedikleri kitabı ya da yayını bulamayan öğrenciler *yardımcı olabilir misiniz?* şeklinde görevlilerden yardım istemişlerdir. Genel olarak bilgisayar konusunda yardım istenmiştir. Raf kelimesi ise 136 kez kullanılmıştır. Aradıkları kitabı yerinde bulamayan öğrenciler görevlilere bu durumu ifade ederken raf kelimesini kullanmışlardır. *Kitap rafta yok, kitabın rafını bulamadım* gibi cümleler kurulmuştur. Görevliler kayıtlardan kontrol ettikten sonra *burada olması lazım* ifadesi ile kitabın normal şartlarda rafta olması gerektiğini ifade ettiler. Bunun tersi bir durumu ise yani kitabın orada olmadığını ise *kitap öğrencide* şeklinde bir kullanımla ifade etmişlerdir. Görevliler eğer kayıtlardan kitap kontrolü yapacaklarsa bunu *bakıyorum* şeklinde ifade etmişlerdir. *Bakıyorum* kelimesi *kontrol ediyorum* gibi bir anlamı vermek için 135 kez görevliler tarafından kullanılmıştır.

Ne zaman? sorusu ise kitap iadesi için gelmiş olan öğrencilere yönelik sorulan bir soru olarak tespit edilmiştir. Öğrenci kitabı iade için geldiğini ifade ettiğinde görevli *ne zaman aldınız?* şeklinde soru ile karşılık vermiştir. Öğrencilerden gelen cevaplarda genel olarak (...) *gün önce, (...) gün oldu*” kelimeleri kullanılmıştır.

Kitap iadesinde geç kalan öğrenciler kitapları görevlilere verdikten sonra görevliler bu durumu *kitabın günü dolmuş* veya *günü geçmiş* gibi ifadelerle öğrenciye bildirmişlerdir. Yeni aldıkları bir kitabın kaç gün kendilerinde kalabileceğini sormak isteyen öğrenciler *kitap kaç gün bizde kalabilir?* soru cümlesini kullanmışlardır. Kitabın uzun süre kendilerinde kalıp kalamayacağını veya 2-3 kitabı aynı anda alıp alamayacaklarını soran öğrencilere görevliler *buna izin verilmiyor.*, ya da *izin verilmiyor* gibi ifadelerle cevap vermişlerdir.

Görevliler isim ya da numara soracakları zaman *adın ne?, numaran kaç?* şeklinde soru kalıpları hiç kullanmamışlardır. Daha kibar bir şekilde *adınız?, numaranız? yada isminiz?* gibi soruları kullanmayı tercih etmişlerdir. Kütüphanenin öğrenci işleri, fotokopi ya da kırtasiyeye göre daha resmi bir havası olduğu ve bunun sonucunda da iletişimin daha resmi bir Türkçe ile gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılabileceği düşünülebilir.

Belirtilmek istenilen bir başka sonuç ise *yok* kelimesinin kullanımı hakkında olacaktır. *Yok* kelimesi görevliler ve öğrenciler tarafından 67 kez *hayır* anlamında

kullanılmıştır. Örneğin *bu kitap 3 hafta bende kalabilir mi?* gibi bir soruya görevliler *yok, kalamaz izin verilmiyor* şeklinde cevap vermişlerdir. *Hayır* kelimesi yerine örnekte olduğu gibi *yok* kelimesi kullanılabilir. *Yok* kelimesi ilk anlamı ile yani bir şeyin bulunmaması, orada var olmaması durumunu ifade etmek için 65 kez kullanılmıştır.

2.5.1.Kütüphanede Kullanılan Soru Kalıpları, Kelime ve Kelime Gruplarının Listesi

Kütüphanede kullanılan kelimelerin, kelime gruplarının ve soru anlamı içeren ifadelerin listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir. Kütüphanede tespit edilen kelimeler diğer mekânlarda tespit edilen kelimelere göre sınırlı kalmıştır. Bunun başlıca nedenleri öğrencilerin kütüphaneyi kırtasiye, fotokopi gibi yerlere göre daha resmi bir yer olarak algılamaları ve mümkün olan en kısa şekilde işlerini halletme yoluna gitmeleri olmuştur. Bir diğer neden olarak bilgisayar sistemi sayesinde öğrencilerin görevlilerle konuşma gereği duymadan işlerini halledebilmeleri gösterilebilir.

Tablo 15: Kütüphanede Kullanılan Soru Kalıpları ve Kelime Gruplarının Listesi

Kelime	Sıklık	Yaygınlık
ödünç (almak)	176	176
kitap	184	180
kimlik	126	2
buyurun	117	2
getirdim	197	197
ansiklopedi	113	110
Raf	136	134
alabilir miyim?	175	175
bakıyorum	135	2
yardımcı olabilir misiniz?	151	151
tabi	170	70
(...) gün (önce)	149	2
ne zaman?	156	156
isminiz?	101	2
öğrenci kartı	34	2
üye	27	25
süresi dolmuş	128	2
ne kadar kalabilir?	125	125
(...) tane alabilir miyim?	93	93
yok (hayır anlamında)	67	2
olmaz	127	2
bilgisayardan arayabilirsin	132	2

yardımcı olur musunuz?	145	145
(...) öğrencide	51	2
nasıl?	76	68
burda olması lazım	24	2
adınız?	167	2
kitap burada	148	2
(...) sizin mi?	11	2
almak istiyorum	132	32
fotokopi	12	12
izin verilmiyor	83	2
günü geçmiş	117	110
zamanı dolmuş	37	34
dergi	23	23
numaranız kaç?	184	2
kimin adına?	37	5
(...) a kadar	38	2
iade etmek (istiyorum)	25	25
yok	65	2

2.6. Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan Kelime Grupları

Çalışma yapılan toplam 6 değişik mekânda sıklığı en fazla olan kelime kalıbı “(bir) tane(de)” kalıbı olmuştur. Bu kelime kalıbı başta kantin olmak üzere, yemekhane, fotokopi, kırtasiye, öğrenci işleri ve kütüphane de toplam 2571 kez, farklı şekilde kullanılmıştır. Kullanım durumu alınan veya istenen şeyin sayısına, durumuna göre değişiklik göstermiştir.

Örneğin kantine gelen bir öğrenci: *bir tane çay alabilir miyim?, bir tane çay, iki tane peynirli verir misiniz?* gibi ifadeler kullanırken, yemekhanede fiş almaya gelen bir öğrenci *bir tane alabilir miyim?, iki tane verir misiniz?* gibi ifadeler kullanmışlardır.

Yerleşke içerisinde sıklığı fazla olan bir diğer kelime ise *ne kadar?* soru kalıbı olmuştur. Bu sonuç araştırmanın en çarpıcı verileri arasına girmiştir. Çünkü 1679 kez kullanılan *ne kadar?* soru kalıbının, *kaç lira, kaç para?* gibi soruların yerini aldığı tespit edilmiştir.

2.6.1. Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan Kelime Gruplarının Listesi

Üniversite yerleşkesi içerisinde çalışma yapılan tüm mekânlarda tespit edilmiş olan kelimeler arasında en sık olarak kullanılan kelime grupları aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Kullanım sıklıkları 84'e kadar olan kelime grupları listeye alınmıştır.

Tablo 16: Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan Kelime Gruplarının Listesi

Kelime Grubu	Sıklık	Açıklama
(bir) tane (de)/(kaç)tane?/(...)şer tane/ (birkaç)tan/(bir)tane daha/(...)tane mi?	2571	İçinde “tane” kelimesi geçen farklı kullanımlar ölçüt alınmıştır.
ne kadar?/ ne kadar yapıyor?/ne kadar tuttu?/ borcum ne kadar?/ne kadar kalabilir?	1679	“Ne kadar ?” kalıbının farklı kullanımları dikkate alınmıştır.
arkalı-önlü (mü?)	305	
(ben) yarım porsiyon (alabilir miyim?)/burdan alır mısınız?/(iki) tane alabilir miyim?/alabilir miyim?/alabilir miyiz?/(...) tane alabilir miyim?	1934	“Alabilir miyim ?” sorusunun yanda verilen kullanımları dikkate alınmıştır.
(...) yapıyor (ücret)	568	
ne kadar?	1174	Ne kadar sorusunun farklı şekilleri dikkate alınmıştır.
afiyet olsun	305	
(bunlar) taze	286	
teşekkür ederim (teşekkürler)	215	
numaranız kaç?	184	
bu ne?	116	
numaran kaç?	110	
hangi bölümdesin?	110	
biraz bekle	84	
(...) a kadar çektim	195	
(...) var mı?	714	

2.7. Yerleşke İçerisinde Kullanılan En Yaygın Kelimeler

Üniversite yerleşkesi içerisinde toplam 6 farklı mekânda tespit edilen ve en yaygın kullanılan kelimelerden ilk 25 tanesi arasında kantinde tespit edilen kelimeler çoğunlukla yer almıştır. Bu durumun nedenleri arasında kantinde öğrenciler ve görevliler arasında iletişimin diğer mekânlara oranla çok daha fazla olması ve kantine daha fazla sayıda öğrenci gelmesi gösterilebilir. Bu çalışma sonucunda yapılmış olan tespitler içerisinde yerleşke içerisinde en yaygın kullanılan kelime ya da kelime kalıbı “(Bir) tane (de)...”

olmuştur. Bu ifade en fazla kantin olmak üzere, diğer çalışma mekânlarında aşağıdaki şekillerde toplam 2550 farklı kişi tarafından kullanılmıştır.

(Bir) tane (...) alabilir miyim? / verir misiniz?

(Bir) tane daha (...) alabilir miyim?

(İki) (...) verir misiniz?

(Üç) tane (...) alabilir miyim?

(Bir) tane (...) alabilir miyiz?

Alabilir miyim? soru kalıbı değişik şekilleri ile 1041 farklı kişi tarafından kullanılmıştır. *Alabilir miyim*, bazen öğrencilerin ağzında *alayım* şeklinde telaffuz edilmiştir. *Bir çay (daha) alayım* gibi.

2.7.1. Yerleşke İçerisinde Kullanılan En Yaygın Kelime Gruplarının Listesi

Yerleşke içerisinde kullanılan kelime gruplarının en yaygın olarak kullanılanları aşağıdaki listede verilmiştir.

Tablo 17: Yerleşke İçerisinde Kullanılan En Yaygın Kelime Gruplarının Listesi

Kelime Grubu	Yaygınlık	Açıklama
bir tane (de) / (kaç) tane? / (...) şer tane / (birkaç) tane / (bir) tane daha / (...) tane mi? /	2550	Farklı şekilleri ile bu kalıbı kullanan kişi sayısı
(ben) yarım porsiyon (alabilir miyim?) / burdan alır mısınız? / (iki) tane alabilir miyim? / alabilir miyim? / alabilir miyiz? / (...)tane alabilir miyim?	1041	Yanda belirtilen şekilleri ile bu kalıbı kullanan kişi sayısı
ne kadar?	1671	Farklı kalıplar ile bu soruyu kullanan kişi sayısı
arkalı-önlü (mü?)	290	Bu soruyu kullanan (farklı)kişi sayısı
ne zaman?	156	Bu soruyu kullanan (farklı)kişi sayısı
kolay gelsin	193	Bu kelimeyi kullanan (farklı)kişi sayısı
ne kadar yapıyor?	146	Bu soruyu kullanan (farklı)kişi sayısı
(bunlar) taze	71	Bu kelimeyi kullanan (farklı)kişi sayısı
bu ne?	64	Bu soruyu kullanan (farklı)kişi sayısı

teşekkür ederim (teşekkürler)	60	Bu kelimeyi kullanan (farklı)kişi sayısı
burdan alır mısınız?	98	
(...) var mı?	459	
yardımcı olabilir misiniz?/olur musunuz?	296	

5.8.Yerleşke İçerisinde Kullanılan Soru Kalıpları

Öğrenciler kantin, kütüphane, yemekhane, kırtasiye ve fotokopi görevlileri ile iletişim sırasında belirli soru kalıpları kullanmışlardır. Bu soru kalıplarının tespiti çalışmanın hedeflerinden birisi olarak düşünülmüştür. Tespit edilen bu soru kalıplarına yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenmesi gereken hedef kelimeler arasında yer verilebilir.

Arkalı önlü mü ? soru kalıbı önlü arkalı mı? şeklinde de telaffuz edilmiştir. Fotokopi görevlileri tarafından soru şekli ile kullanılmıştır. Aynı soru kalıbı öğrenciler tarafından soru eki kaldırılarak kullanılmıştır.

2.8.1.Yerleşke İçerisinde Kullanılan Soru Kalıplarının Listesi

Yerleşke içerisinde kelime tespiti yapılan tüm mekânlarda tespit edilen soru kalıplarının listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu soru kalıpları hem görevliler hem de öğrenciler tarafından kullanılmışlardır.

Tablo 18: Yerleşke İçerisinde Kullanılan Soru Kalıplarının Listesi

ne kadar?	(...) sizin mi?
arkalı-önlü (mü?)	var mı bekleyen?
ne kadar yapıyor?	hangisiydi?
nasıl? (tekrar eder misin anlamında)	geldi mi? (çıktı mı anlamında)
sizin ne vardı?	numaranız kaç?
burdan alır mısınız?	alabilir miyim?
(...) var mı?	ne kadar?
hazır var mı? (not için)	alabilir miyim?
kaç tane lazım?	öğrenebilir miyim?
(...) kaç tane olacak?	yardımcı olur musunuz?
kaç tane yapcaz? (yapacağız?)	(...) var mı?
ayrı-ayrı mı?	(...) gerekli (mi?)
(...) kuruş var mı?	adınız?
aynı mı?	ne zaman?
kaç tane?	yardımcı olabilir misiniz?

verir misiniz?	efendim?
bunun ücreti ne kadar?	nasıl? (anlamadım manasında)
bunların dışında?	bu ne?
hangi hoca?	biraz daha koyar mısınız?
kaçıncı sınıf?	var mı?
hangi bölüm?	alabilir miyim?
burdan ne alcaz? (alacağız?)	doldurabilir misiniz?
(...) bekleyen var mı?	(ben) yarım porsiyon (alabilir miyim?)
(bu) senin mi?	(iki) tane alabilir miyim?
(...) lık mı? (dosya için)	bozuk var mı?
bunu (da) istiyor musun?	kaç para var? (kart kastedilmiştir)
alabilir miyim?	çorba (ne çorbası?)
bu kaçlı?(dosya için)	(...)kuruşun var mı?
zımbalayabilir miyim?	ne yapmam lazım?
kaç para?	(...) lira daha yükler misiniz?
ne kadar veriyoruz?	var mı?
sayfası ne kadar?	ne zaman?
(...) isteyen var mı?	alabilir miyiz?
çıktılar kimin?	başka?
komple mi?	oluyor mu?(böyle)
bunlardan (...)tane mi?	ne kadar kalabilir?
cilt olacak mı?	bizde mi okuyorsun?
kimin adına?	(...) değil mi? (de mi?)
(...) kaç tane ?	kaç dakika sonra çıkar? (tost)
isminiz?	ne istemiştin?
senin neydi?	ne kadar oldu? (ücret)
neyli var?	ne istedin?
şunlar neyli?	ne vardı senin?
ne kadar hepsi?	uzun sürer mi?
(...) neyli olsun?	(...) daha ilave yapabilir miyiz?
(...) hazır mı?	soyadın ne?
(...) nerede?	borcum ne kadar?
ne kadar tuttu?	adın ne?
numaran kaç	haberi var mı?
hangi bölümdesin?	neydi adın?
hangisinden?	neyin kayıp?
efendim?	ne kadar?
kaç lira?	yükleyeyim mi?
tuzlu mu?	sizin ne vardı?

2.8.2. Yerleşke İçerisinde Fiyat/Ücret Sormak İçin Kullanılan Soru Kalıpları

Alışveriş sırasında öğrencilerin almak istediği şeylerin fiyatını sormak için kullandıkları soru kalıplarının tespiti çalışmamız için önemli bir nokta olarak planlanmıştır. Aşağıda listesi verilen sorular kantin, yemekhane ve kırtasiyede öğrenciler tarafından alışveriş sırasında kullanılmıştır. Bu kelimeler, üniversite yerleşkesinde alışveriş yapmak isteyen yabancı öğrencilerin öğrenmesi gereken hedef kelimeler olarak düşünülebilir.

Tablo 19: Yerleşke İçerisinde Fiyat/Ücret Sormak için Kullanılan Sorular

Kelime	Sıklık
ne kadar veriyoruz?	25
sayfası ne kadar?	24
bunun ücreti ne kadar?	76
ne kadar yapıyor?	146
ne kadar?	346
burdan alır mısınız?	98
ne kadar hepsi?	15
borcum ne kadar?	14
kaç lira?	7
ne kadar tuttu?	19

2.9. Yerleşke İçerisinde Kullanılan Fiiller

Eğitim Fakültesi yerleşkesinde çalışmanın yapıldığı mekânlarda çeşitli şekillerde, farklı amaçlar için hem görevliler hem de öğrenciler tarafından kullanılan ve çalışma sonucunda tespit edilen fiillerin listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 20: Yerleşke İçerisinde Kullanılan Fiiller

Fiil	Sıklık	Açıklama
Öğrenebilmek	78	
Anlamak	54	
Anlamamak	27	
Başvurmak	41	
Gerekli (olmak)	74	
Geçerli (olmak)	32	
Açıklanmak	27	
Alabilmek-almak	1379	Alayım, Alabilir miyim?, alabilir miyiz?,alabilir miyim?,

		(...) alıcam (alacağım),(...) tane alabilir miyim? almak istiyorum, o zaman (...) alayım
Beklemek	22	
Oluyor mu ? (böyle)	17	
Bitirmek	14	
Mezun olmak	18	
Doldurmak	43	
İstemek	76	ne istemiştin?, Ne istedin?
Belli olmak	37	
(...)dan alacaksın	32	
Belli olmak	28	
Bakmak	161	açıklanmak anlamında
Yollamak	25	kontrol etmek anlamında
Gitmek	24	
Söyle(mek)	19	
Vermek	13	
Bulamamak	7	
Çıkmak	6	
Tutmak	19	gitmek anlamında
Çıkmak	14	
Sürmek	16	
İlave yapmak	14	
(...) kalmamış	35	
Yapmak	11	
Getirmek	197	
Yardımcı olmak	296	Ne kadar tuttu? cümlesindeki anlamı ile
Aramak	132	
Süresi dolmak	128	Uzun sürer mi?
Kalmak	125	
Günü geçmek	117	bitmiş anlamında
İzin verilmemek	83	
Zamanı dolmuş	37	

2.10. Yerleşke İçerisinde Kullanılan Kelimelerin Sıklık ve Yaygınlık Durumları

Eğitim Fakültesi yerleşkesinde çalışma yapılan mekânlarda tespit edilen isimlerin listesi aşağıda verilmiştir. Bu kelimelerin tespitinde doğal gözlem raporları ve ses kayıtları kullanılmıştır. Bu kelimelerin İngilizce ve üniversitede bulunan diğer yabancı öğrencilerin dillerindeki karşılıkları liste halinde öğrencilere verilebilir. Böylece yerleşke içerisinde kullanmaları gerekli olan kelimelerden bir kısmını öğrenmiş olabilirler.

Tablo 21: Yerleşke İçerisinde Kullanılan Kelimelerin Sıklık ve Yaygınlık Durumları

Kelime	Sıklık	Yaygınlık	Açıklama
boş	3	3	Boş dvd-cd
ne	2181	1687	İçinde <i>ne</i> kelimesi geçen tüm kullanımlar.
kadar	1679	1277	
arka	305	290	Arkalı-önlü
ön	305	290	Arkalı-önlü
pardon	187	31	
tane	2571	1914	
fotokopi	250	231	
hepsi	311	288	
lira	443	134	
buyrun	313	130	
çıktı	43	4	
nasıl	236	112	
siz	397	16	
var	1283	663	
bura	170	5	Burada,burda
hazır	117	111	
lazım	114	30	
hoca	157	4	
final	86	86	
ayrı	86	3	
dosya	130	127	
kağıt	78	77	
zımba	96	92	
bu	413	209	Bunlar,bunu,bunlardan
ücret	76	76	
dış	78	67	
hangi	237	10	
hangisi	66	27	
kahve	198	168	
bir	1841	1443	
şey	65	65	
kaçıncı	108	6	
sınıf	127	24	
başka	113	50	
tabi	349	134	
bölüm	166	6	
sen	15	13	

senin	100	16	
makale	52	51	
birkaç	49	49	
sıra	48	3	
farklı	46	46	
sayfa	72	69	Sayfası
çok	117	93	
az	64	43	
komple	37	3	
cilt	53	19	
kolay	201	193	
kalem	42	42	
şunlar	45	45	
teşekkürler	169	158	Teşekkür ederim, teşekkür ediyorum
eksik	69	69	
kuyruk	16	3	
not	218	114	
tuzlu	7	7	
kaşık	60	43	
tamam	221	139	
gerekli	74	38	
ilgili	51	38	
transkript	37	35	
dönem	36	35	
efendim ?	44	38	
devamsızlık	36	32	
kontenjan	39	29	
belge	38	27	
yaz okulu	29	27	
bandrol	28	27	
tarih	29	26	
harç	29	26	
zayıf	28	26	“Zayıf not” şeklinde
gerekçe	15	13	Gerekçesi
para	53	51	
kart	58	4	
çorba	19	19	
öğün	18	12	
içinde	14	12	

tuz	7	7	
tekrar	5	5	
lastik	5	5	
evet	128	81	
hayır	12	11	
kola	23	21	
dvd-cd	3	3	
taze	71	71	
biraz	182	100	
ekmek	46	46	
liralık	49	49	
yeterli	32	32	yeter
yeter	23	2	
bozuk	104	84	
yarım	27	27	
porsiyon	27	27	
yemek	29	35	
fiş	29	25	
daha	389	331	
kayıtlı	12	3	
bilgisayar	140	4	
kalabalık	11	3	
pilot	7	7	Pilot kalem
kaçlı	9	9	
yanlış	5	5	
yaprak	5	5	Sayfa anlamında
biz	67	4	
asetat	18	18	
makine	18	2	
yeniden	17	16	
son	31	5	
kuruş	305	116	
plastik	23	21	
sallama çay	12	12	
tekli - çiftli (şeker)	22	21	
sigara	21	19	
su	20	18	
neyli	72	57	
ilave	14	13	

dakika	14	14	
kaç	766	172	
sonra	14	14	
türk kahvesi	12	11	
kaşarlı	15	13	
şekersiz	14	13	
akademik	17	3	
sıcak	12	12	
uzun	16	13	
cam bardak	15	11	
nane-limon	12	11	
kimin	74	8	
baharatlı	10	9	
sosisli	12	8	
merhaba	15	6	
ile	51	38	
tepsi	4	4	
hangisinden ?	40	2	
pil	2	2	
çokonat	2	2	
kupa	1	1	
kitap	332	182	
numara	300	4	
ödünç	176	176	
tabi	349	134	
(...) gün	280	114	
raf	136	134	
üye	27	25	
lazım	144	30	
dergi	23	23	
öğrenci	85	4	
kim	37	3	
kimlik	126	2	
nasıl	236	112	
ansiklopedi	113	110	
isim	101	2	
tost	122	110	
açık	101	101	
büyük	141	86	
küçük	133	78	
soda	77	67	

karişık (tost için)	97	63	
sade	79	63	
arada	131	107	
zeytinli	68	56	
sandviç	67	55	
kaşık	60	43	
borç	31	14	
kaşe	7	4	
mezun	18	3	
havale	17	3	
fax	11	10	
takvim	17	3	
başka ?	113	50	
ay	14	3	
itibari ile	14	14	
henüz	27	26	
kredi	25	23	
zaman	309	281	
hastahane	20	19	
sınıf	127	24	
liste	19	18	
dilekçe	37	17	
hafta	23	12	
önce	59	17	
yatay	15	10	
ad	248	11	
geçiş	15	10	
dekont	11	10	
bol	41	40	
güz	41	2	
imza	37	2	
internet	29	2	
soyad	27	2	
haber	23	2	
dekanlık	19	2	
fotoğraf	16	2	
bugün	14	2	
fen edebiyat	5	2	
blok kat	3	1	

zemin kat	3	1	
çay	1576	1255	
poğaç	331	312	
nescafe	205	192	
kahve	198	168	
açma (yiyecek)	142	110	
evrak	52	12	
dem (li)	35	35	
çikolata	34	29	
ketçap (lı)	54	28	
fincan	54	27	
para üstü	28	26	
pipet	25	25	
biz	67	4	
peynir(li)	64	53	
ben de	56	53	
patates(li)	81	52	

2.11. Yerleşke İçerisinde Tespit Edilen Fiillerin Farklı Kullanımları

Eğitim Fakültesi Yerleşkesinde tespit edilen fiillerin farklı kullanımlarının bilinmesi yabancılara Türkçe öğretiminde önem arz etmektedir. Fiillerin pratik hayatta kullanıldığı şekilleri ile öğrencilere öğretilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretilen fiillerin işlevsel olması fiillerin öğrenilebilirliğini artıran bir faktördür. Aşağıdaki listelerde fiillerin farklı kullanımları verilirken aynı zaman sıklık ve yaygınlığı da belirtilmiştir.

Tablo 22: Yerleşke İçerisinde Tespit Edilen Fiillerin Farklı Kullanımları

Fiiller	Sıklık	Yaygınlık
Yapmak	577	49
hepsi (...) yapıyor (ücret)	26	25
(...) yapıyor (ücret)	14	13
(...) lira yapıyor	11	3
kaç tane yapcaz?	286	3
ne yapmam lazım?	154	2
(...) daha ilave yapabilir miyiz?	86	3
Çekmek- çektiirmek	237	184
çektirmek istiyorum (fotokopi)	146	142
(...) a kadar çektim	195	3
bunlardan (bir) tane daha çekilecek	37	37
yanlış çekilmiş	5	5

Çıkartmak	146	102
çıkartmak istiyorum (bilgisayar çıktısı için)	95	52
çıkartabilir miyim? (bilgisayar çıktısı için)	51	50
Almak	1003	879
o zaman (...) alayım	28	29
alabilir miyim ?	670	644
alabilir miyim ?	37	36
alabilirsin	26	10
alabilir miyiz ?	55	49
çoğaltmak	96	6
çoğalt	70	3
çoğaltsana	26	3
olmak	810	381
afiyet olsun	110	1
(...) liralık olsun	49	49
mezun olmak	18	3
daha belli olmadı	37	2
(...) neyli olsun?	27	14
belli olur (açıklanır anlamında)	28	2
(...) lı olsun	47	43
(...) (2) oldu	15	11
ne kadar oldu? (ücret)	12	12
o zaman (...)olsun	21	20
sağol (sağolun-sağolasın)	98	79
o da olur	18	17
afiyet olsun	53	37
cilt olacak mı?	36	3
oluyor mu? (böyle)	17	14
burada olmaz	21	2
demli (olsun)	35	35
bugün olmaz	14	2
kayıp ettim / kayıp oldu	13	13
toplam olarak	37	3
(...) kaç tane olacak?	89	4
(...) tane daha olacak	15	15
Sormak	65	65
bir şey soracağım	65	65
İstemek	144	8
istiyorsan	56	4
bunu (da)istiyor musun?	51	2
ne istedin?	37	2
Beklemek	201	30

bekle	22	20
biraz bekleyin	11	2
biraz bekle	84	2
(...) bekleyen var mı?	56	3
var mı bekleyen?	28	3
Göndermek	53	7
göndersene	19	3
göndermek istiyorum	34	4
saymak	23	3
sayayım (fotokopi sayfası için)	23	3
gelmek	21	3
geldi mi ?(çıktı mı anlamında)	21	3
zımbalamak	18	18
zımbalayabilir miyim?	18	18
ayırarak	7	3
ayırıyorum	7	3
gerekmek	22	18
(böyle) gerekiyormuş	5	5
gerek yok	17	13
çekilmek	42	42
yanlış çekilmiş	5	5
bunlardan (bir) tane daha çekilecek	37	37
okumak	53	4
bizde mi okuyorsun?	26	2
(...) dönemini okudun (değil mi?)	27	2
doldurmak	93	35
doldurayım	11	1
dolduruyorsun	43	2
doldurabilir misiniz?	39	32
belli olmak	106	6
daha belli olmadı	37	2
belli olur (açıklanır anlamında)	28	2
belli değil	41	2
vermek	68	53
verir misiniz?	16	12
(...) versene	14	14
ver	13	2
ne kadar veriyoruz?	25	25
Bulmak	18	4
buldum	11	2
bulamadım	7	2

2.12. Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan İlk 50 Kelime

Üniversite yerleşkesi içerisinde kullanılan tüm kelimeler içerisinde en sık kullanılan ilk 50 kelime aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Kelimelerin yaygınlıkları da aynı tablo da belirtilmiştir. Fiiller de listeye dâhil edilmiştir.

Tablo 23: Yerleşke İçerisinde En Sık Kullanılan İlk 50 Kelime

	Kelime	Sıklık	Yaygınlık
1	tane	2571	1914
2	ne	2181	1687
3	bir	1841	1443
4	kadar	1679	1277
5	çay	1576	1255
6	alabilmek-almak	1379	1254
7	var	1283	663
8	kaç	766	172
9	lira	443	134
10	bu	413	209
11	siz	397	16
12	daha	389	331
13	tabi	349	134
14	kitap	332	182
15	poğaç	331	312
16	buyurun (buyurun)	313	130
17	hepsi	311	288
18	zaman	309	281
19	arka	305	290
20	ön	305	290
21	kuruş	305	116
22	numara	300	4
23	yardımcı olmak	296	285
24	Çekmek-çektirmek	283	274
25	(...) gün	280	114
26	fotokopi	250	231
27	ad	248	11
28	hangi	237	10
29	nasıl	236	112
30	tamam	221	139
31	not	218	114
32	nescafe	205	192
33	kolay	201	193
34	kahve	198	168

35	getirmek	197	
36	pardon	187	31
37	biraz	182	100
38	ödünç	176	176
39	bura	170	5
40	teşekkürler	169	158
41	bölüm	166	6
42	Afiyet olsun	163	38
43	bakmak	161	
44	hoca	157	4
45	lazım	144	30
46	açma (yiyecek)	142	110
47	büyük	141	86
48	bilgisayar	140	4
49	raf	136	134
50	Başka	113	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışma sonucunda elde edilen verilerden hareketle üniversite yerleşkesi içerisinde en sık ve en yaygın olarak kullanılan kelimeler ve soru kalıpları tespit edilmiştir. İlgili veri ve bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuç ve öneriler geliştirilmiştir.

3.1. Sonuçlar

Yerleşke içerisinde yapılan bu çalışma sonucunda eğitim fakültesi yerleşkesinde bulunan kantin, öğrenci işleri, fotokopi, kütüphane, yemekhane ve kırtasiyede toplam 393 tane farklı kelime ve kelime grubu tespit edilmiştir. İki ya da ikiden fazla kelimedenden oluşan kelime grupları tek kelime gibi kabul edilmiştir. Bu çalışma sonucu toplamda 700'e yakın farklı kelime belirlenmiştir.

Tespit edilen kelime ve kelime gruplarından 108 tanesi soru anlamı içermektedir. Alışveriş seçenekleri diğerlerine oranla fazla olduğu için en fazla soru anlamı içeren kelime kantinde kullanılmıştır.

Teşekkür ifade eden kelimeler değişik şekiller ile (teşekkür ederim, teşekkür ediyorum, teşekkürler) 65 kez yemekhanede, 62 kez kantinde, 14 kez kütüphanede ve 28 kez de kırtasiyede olmak üzere toplam 169 kez kullanılmıştır. Sadece kantinde 1000'in üzerinde farklı kişinin üzerinde gözlem yapıldığı düşünülürse bu sayının ne kadar az olduğu sonucuna ulaşılabilir. Alışverişten sonra kullanılan *kolay gelsin* ifadesi 201 kez, *sağolun*, *sağolasın* ifadesi 98 kez kullanılmıştır. Öğrenciler çoğunlukla alışveriş yaptıktan sonra *teşekkür ederim* demek yerine *kolay gelsin* demeyi tercih etmişlerdir.

Yerleşke içerisinde gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçlarından bir tanesi de *ne kadar?* soru kalıbı ile ilgili olan kısım olmuştur. Bu kalıbı 550 farklı öğrenci 568 kez almak istedikleri şeyin fiyatını sorarken kullanmıştır. *Kaç lira?* ifadesi sadece 7 öğrenci

tarafından kullanılırken *kaç para?* ifadesi hiç kullanılmamıştır. Elde edilen bu sonuç yabancılar Türkçe öğretiminde göz önünde bulundurulabilir. Çünkü pratik hayatta karşılığı olan, yaşayan ve kullanılan kelimelerin öğretilmesi dil bilimcileri tarafından önemli görülmüştür

Yerleşke içerisinde en fazla kullanılan yani sıklığı en yüksek olan kelime kantinde alışveriş sırasında kullanılan (*bir*) *tane* (*de*) kelime grubu olmuştur. 2571 kez 2550 farklı kişi tarafından kullanılan bu kelime öğrenciler tarafından;

Bir tane çay alabilir miyim ?

Bir tane de poğoça.

İki tane nescafe verir misiniz ?

Bir tane peynirli, bir tane de açma gibi farklı şekillerde kullanılmıştır.

Adın(ız) ne? soru kalıbının görevliler tarafından farklı şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu soru kalıbı *ne adın senin?*, *ne adın?*, *adın neydi?* gibi şekillerde devrik biçimlerde de kullanılmıştır.

Senin neydi?, *ne vardı senin?* soru kalıplarının devrik biçimde kullanıldığı tespit edilmiştir. *Siz ne için bekliyorsunuz?*, *yardımcı olabilir miyim?*, *ne için bekliyorsunuz?* gibi anlamları ifade etmek için bu soru kelimeleri tercih edilmiştir. Görünüşte kaba bir ifade gibi dursa bile görevliler yumuşak ses tonları sayesinde bu ifadeleri kulağı tırmalayacak şekilde kullanmamışlardır.

Nasıl? soru kelimesi hem öğrenciler hem de görevliler tarafından sıkça kullanılan bir diğer kelime olarak belirlenmiştir. Bu kelime *anlayamadım*, *bir daha tekrar eder misiniz?* *pardon ne söylediniz?* gibi anlamları karşılayacak şekilde oldukça yaygın ve sık bir şekilde kullanılmıştır (Sıklık:236, yaygınlık:112).

Öğrenci işlerinde görevliler tarafından kullanılan *bizde mi okuyorsun?* soru kalıbı ise *Bu okulun öğrencisi misin?* gibi bir anlamı taşıyacak şekilde kullanılmıştır. *Biz de mi?* ifadesi *bu okulda mısınız?*, *okumak* fiili ise *öğrenci misin?* gibi bir anlamı karşılamaktadır.

Yemekhanede öğrenciler tarafından yemek dağıtmakla görevli kişilere sorulan *bu ne?* sorusu aslında yemeğin türünün ne olduğunu öğrenmek için sorulmuş olan bir sorudur ve normal şartlarda bu soruya verilecek bir cevap olan *bu bir yemek*, *bu bir çorba* gibi

cevaplar yerine sorunun asıl amacına uygun olarak yemeğin türü söylenmiştir. Öğrenciler pratik hayatta yemeğin ne olduğunu öğrenmek için görevlilere sadece *bu ne?* sorusunu sormakla yetinmişlerdir.

Yemekhanede, tabaklarındaki yemeklerin yiyebileceklerinden daha fazla olduğunu düşünen ve tabaklarına daha az yemek koyulmasını isteyen öğrenciler görevlilere *bu bana çok, bu çok, bu fazla* gibi kelimeler kullanarak isteklerini iletmışlerdir.

Öğrenciler istemedikleri yemekler için (...) *almak istemiyorum* ya da (...) *yemeğinden bana koymayın* şeklindeki kullanımlar yerine beden dilleri ile sözlerini destekleyerek *almayayım* ya da (*bundan*) *ben almayayım* şeklinde ifadeleri tercih etmişlerdir.

Fotokopi görevlileri, öğrencilere kaç tane fotokopi çektirmek istediklerini sorarken toplam 94 kez *kaç tane lazım?* sorusunu kullanmayı tercih etmişlerdir. *Kaç tane gerekli?, kaç tane çektireceksiniz?* gibi sorular yerine *kaç tane lazım?* soru kalıbının kullanıldığı belirlenmiştir.

Kasiyerlere tüm para uzatan 98 farklı öğrenci *burdan alır mısınız?* sorusunu kullanmıştır. *Bundan alır mısınız?* yerine *buradan alır mısınız?* ifadesi kullanılmıştır. Eğer *bundan* kelimesi kullanılsa idi bu kelime *para* kelimesinin yerini tutan bir zamir olacaktı. Yer-yön tarifleri sırasında kullanılan (*buradan düz devam edin gibi*) ve genellikle yer isimlerinin yerini tutan *buradan* (*buradan*) kelimesi bu durumda da *para* kelimesi yerine kullanılmıştır. Bu örnek dilin bize canlı bir varlık olduğunu ve belli kalıplara sokmanın ne kadar zor olduğunu göstermektedir.

Sizin ne vardı? soru kalıbı ise soru kalıbı öğrenci işlerinde ve kırtasiyede farklı anlamlarda kullanılmıştır. Kırtasiyedeki kullanımında ücretin talebine yönelik olarak *ne almıştınız? Söyleyin de toplam borcunuzu hesap edeyim* gibi anlamlar içermekte iken öğrenci işlerinde aynı soru *buyrun yardımcı olayım* gibi bir anlamı ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

Yok kelimesi sözlü Türkçede hem görevliler hem de öğrenciler tarafından 67 kez *hayır* anlamında kullanılmıştır. Örneğin kırtasiye görevlileri tarafından öğrencilere sorulan *bu sizin mi?* sorusuna öğrenciler; *yok benim değil* şeklinde cevaplar vermişlerdir. Kütüphane görevlisine sorulan *bu kitap 2 hafta bende kalabilir mi?* sorusuna görevli tarafından; *yok, kalamaz, izin verilmiyor* şeklinde cevap verilmiştir. Bu örneklerde

görüldüğü gibi *yok* kelimesi günümüzde *hayır* kelimesinin yerine kullanılmaya başlanmıştır.

3.2. Öneriler

Türk dilinin yaşayan kelimelerinin tespit edilmesi ve bunun doğru yöntemler kullanılarak yapılması çok önemlidir. Bu çalışma bir üniversite yerleşkesinde öğrencilerin iletişim sırasında kullanmakta olduğu sözlü Türkçenin kelimelerinin tespiti gibi sınırlı bir alanı kapsamaktadır. Bu çalışmanın sınırları üniversite yerleşkesi içerisinde bulunan 6 farklı mekândır.

Bu çalışma çok daha geniş alanlarda yapılabilir ve Türkçenin günümüzde yaşayan ve kullanılan kelimelerinin, fiillerinin tespiti yapılabilir. Bu gibi çalışmalar sayesinde oluşacak olan kelime havuzu yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bu sayede temel, orta ve ileri düzey seviyesi öğrencilerine hangi hedef kelimelerin öğretileceği sorusunun cevabı verilmiş olacaktır. Günlük gazeteler, tv programları, en fazla satılan edebi eserler, okullarda okutulan kitaplarda kullanılan kelimeler belirli aralıklarla taramadan geçirilerek hem yazılı hem de sözlü Türkçenin yaşayan ve kullanılan kelimelerinin belirlenmesi çalışması Türk dilinin yabancılara öğretilmesi noktasında çok önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Ayrıca bu çalışma esas alınarak üniversite bünyesinde üniversiteye adım atan yabancı öğrencilerin kantin, öğrenci işleri, kütüphane, kırtasiye, fotokopi ve yemekhanede bilmeleri gerekli olan kelimeler ve kelime gruplarının yer aldığı bir tür kitapçık basılabilir. Yerleşke içerisinde hangi soruların hangi amaçlarla kullanıldığını, öğrencilerin hangi sorularla ve kelimelerle karşılaşabileceklerini gösteren bir kitapçık yabancı öğrencilerin işini çok kolaylaştıracaktır. Yabancı bir ülkede yaşamış ve dil bilmemenin zorluğunu yaşamış herkes bunun ne kadar gerekli bir çalışma olduğunu takdir edecektir.

Çalışma sonucunda belirlenmiş yaklaşık 700 kelime liste haline getirilerek üniversiteye adım atmış öğrencilerin ilk öğrenecekleri hedef kelimeler olarak kullanılabilir. Çünkü öğrencilere öğretilecek hedef kelimelerin işlevsel olması çok önemlidir. Öğrenciler bu çalışma sonucu belirlenen tüm kelimeleri pratik hayat içinde kullanabileceği için bu kelimeleri öğrenmeleri işlevselliği düşük olan kelimelerden daha kolay olacaktır.

Bu çalışmada örneklerini gördüğümüz üzere, bazı ifadeler ve kelimeler konuşma dilinde farklı anlamları karşılamak için kullanılabilir. Örneğin *sizin ne vardı?* sorusu kantinde *ne aldığınızı söyleyin ki borcunuzu hesap edeyim* anlamında kullanılmıştır. Bazen kelimeler konuşma dilinin geniş sınırları içerisinde, sözlük anlamının dışına taşarak farklı anlam kazanabilmekte ve yeni kullanım sahaları kazanabilmektedirler (*Ne kadar?* sorusunun *kaç para?*, *Kaç lira?* yerine kullanılması gibi). Günümüz Türkçesinde bu tür kullanımların tespit edilmesi için yapılacak çalışmalar ve bu çalışmalar sonucu oluşacak kelime havuzları yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Bu çalışmaya benzer olarak yapılacak kelime sıklığı ve yaygınlığı belirleme çalışmaları daha sonra alan genişletilerek yapılabilir. Örneğin Çanakkale şehrinde halkın mağazalarda, alışveriş merkezlerin ya da dükkânlarda kullanmış olduğu kelimelerin tespitinin amaçlandığı kelime belirleme çalışmaları yapılabilir. Üniversite yerleşkesi içerisinde yapılan olan bu çalışma daha büyük çaplı çalışmalara kapı aralayabilir.

KAYNAKÇA

- Adalı Oya. “Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler”, Türk dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979
- Aksan Doğan. “Anlambilimi ve Türk Anlambilimi, Erol Ofset Matbaacılık, II.Basım, Ankara, 1978, 21-28
- Aksan Doğan. “Her Yönü İle Dil Ana Çizgileri ile Dilbilim”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000
- Alatis E.James. “School of Languages and Linguistics”, Georgetown University <<http://www.nclrc.org/essentials/whatteach/wtindex.htm>> (02.06.2011)
- Alkayış M.Fatih. “Türkçeyi İyi Bilmeyen ya da Yeni Öğrenen Bireylerin Mecazlar Konusunda Karşılaştıkları Güçlükler” XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya, 6-9 Temmuz 2004
- Aşık Ufuk. “Yabancılar İçin Temel Türkçe Sözcük Varlığının Oluşturulması” Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2007
- Atkinson Carroll. "Broadcasting Foreign-Language Lessons By American Public School Systems." Modern Language Journal, May 1945.
- Balcı Ali. “Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler”, Pegema Yayıncılık, 6.baskı, Ankara, 2006
- Banguoğlu Tahsin “Türkçenin Grameri”, Türk Dil Kurumu Yayınları:258, Ankara, 2004
- Benhür Mehmet Hadi. “Türkçenin Yabancılar Öğretiminde Tartışılmayan Ana Kavramlar” Yayınlanmayan Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002 (Aktaran Gedik Doğan, Yabancılar Türkçe Öğretimi, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2009)
- Birkan Ali Fuat. “Adım Adım Türkçe Ders Kitabı”, Dilset Yayınları, İstanbul, 2002
- Carroll B. John ; Richards S. Earle. “Instruction in Foreign Languages”, Published by: American Educational Research Association, 1952
- Carter V. Good: “Dictionary of Education”, New York, 1945
- Coady James; Huchin Thomas. “Second Language Vocabulary Acquisition, Cambridge Universty Press, 1997
- Coady S. Huckin, “Historical Trends in Second Language Vocabulary Instruction”, Published by The Universty of Cambridge, United Kingdom, 1997
- Colemana Lgernont. “Eaching Of Modern Foreign Languages İn The United States”, Macmillan, New York, 1929
- Edward L. Thorndike ; İrving Lorge. “The Teacher's Word Book Of 30,000 Words” Published By Columbia Universty, New York, 1944
- Ercilasun Ahmet. “Türk Dilinin Bugünkü Durumu ve Yayılma Alanları”, Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası, Ankara,1997
- Ergin Muharrem. “Türk Dil Bilgisi, İstanbul, Minnetoğlu Yayınları” 1977

- Erol Fehmi Hasan. “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bildirme ve Tasarlama Kiplerinin Öğretimi ve Sıralaması ”, İstanbul, 2008
- Ertürk Selahattin. “Türkiye’de Eğitim Felsefesi Sorunu”, Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 3, 1988
- Fries Charlesc. “Teaching And Learning English As A Foreign Language Ann Arbor, University Of Michigan Press, 1945
- Gedik Doğan. “Yabancılarla Türkçe Öğretimi”,Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, 2009
- Gencan Tahir Nejat. “Dilbilgisi Lise I-II-III”, Kanaat Yayınları, İstanbul, 1983
- Göz İlyas. “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü” Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003
- Hacıeminoğlu Necmettin. “*Millî Eğitim Bakanlığının Dil Politikası*”, Türk Kültürü, Sayı 42, Nisan 1996
- Haydar Edisku; Baha Dürder. “Örnek Dilbilgisi”, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1992
- Kaptan Saim. “Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri” Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara, 1998
- Karahan Leyla. “Türkçede Söz Dizimi”, 9.Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004
- Kemal Oflazer, Bilge Say, Dilek Zeynep Hakkani-Tür, Gökhan Tür, Building a Turkish Treebank, Invited chapter in Building and Exploiting Syntactically-annotated Corpora, Anne Abeille Editor, Kluwer Academic Publishers, 2003
- Kırkılıç Ahmet ; Ulaş Abdülhak Halim. “Türkçe Eğitiminde Kelimeler Dünyası” Tubar, Sayı :13, 2003
- Komisyon. “Yazılı ve Sözlü Anlatım” , Kriter Yayınları, İstanbul , 2009
- Krashen Stephen; Tracy Terrelli. “Natural Approach”, Alemany Press, Hayward, 1983
- Kurudayıoğlu Mehmet. “İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2005
- Liebesny, Hugh J. "Usage in French." Modern Language Journal 28, November 1944
- Öztürk Hüseyin. “Eğitim Sosyolojisi” Hatipoğlu Yayınları, 8.baskı, Ankara , 1983
- Richards Ora ; Gibson,C. Hristine. “Learning Basic English” New York: W. W. Norton, 1945
- Rowling K. Joanne. “Harry Potter and the Sorcerer's Stone”, Bloomsbury, London, 1997
- Saka F. Özlem. “Öğretim Elemanları Gözüyle Yabancı Dilde Eğitim ya da Yabancı Dil Eğitimi” <http://www.emo.org.tr/ekler/a448773af9f2fd4_ek.pdf> (07.06.2011)
- Say Bilge; Zeyrek Deniz ; Oflazer Kemal; Özge Umut. “Development Of A Corpus And A Treebank For Presentday Written Turkish”, 2002
- Say Bilge; Umut Ö. Oflazer K. “Bilgisayar Ortamında Derlem Geliştirme Çalışması”, Konya, Şubat 2002 (Konya, Akademik Bilişim Konferansı’nda sunulmuş bildiri)

Stockwell Robert ; Donka Minkova. “English Words : History and Structure” , Cambridge Universty Press , 2001

Sweet Henry, History of Language, Publişed by The Macmillan Company , New York, 1889-1900

<<http://www.archive.org/stream/historylanguage00sweegoog#page/n16/mode/2up>>
(11.06.2011)

Tezcan, Mahmut. “Eğitim Sosyolojisi”, Ankara Őniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları No: 150, 1985

Őnalın Őũkrő. “Tőrķęenin Eğitimi” Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, 2002

Vardar Berke. “Dil Őđretimi Őzerine”, <http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/vardar_1.pdf>
(16.06.2011)

West Michael. “Definition Vocabulary”, Toronto Universty Press, Toronto, 1930

Wilga Rivers. “Teaching Foreing Language Skills”, Universty of Chicago Press, 1981

Zimmerman Cheryl Boyd. “Historical Trends in Second Language Vocabulary Instruction”, Published by The Universty of Cambridge, United Kingdom, 1997

Ek 1

2010-2011 akademik yılında üniversitelere yurt dışından kabul edilecek öğrenci kontenjanları Ö.S.Y.M. tarafından “Üniversitelere Yurt Dışından Kabul Edilecek Öğrenci Kontenjanları” adı altında yayınlanmıştır. Aşağıdaki tabloda bazı üniversitelerin yabancı öğrenci kontenjanları görülmektedir.

Tablo 24: 2010-2011 Akademik Yılında Bazı Üniversitelere Yurt Dışından Kabul Edilecek Öğrenci Kontenjanları

Ahi Evran Üniversitesi (Kırşehir)	1865
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara)	594
Selçuk Üniversitesi	457
Atılım Üniversitesi (Ankara)	439
Yeditepe Üniversitesi (İstanbul)	405
Gazi Üniversitesi (Ankara)	312
Fatih Üniversitesi (İstanbul)	262
Trakya Üniversitesi (Edirne)	261
Süleyman Demirel Üniversitesi (Isparta)	260
Yaşar Üniversitesi (İzmir)	195
Ankara Üniversitesi	191
Uludağ Üniversitesi (Bursa)	182
Sakarya Üniversitesi	178
Atatürk Üniversitesi (Erzurum)	175
Beykent Üniversitesi (İstanbul)	165
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	161
Zirve Üniversitesi (Gaziantep)	135
Adnan Menderes Üniversitesi (Aydın)	78
Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Bolu)	70
Adıyaman Üniversitesi	55
Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi	6
Kaynak: ÖSYM Türkiye’deki Yükseköğretim Programları İçin Yurtdışından Kabul Edilecek Öğrenci Kılavuzu 2010	

YÖK başkanı Prof. Dr. Ziya Özcan 2010-2011 eğitim ve öğretim yılındaki yabancı öğrenci kontenjanını 17 bin olarak açıklamıştır ve bu sayıyı önümüzdeki yıl iki katına çıkarmak istediklerini bildirmiştir.¹¹

¹¹<<http://www.metropoldershaneleri.com/haberler/yos-haberleri/yabanci-uyruklu-ogrenci-sayisi-artiyor-mu.html>> (23.04.2011)

Ek 2

Türk üniversitelerinde 1998-1999 döneminde okuyan yabancı uyruklu öğrenci sayıları aşağıdaki listede verilmiştir. Türk üniversitelerinde 1998-1999 döneminde 18 bin 350 yabancı öğrenci okurken, Türk üniversitelerinde 127 ülkeden öğrenci öğrenim görmektedir. Yabancı öğrencilerin önemli bir kısmı Türk cumhuriyetleri ile yakın ülkelerden gelmiştir.

Tablo 25: Türk üniversitelerinde 1998-1999 Döneminde Okuyan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayıları

KKTC	2472
Bulgaristan	1147
İran	975
Yunanistan	850
Afganistan	581
Kırgızistan	528
Arnavutluk	499
Makedonya	307
Suriye	291
Ukrayna	209
Azerbaycan,	2307
Türkmenistan	1703
Moğolistan	899
Kazakistan	701
Almanya	556
Borsa-Hersek	518
Rusya Federasyonu	491
Irak	293
Gürcistan	262
Çin	174
Kaynak: < http://www.metropoldershaneleri.com/haberler/yabanci-uyruklu-ogrenci-sinavi-yos-kaldiriliyor-mu.html > (07.06.2011)	

Ek 3

Tablo 26: Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğünde Belirlenmiş Olan İlk 50 Sözcük

ve	bir	bu	da	için
de	çok	ile	en	daha
olarak	kadar	ama	gibi	olan
var	ne	sonra	ise	o
ilk	bin	her	yeni	il
yüzde	büyük	iki	iyi	yazan
son	ben	milyon	dünya	önce
diye	ya	olduğunu	yıl	ancak
zaman	ki	yok	cinsiyet	değil
özel	tüm	dedi	oldu	genel

Kaynak: Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözcüğü (Göz 2003)